

1. Vybavovanie podnetov fyzických a právnických osôb

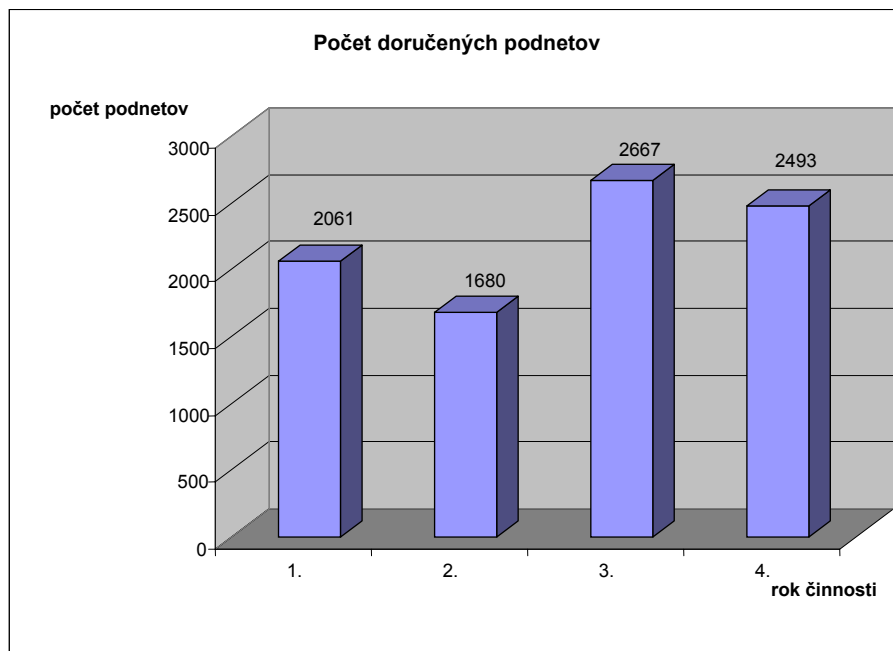
1.1. Právny základ činnosti verejného ochrancu práv

Prijatím ústavného zákona č. 90/2001 Z. z. z 23. februára 2001, ktorým sa menila a dopĺňala Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov bol do ôsmej hlavy Ústavy Slovenskej republiky zaradený druhý oddiel článok 151a, ktorý definuje **verejného ochrancu práv ako nezávislý orgán**, ktorý sa v rozsahu a spôsobom ustanoveným zákonom podieľa na ochrane základných práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánov verejnej správy, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom alebo s princípmi demokratického a právneho štátu.

Právna ochrana fyzických osôb a právnických osôb je zákonom č. 564/2001 Z. z. zo 4. decembra 2001 o verejnom ochrancovi práv daná tým, že na verejného ochrancu práv sa môže obrátiť každý, kto sa domnieva, že pri konaní, rozhodovaní alebo nečinnosti orgánu verejnej správy boli porušené základné práva a slobody v rozpore s právnym poriadkom alebo princípmi demokratického a právneho štátu.

1.2 Počet doručených podnetov

Verejný ochranca práv sa už štvrtý rok podieľa na ochrane základných práv a slobôd v Slovenskej republike. Za celé obdobie činnosti bolo verejnému ochrancovi práv doručených celkom **8 901 podnetov**. Z tohto počtu za posledný rok činnosti verejného ochrancu práv bolo doručených **2 493 podnetov**.

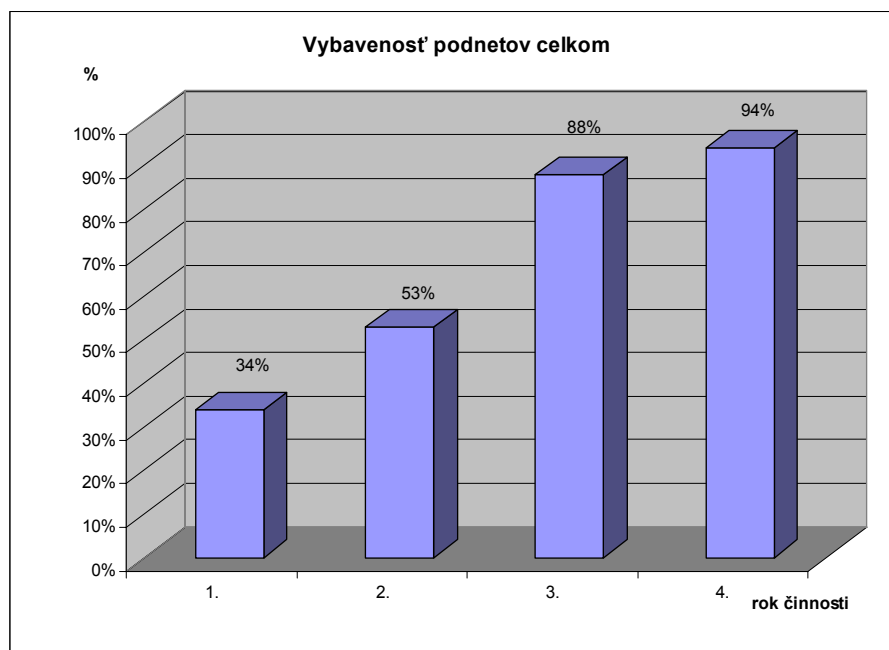

Počet doručených podnetov dokazuje, že verejný ochranca práv ako kontrolný orgán sui generis sa pevne etabloval do systému mimosúdnej právnej ochrany. K počtu doručených podnetov je nevyhnutné dodať, že verejný ochranca práv od svojho kreovania poskytuje každej fyzickej a právnickej osobe, ktorá sa na neho obráti, i keď jej podanie, ústne či písomné, nie je možné považovať za podnet podľa zákona o verejnom ochrancovi

práv, právne usmernenie. Mimoriadne vysokým počtom takýchto „služieb občanom“ poskytnutých Kanceláriou verejného ochrancu práv sa venuje táto správa v časti vlastná iniciatíva verejného ochrancu práv.

1.3. Vybavenosť podnetov

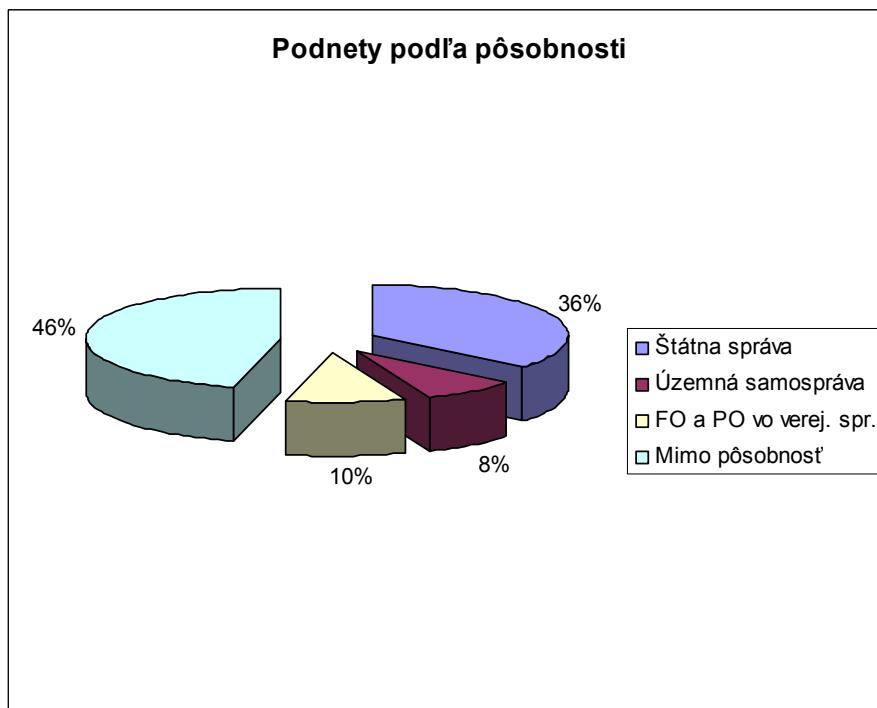
Kancelárii verejného ochrancu práv sa podarilo z celkového počtu doručených podnetov **vybaviť celkom 8 419 podnetov**. Vybavenosť podnetov v súčasnosti prekračuje **94%** z celkového počtu podnetov.

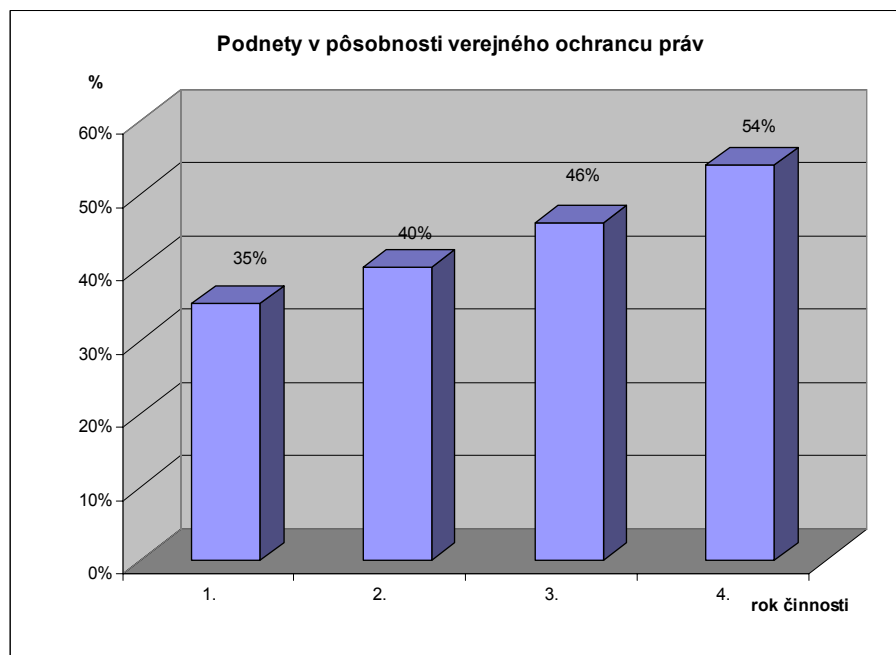
Interné organizačné opatrenia Kancelárie verejného ochrancu práv prijímané za účelom zvyšovania efektivity činnosti ako aj jej personálna politika sa pozitívne odrážajú v skracovaní doby vybavenosti podnetov v prospech ich podávateľov pri zachovaní a zvyšovaní odbornej kvality.

1.4 Podnety v pôsobnosti verejného ochrancu práv

Pôsobnosť verejného ochrancu práv sa podľa zákona č. 564/2001 Z. z. zo 4. decembra 2001 o verejnom ochrancovi práv **vzťahuje** na orgány štátnej správy, orgány územnej samosprávy, právnické osoby a fyzické osoby, ktoré podľa osobitného zákona rozhodujú o právach a povinnostiach fyzických osôb a právnických osôb v oblasti verejnej správy a **nevzťahuje** na Národnú radu Slovenskej republiky, prezidenta Slovenskej republiky, vládu Slovenskej republiky, Ústavný súd Slovenskej republiky, Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky, spravodajské služby, na rozhodovacie právomoci vyšetrovateľov Policajného zboru, prokuratúru a na sudy s výnimkou štátnej správy súdov a dôvodov predpokladajúcich disciplinárne previnenie sudcu. Pôsobnosť verejného ochrancu práv sa nevzťahuje tiež na veci operačnej a mobilizačnej povahy.

Cielená propagačná činnosť smerom k zvyšovaniu právneho vedomia občanov v oblasti ochrany základných práv a slobôd sa odráža aj vo zvyšovaní počtu podnetov v pôsobnosti verejného ochrancu práv. Kancelária verejného ochrancu práv venuje dôslednú pozornosť propagačnej činnosti, pravidelne organizuje výjazdy do regiónov Slovenska, informuje o činnosti a úspešne vybavených podnetoch, pravidelne v relácii Slovenského rozhlasu, ďalej v regionálnych i celoštátnych denníkoch, organizuje tlačové konferencie, prednášky, odborné konferencie, vydáva informačné letáky aj v jazykoch národnostných menšín, ktoré v styku s verejným ochrancom práv používajú jazyk svojej menšiny.

Tak ako bolo konštatované aj v predchádzajúcich správach o činnosti, skutočnosťou, ktorá ovplyvňuje počet podnetov mimo pôsobnosti verejného ochrancu práv je najmä to, že podania fyzických osôb a právnických osôb sa vo viacerých prípadoch **netýkajú základných práv a slobôd**, tak ako sú uvedené v Ústave Slovenskej republiky a v medzinárodných dokumentoch. Verejný ochranca práv nemôže zasahovať ani do súkromnoprávných sporov medzi fyzickými a právnickými osobami, medzi fyzickými osobami navzájom ani právnickými osobami navzájom, s ktorými sa podávatelia často na verejného ochrancu práv obracajú.

Občania vo svojich podaniach často namietajú nedostatočnú pôsobnosť i právomoci verejného ochrancu práv. Najčastejšie ide o prípady, keď vo veci nejde o základné práva a slobody podľa Ústavy Slovenskej republiky, ale ide o konanie, rozhodovanie či nečinnosť orgánu verejnej správy a verejný ochranca práv nemôže do veci vstupovať, nemôže byť nápomocný, napriek tomu, že to občania očakávajú, veľaokrát aj na základe názvu „verejný ochranca práv“, ktorý nenaznačuje obmedzenie pôsobnosti len na základné práva a slobody. Dôvodom takýchto očakávaní môžu byť aj poznatky z iných krajín únie i Európskeho ombudsmana, v ktorých prípadoch ide o pôsobnosť proti „maladministrácii“ („zlej správe“).

Európsky ombudsman vyšetroje prípady zlej správy v inštitúciách a orgánoch Európskeho spoločenstva. Definícia prijatá Európskym parlamentom v roku 1998 a schválená Komisiou v roku 1999 hovorí o nesprávnom úradnom postupe, ku ktorému dochádza, keď verejný orgán nekoná v súlade s pravidlom alebo princípom, ktorý ho zaväzuje. Nesprávny úradný postup je vysvetľovaný i v informačných materiáloch a v správach o činnosti Európskeho ombudsmana ako zlá alebo nedostatočná správa. Dochádza k nej, ak inštitúcia nekoná v súlade s právom, nerešpektuje princípy dobrej správy alebo ak porušuje ľudské práva, napr. administratívne nezrovnalosti, nepoctivosť, diskriminácia, zneužitie právomoci, neposkytovanie odpovedí na podania, odoprenia poskytnutia informácií, zbytočné prieťahy v konaní.

1.5 Zmeny v právnom postavení verejného ochrancu práv

Národná rada Slovenskej republiky dňa 3. februára 2006 schválila návrhy Výboru pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien na vydanie ústavného zákona, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení neskorších predpisov a na vydanie zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých ďalších zákonov, ktoré novelizujú právne postavenie verejného ochrancu práv v Slovenskej republike.

Uvedenú iniciatívu Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien je možné jednoznačne považovať za vyvrcholenie dobrej spolupráce výboru a verejného ochrancu práv pri ochrane základných práv a slobôd fyzických a právnických osôb v Slovenskej republike.

Pri vypracovaní návrhu novely Ústavy Slovenskej republiky a zákona o verejnom ochrancovi práv sa postupovalo s osobitnou odbornou starostlivosťou s hlavným cieľom zabezpečiť účinnejšiu a efektívnejšiu ochranu práv a slobôd fyzických osôb a právnických osôb. Podkladom boli najmä praktická aplikácia právnej úpravy, preskúvanie podnetov fyzických osôb a právnických osôb, konanie z vlastnej iniciatívy, v neposlednom rade poznatky a závery zo stretnutí ombudsmanov, osobitne ombudsmanov krajín V4, Medzinárodná charta efektívnosti ombudsmanov, Ústava Európskej únie, medzinárodné zmluvy a dohovory upravujúce ochranu ľudských práv a základných slobôd, ktoré boli podrobené analýze so súčasným rešpektovaním zachovania filozofie platnej právnej

úpravy. Aj vzhľadom na uvedené v bode 1.4 tejto správy návrhy boli i premietnutím návrhov opatrení zo správ o činnosti verejného ochrancu práv.

1. apríla 2006 nadobúda účinnosť nové ustanovenie článku 151a ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého **verejný ochranca práv** je nezávislý orgán Slovenskej republiky, ktorý v rozsahu a spôsobom ustanoveným zákonom chráni základné práva a slobody fyzických osôb a právnických osôb v konaní pred orgánmi verejnej správy a ďalšími orgánmi verejnej moci, ak je ich konanie, rozhodovanie alebo nečinnosť v rozpore s právnym poriadkom. V zákonom ustanovených prípadoch sa verejný ochranca práv môže podieľať na uplatnení zodpovednosti osôb pôsobiacich v orgánoch verejnej moci, ak tieto osoby porušili základné právo alebo slobodu fyzických osôb a právnických osôb. Všetky orgány verejnej moci poskytnú verejnému ochrancovi práv potrebnú súčinnosť. Od tohto dátumu sa verejný ochranca práv zaraďuje aj medzi osoby oprávnené podať návrh na začatie konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky vo veciach súladu právnych predpisov podľa čl. 125 odsek 1, ak ich ďalšie uplatňovanie môže ohroziť základné práva alebo slobody alebo ľudské práva a základné slobody vyplývajúce z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a ktorá bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom.

Medzi pôvodne navrhované zmeny, ktoré si Národná rada Slovenskej republiky neosvojila, patrí rozšírenie pôsobnosti verejného ochrancu práv na všetky práva a slobody fyzických a právnických osôb, a tým priblíženie sa k ochrane pred celou „maladministráciou“, právnické vzdelanie ako podmienka zvoliteľnosti verejného ochrancu práv a vrátenie samostatnej kapitoly v štátnom rozpočte.

1.6 Návrhy a plnenie opatrení

V minuloročnej správe o činnosti sme navrhli v záujme efektívnejšej práce a dosiahnutia nápravy oprávnenie verejného ochrancu práv podať návrh na začatie konania pred Ústavným súdom Slovenskej republiky a rozšírenie jeho pôsobnosti nielen na základné práva a slobody v záujme dobrého spravovania štátu. Prvý návrh, vďaka odbornému postojú ústavnej väčšiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky v prospech občanov nášho štátu, sa úspešne podaril.

Opakovane odporúčame prijať návrh podieľať sa na ochrane všetkých práv a slobôd fyzických a právnických osôb pri konaní, rozhodovaní a nečinnosti orgánov verejnej správy, na ktorý v dôsledku už súčasného postupu sú verejný ochranca práv a jeho kancelária pripravení. Pri každom doručenom podnete aj v prípade, ak nie je v pôsobnosti verejného ochrancu práv, ak vo veci nejde o porušenie základných práv a slobôd, v upovedomení o odložení podnetu jeho podávateľa, ak je to len trochu možné, podrobne usmerníme ako vo veci ďalej postupovať, kto je príslušný na vybavenie jeho veci, aká je právna úprava vo veci, aké sú jeho práva a povinnosti, a to vždy po dôkladnom preskúmaní konkrétnej veci. Častokrát, ak by vec mohol priamo vybaviť verejný ochranca práv, by vybavenie veci, ktorá trápi občana bolo promptnejšie a efektívnejšie. Verejný ochranca práv a jeho spolupracovníci sa snažia podávateľovi pomôcť aj nad rámec pôsobnosti, za čo im prichádza aj množstvo ďakovných listov.

Nadalej do budúcnosti navrhujeme uvažovať o rozšírení pôsobnosti verejného ochrancu práv na **celú „maladministráciu“**. V porovnaní s krajinami Európskej únie má verejný ochranca práv v Slovenskej republike užšiu právomoc i pôsobnosť. Podstatne širšie sú i právomoci i pôsobnosť ombudsmánov niektorých postkomunistických krajín, i bývalého Sovietskeho zväzu, napríklad ombudsmana Bulharska alebo ombudsmana Kirgizskej republiky.

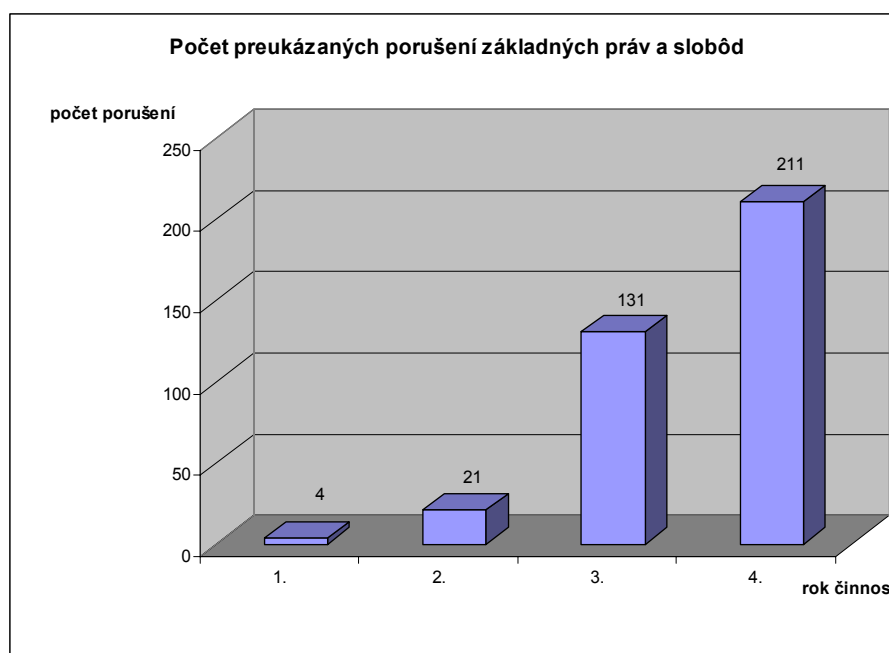
Treba povedať, že uvedeným návrhom nedochádza k znižovaniu rozdielov medzi prokuratúrou a verejným ochrancom práv. Pôsobnosť verejného ochrancu práv nie je

zameraná na ochranu právneho poriadku Slovenskej republiky ako takého, ale na ochranu subjektívnych práv. Na danej skutočnosti návrh nič nemení.

2. Porušenia Ústavy Slovenskej republiky

2.1 Zvýšenie počtu preukázaných porušení základných práv a slobôd

V minulom roku bolo verejným ochrancom práv preukázané **porušenie základných práv a slobôd zaručených Ústavou Slovenskej republiky v 211 prípadoch.**

Zvyšovanie počtu preukázaných porušení základných práv a slobôd pri relatívnom zachovávaní počtu doručených podnetov je možné považovať za dôsledok cielenej propagačnej činnosti Kancelárie verejného ochranca práv smerom k zvyšovaniu právneho vedomia občanov v oblasti ochrany základných práv a slobôd, osobitne k pôsobnosti verejného ochranca práv.

Na základe preskúmania viac ako osemtisíc podnetov fyzických a právnických osôb je možné opakovane konštatovať, že základné práva a slobody sa v Slovenskej republike neporušujú masovo, k ich porušeniu dochádza ojedinele zavineným subjektívnym konaním pracovníkov orgánov verejnej správy a vo väčšej miere nedostatkami v systémovom riešení niektorých problémov, osobitne vo vzťahu k zbytočným prieťahom orgánov verejnej správy.

Problematickou sa v konaní, rozhodovaní a činnosti orgánov verejnej správy javí tá skutočnosť, že orgány verejnej správy a ich pracovníci mnohokrát nehládajú možnosti ako pomôcť občanom, ale skôr hľadajú možnosť „príliš sa nezaťažovať“, nevedomujúc si rozhodujúcu skutočnosť, že sú tu pre občana a nie naopak.

Ako už bolo konštatované aj v správe o činnosti za minulý rok, konflikt medzi občanom a orgánom verejnej správy spôsobujú zo strany orgánu verejnej správy najmä pomalosť, nedostatočná ústretovosť pri vybavovaní vecí, i arogancia či ignorancia občana. Sú prípady, keď sa úradník „rozhodol“, že občan je „notorický sťažovateľ“ a tak aj k vybavovaniu jeho podaní pristupuje. Vážnym problémom na strane orgánov verejnej

správy je vyskytujúca sa nedostatočná znalosť právneho poriadku alebo nepochopenie obsahu právnych predpisov.

2.2 Preukázané porušenia základných práv a slobôd

Porušenia základných práv a slobôd preukázané počas uplynulého roku činnosti verejného ochrancu práv sa týkali **práva na súdnu a inú právnu ochranu** podľa 7. oddielu druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky, **hospodárskych, sociálnych a kultúrnych práv** podľa 5. oddielu druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky a **politických práv** podľa 3. oddielu druhej hlavy Ústavy Slovenskej republiky.

Verejný ochranca práv konkrétne preukázal za uplynulý rok činnosti:

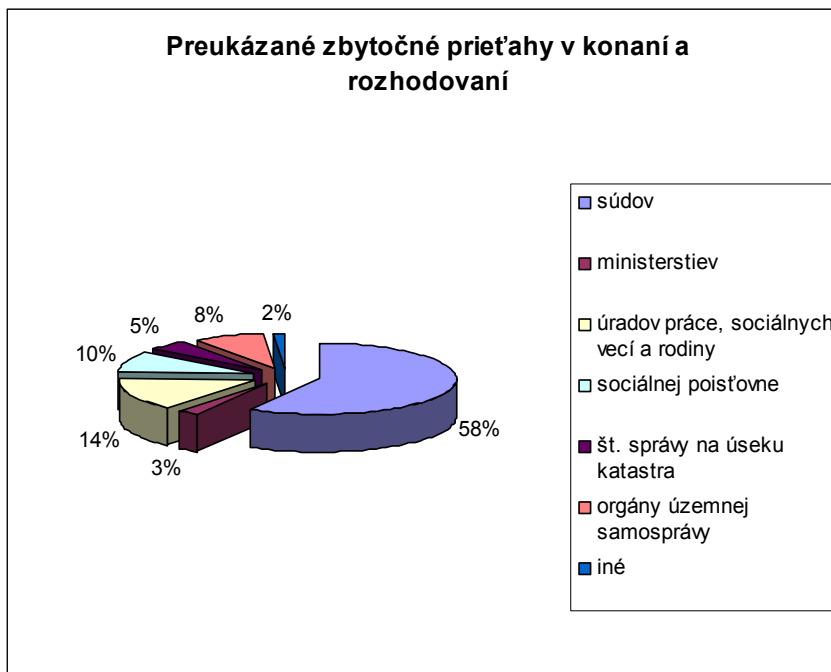
- pri preskúvaní 201 podnetov **zbytočné priet'ahy v konaní v rozpore s článkom 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky,**
- v 6 prípadoch **porušenie základného práva na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živeľa podľa článku 39 ods.1 Ústavy Slovenskej republiky,**
- v 2 prípadoch **porušenie práva na ochranu zdravia a bezplatnú zdravotnú starostlivosť v rozpore s článkom 40 Ústavy Slovenskej republiky,**
- v 2 prípadoch **porušenie práva na informácie garantovaného článkom 26 ods.1 Ústavy Slovenskej republiky.**

V niektorých prípadoch bolo zároveň preukázané, že orgány verejnej správy nepostupovali v rozsahu a spôsobom predpísaným zákonom.

2.3 Analýza preukázaných porušení základných práv a slobôd

2.3.1 Zbytočné priet'ahy

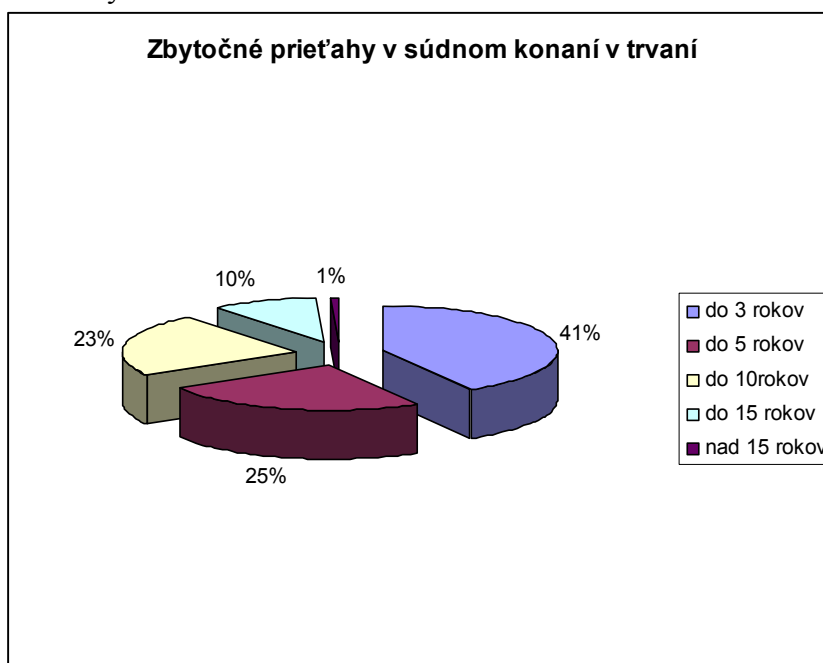
Z preskúvania podnetov za celú históriu pôsobenia verejného ochrancu práv v Slovenskej republike jednoznačne vyplýva, že najčastejšie dochádza k **porušovaniu článku 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.** Z celkového počtu 211 preukázaných porušení základných práv a slobôd za uplynulý rok verejný ochranca práv zistil **v 201 prípadoch zbytočné priet'ahy.**

Verejný ochranca práv v uplynulom roku preukázal zbytočné priet'ahy nielen v súdnom konaní, ale aj v konaní úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, v konaní Sociálnej poisťovne, v konaní orgánov obcí, mesta, samosprávneho kraja, ďalej v konaní správ katastra, Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky, v konaní ministerstiev i konaní krajského školského úradu, obvodného úradu a úradu justičnej a kriminálnej polície.

2.3.1.1 Zbytočné priet'ahy v súdnom konaní

Verejný ochranca práv v uplynulom roku preukázal zbytočné priet'ahy v súdnom konaní pri preskúmaní **117 podnetov fyzických a právnických osôb**. Medzi súdnymi konaniami, ktoré verejný ochranca práv pomohol urýchliť sú neustále aj pojednávania vedené od začiatku 90-tych rokov minulého storočia.

Pri aplikácii troch základných kritérií pre posudzovanie zbytočných priesťahov, (skutková a právna zložitost' veci, správanie sa účastníkov konania a konanie, postup súdu), možno za dôvod neprimeraného predlžovania konania označiť práve nečinnosť súdu. V tejto súvislosti už Ústavný súd Slovenskej republiky vyslovil (II. ÚS 62/99), že v právnom štátne právny poriadok nechráni štátnu moc pred občanmi. Právny poriadok v právnom štáte určuje postup orgánov verejnej správy tak, aby neboli porušované práva občanov. Podľa ustanovenia článku 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky: „Výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou.“ Podľa judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky Ústava Slovenskej republiky dáva prostredníctvom práva na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov osobe prísľub, že jej právna neistota sa odstráni rozhodnutím príslušného štátneho orgánu v primeranom čase. Uplatnenie tohto práva nemôže byť v súlade s Ústavou Slovenskej republiky zmanené len preto, že Slovenská republika nevie alebo nemôže v čase konania zabezpečiť primeraný počet sudcov alebo ďalších pracovníkov súdu na súde, ktorý oprávnený subjekt požiadala o odstránenie svojej právnej neistoty. Ústavný súd Slovenskej republiky tiež vyslovil, že právo na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov priznáva oprávneným osobám širšiu právnu ochranu ako len pred úmyselným alebo nedbanlivostným správaním sudcu konajúceho vo veci. Aj v prípade neexistencie subjektívnych príčin na strane súdu a sudcu môže dôjsť k porušeniu ústavného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov.

Podľa judikatúry Ústavného súdu Slovenskej republiky, čas na konanie bez zbytočných priesťahov spravidla nemožno určiť numericky, pretože obvykle neexistuje časová hranica, ktorej uplynutím postup štátneho orgánu môže mať povahu zbytočných priesťahov v konaní.

Medzi **najdlhšie trvajúce súdne konania**, v ktorých verejný ochranca práv preukázal zbytočné priesťahy patria najmä dedičské konania, konania o určenie vlastníctva k nehnuteľnostiam, obchodnoprávne spory, často aj konania o vysporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov.

Takým bol aj prípad podávateľky, ktorá v podnete verejnému ochrancovi práv uviedla, že vysporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva s bývalým manželom, ktorý pojednáva okresný súd, sa „ťahá už od roku 1992, t.j. 13 rokov, posledné pojednávanie sa konalo v roku 2001.“ Na priesťahy predsedu súdu upozornila ešte v roku 2003.

Podpredseda príslušného okresného súdu na výzvu verejného ochrancu práv uviedol, že vytýčil pojednávanie vo veci a zároveň uviedol: „Je pravdou, že posledné pojednávanie sa uskutočnilo dňa 21. 9. 2001, v konaní bol teda priesťah v období od 21.9. 2001 do 17.5. 2005.“

Verejný ochranca práv jednoznačne konštatoval zbytočné priesťahy v konaní. Akceptoval opatrenia súdu vedúce k plynulosti konania a podávateľku upovedomil, že ak by sa aj v budúcnosti domnievala, že v konaní súdov, zaoberajúcich sa riešením uvedenej veci dochádza k zbytočným priesťahom, má možnosť sa na neho opätovne obrátiť s podnetom.

Niekoľkoročné súdne konania, v ktorých verejný ochranca práv preukázal porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov sa **týkali aj maloletých detí**, najmä v prípadoch úpravy styku rodičov s maloletými deťmi po rozvode manželstva a pri určovaní výživného pre maloleté deti.

Medzi také patrí aj prípad maloletého zdravotne ťažko postihnutého dievčatka, ktoré sa samo obrátilo na verejného ochrancu práv, „pretože ma súd už 10 rokov nechce prisúdiť ockovi“. Okresný súd konanie vo veci o zverenie maloletého dieťaťa do výchovy druhého z rodičov vedie od roku 1998. Na výzvy verejného ochrancu práv predsedníčka súdu uznala zbytočné prietahy vo veci, vyzvala zákonnú sudkyňu na plynulé vedenie konania a zaviazala sa vec sledovať až do jej právoplatného rozhodovania, o ktorom bude informovať verejného ochrancu práv.

Čo sa týka **dôvodov porušenia** práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov, v prvom rade je potrebné poukázať na tie, ktoré ako dôvod predĺženia konania označujú samotné súdy, a ktoré tiež súčasne zistil aj verejný ochranca práv.

Jedným z nich je **prerozdelenie a prechod právnych vecí** podľa ustanovenia § 15 ods. 2 zákona č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov, na základe ktorého výkon súdництва, všetky práva a povinnosti vrátane prechodu správy majetku štátu, práv a povinností z pracovnoprávných vzťahov a štátnozamestnaneckých vzťahov a iných právnych vzťahov práv a povinností z osobitných vzťahov sudcu k štátu prešli k 1. januáru 2005 zo zanikajúceho okresného súdu na iný okresný súd. Tento dôvod bol často uvádzaný ako dôvod aktuálnej nečinnosti konkrétneho súdu najmä v prvých dvoch tretinách roku 2005.

Tak tomu bolo aj v jednom podnete odstúpenom verejnému ochrancovi práv Európskym ombudsmanom Nikiforosom Diamandourosom.

V apríli 2005 bol verejnému ochrancovi práv doručený podnet na nečinnosť súdu odstúpený Európskym ombudsmanom, na ktorého sa obrátil podávateľ, ktorý utrpel pri dopravnej nehode v roku 1997 ťažké zranenie, po ktorom mu zostali trvalé následky a sťažnené spoločenské uplatnenie. Vinník nehody bol určený rozsudkom z roku 1999, potvrdený aj odvolacím súdom v roku 2000. Následne si poškodený začal vymáhať náhradu škody v občianskoprávnom konaní.

Verejný ochranca práv zistil, že na základe žaloby doručenej v marci 2001 bolo na príslušnom okresnom súde začaté súdne konanie. Vo veci sa uskutočnilo zatiaľ jediné pojednávanie v marci 2003. Následne, k 1. januáru 2005, prešiel výkon súdництва na nový okresný súd.

Podľa vyjadrenia predsedu súdu ohľadne skutočnosti, že v konaní došlo k dlhším časovým odstupom medzi jednotlivými úkonmi, tieto neboli zapríčinené osobou sudkyne, ale vznikli z objektívnych príčin, pretože sudkyňa bola na bývalom okresnom súde neprimerane zaťažovaná z dôvodu poddimenzovania stavu sudcov.

Podľa priebežne overovaných informácií v súčasnosti v predmetnom konaní sa plynule koná.

Ďalším často sa opakujúcim dôvodom, ktorým orgány správy a riadenia súdov zdôvodňujú existenciu zbytočných prietahov je **nadmerná zaťaženosť súdov a sudcov**, čo do počtu pridelených vecí v jednotlivých senátoch, spojená aj so subjektívnymi dôvodmi ako odchod sudcu do starobného dôchodku, či na iný súd (najčastejšie vyššieho stupňa), práceneschopnosť, či dočasné pridelenie sudcu na stáž na súd vyššieho stupňa. Dlhodobá ospravedlnená neprítomnosť sudcu na súde sa vo viacerých prípadoch rieši prerozdelením jeho vecí medzi ostatné senáty súdu. Toto opatrenie ale častokrát nenaplní svoj účel, nakoľko sudca, ktorému bola vec novopridelená, vo veci nevykoná žiadny úkon (sám má veľa pridelených vecí), a tak po návrate pôvodného sudcu je tomuto vec opätovne vrátená bez akéhokoľvek posunu v konaní.

K zbytočným priet'ahom v súdnom konaní prispel aj odchod príslušnej zákonnej sudkyne do dôchodku v prípade, v ktorom súd na základe iniciatívy verejného ochrancu práv začal konať vo veci po takmer 5-tich rokoch nečinnosti. Okresný súd vo veci od júna 2000 (okrem vytýčenia jedného pojednávania, ktoré bolo odročené pre neprítomnosť právneho zástupcu odporcu) nekonal.

K obidvom uvedeným dôvodom je potrebné uviesť, že nie sú akceptovateľné ako dôvod na ospravedlnenie porušenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov. Námietka nedostatočného počtu sudcov rovnako ako námietka veľkého množstva nevybavených a nerozhodnutých vecí nemá povahu okolností, ktoré by vylučovali zodpovednosť súdu, ktorý je vecne a miestne príslušný na rozhodnutie vo veci občana, ktorý sa neho obrátil. Dôvod nadmernej zaťaženia príslušného súdu bol tiež záverom, prečo verejný ochranca práv skonštatoval porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov na príslušných krajských súdoch a v jednom prípade aj na Najvyššom súde Slovenskej republiky. Treba tiež povedať, že išlo o konania o odvolaní, podanom účastníkom konania, pričom doba, ktorá uplynula od podania odvolania účastníkom konania, až do prvého úkonu odvolacieho súdu, bola neprimeraná. Po vykonanom prvom úkone sa však postup súdov už zbytočnými priet'ahmi nevyznačoval, často na prvom pojednávaní došlo k rozhodnutiu súdu o podanom odvolaní.

Medzi dôvody porušenia práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov, ktoré verejný ochranca práv zistil a identifikoval, boli predĺženia konania **z dôvodu subjektívnej nečinnosti** sudcu, nedodržania zákonom ustanovených lehôt na vykonanie procesného úkonu (vydanie rozhodnutia) súdom, osobitne v prípadoch, ktoré by sa mali vyznačovať osobitnou alebo mimoriadnou rýchlosťou konania. Tiež prílišná zhovievavosť súdu k nečinnosti jedného účastníka konania, ktorou trpel aj druhý účastník konania, či zhovievavosť súdu k nečinnosti znalca pri podávaní znaleckého posudku, kedy znalec niekedy aj mnohonásobne prekročil lehotu na vypracovanie a podanie znaleckého posudku bez akéhokoľvek relevantného upozornenia a opatrenia súdu, čím boli v práve na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov postihnutí všetci účastníci konania.

„Zhovievavosť“ súdu k nečinnosti znalca bola preukázaná aj v právnej veci, v ktorej konajúci sudca uznesením z júna 2000 nariadil vo veci znalecké dokazovanie a ustanovil znalca na vypracovanie znaleckého posudku. Nakoľko ustanovený znalec znalecký posudok nevypracoval, sudca až uznesením z mája 2005 ustanovil nového znalca.

Obdobným bol aj prípad, ktorý verejnému ochrancovi práv odstúpila Kancelária prezidenta Slovenskej republiky.

V podnete občan namietal zbytočné súdne priet'ahy okresného súdu v konaní vedenom od júla 1991. Prvé pojednávania prebehlo v auguste 1991. V októbri 1991 bolo nariadené znalecké dokazovanie. Nakoľko pôvodný znalec pre dlhodobé zdravotné ťažkosti nemohol vypracovať znalecký posudok, vo februári 1992 bol pribratý nový znalec, ktorý však uviedol, že pre značnú zaneprázdnenosť nebude môcť vykonať znalecké dokazovanie v stanovenom čase, preto súd v marci 1992 ustanovil tretieho znalca, ktorý v apríli 1992 vypracoval znalecký posudok. Jedno pojednávania prebehlo v roku 1993. Pojednávania stanovené na január 1994 bolo odročené na neurčito z dôvodu práceneschopnosti zákonného sudcu. Ďalšie pojednávania z roku 1994 bolo odročené za účelom opätovného predvolania znalca. Následne však z dôvodu prechodu výkonu

súdnicstva na iný súd bola vec pridelená inému zákonnému sudcovi, ktorý ako uviedol predseda dotknutého súdu, vo veci nekonal z dôvodu vysokej zaťaženia. Vec pripadla ďalšiemu zákonnému sudcovi. Sudca v júni 2001 poveril znalca vypracovaním ďalšieho znaleckého posudku. Ten bol vypracovaný v marci 2002. V marci 2003 vo veci začal konať nový zákonný sudca. Posledné pojednávanie prebehlo v septembri 2003. Zákonný sudca sa vzdal funkcie sudcu. Vec bola v júli 2004 pridelená ďalšej zákonnej sudkyňi, už piatej vo veci. Príslušný predseda okresného súdu vo svojom stanovisku verejnému ochrancovi práv konštatoval, že zistil priesťahy v konaní a zaviazal sa vec v pravidelných trojmesačných intervaloch sledovať až do jej skončenia, aby, ako sám uviedol, k ďalším zbytočným priesťahom vo veci nedochádzalo.

Správanie sa protistrany v konaní pred všeobecným súdom, rovnako ako správanie sa osoby, ktorá sa zúčastňuje na konaní – v konkrétnom prípade súdneho znalca, môže byť príčinou neodstránenia právnej neistoty účastníka. Zodpovednosť za správanie tohto účastníka konania však nemôže znášať účastník konania. Je úlohou súdu, aby sa v súlade s právnym poriadkom vysporiadal so správaním sa (nečinnosťou) znalca tak, aby nedochádzalo k zbytočným priesťahom v konaní. Správanie sa znalca je právne významné ako prvok implikovaný v hodnotiacej podmienke postupu všeobecného súdu rozhodujúceho vo veci. Z tohto pohľadu nemožno prístup súdu k mnohonásobnému prekročeniu lehoty na podanie znaleckého posudku znalcom označiť za aktívny a smerujúci k prerokovaniu a rozhodnutiu veci v primeraných lehotách.

Porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov verejný ochranca práv preukázal aj v súvislosti s aplikáciou ustanovenia § 105 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku: „Ak je súd, na ktorý sa účastník obrátil, toho názoru, že nie je miestne príslušný, neodkladne postúpi vec príslušnému súdu bez rozhodnutia a upovedomí o tom účastníkov.“ Vo viacerých prípadoch doba, po uplynutí ktorej súd zistil, že nie je miestne príslušný na prerokovanie a rozhodnutie veci a vec postúpil príslušnému súdu charakter bezodkladnosti nespĺňala.

Ako príklad môže slúžiť vec, návrh na začatie konania ktorý bol krajskému súdu doručený v decembri 2003. Predmetná právna vec bola pridelená sudkyňi, ktorá bola v apríli 2005 preložená na iný krajský súd. Jej nevybavené veci, medzi ktorými bol aj predmetný návrh, boli prostredníctvom generátora náhodného výberu pridelené medzi zvyšných sudcov na obchodnom úseku. Vec bola takto pridelená novej zákonnej sudkyňi, ktorá ju v máji 2005 postúpila z titulu miestnej nepríslušnosti inému krajskému súdu.

Je potrebné spomenúť aj konania, v ktorých Ústavný súd Slovenskej republiky a taktiež Európsky súd pre ľudské práva, pri rozhodovaní o tom, či bolo porušené právo na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov (v primeranej lehote), vyžadujú, aby sa v nich postupovalo s osobitnou alebo mimoriadnou rýchlosťou konania. Ide o konania vo veciach týkajúcich sa činnosti, ktorá je zdrojom obživy, vo veciach osobného stavu ako i veciach starostlivosti o maloletých (tu najmä v konaniach, začatých pred 1. aprílom 2005. Zákon stanovuje, že vo veciach starostlivosti o maloletých rozhodne súd bez zbytočného odkladu, najneskôr do šiestich mesiacov odo dňa začatia konania. Konanie možno predĺžiť, len ak z vážnych dôvodov a z objektívnych príčin nemožno vykonať dôkazy.“). Najmä v konaniach vo veciach starostlivosti o maloletých (obmedzenie či pozbavenie rodičovských práv, zmena zverenia dieťaťa z výchovy a starostlivosti jedného rodiča do výchovy a starostlivosti druhého rodiča, určenie vyživovacej povinnosti), verejný ochranca práv opakovane zistil, že tieto konania sa osobitnou alebo mimoriadnou

rýchlosťou konania nevyznačujú, naopak ich dĺžka bola neprimeraná aj napriek tomu, že sa zohľadnila osobitosť a mimoriadnosť významu toho, čo bolo predmetom konania.

Verejný ochranca práv preukázal zbytočné prietahy v súdnom konaní pri preskúvaní podnetu vo veci zvýšenia výživného na maloletú dcéru začatého v roku 1998 na okresnom súde. Vo veci samej bolo súdom prvého stupňa rozhodnuté rozsudkom v apríli roku 2000, proti ktorému sa otec odvolal. Krajský súd následne uznesením z novembra 2000 napadnutý rozsudok zrušil a vec vrátil okresnému súdu na ďalšie konanie. Okresný súd opätovne rozhodol vo veci rozsudkom v júli 2002, pričom otec znovu podal proti rozsudku odvolanie. O odvolaní rozhodol krajský súd tak, že uznesením z apríla 2003 napadnutý rozsudok zrušil a vrátil vec na ďalšie konanie okresnému súdu.

Predseda okresného súdu vo svojom stanovisku na výzvu verejného ochrancu práv uviedol, že „na bývalom okresnom súde došlo k pochybeniu vo vedení opatrovaneckého spisu, pretože bol založený po dovŕšení plnoletosti napriek tomu, že bol v tomto spise založený návrh na zvýšenie výživného plnoletej“.

Skutočnosť, že súdne konanie trvá už od roku 1998 je treba dať do súvislosti okrem iného aj s tým, že dvakrát po rozhodnutí súdu prvého stupňa vo veci samej bolo otcom podané odvolanie a vec bola odvolacím súdom vrátená na ďalšie konanie. Právo podať v súlade so zákonom opravný prostriedok proti rozhodnutiu súdu patrí medzi základné procesné práva každého účastníka konania. Prietahy v konaní, ktoré sú dôsledkom uplatnenia procesných práv účastníkom konania, nemajú preto povahu zbytočných prietahov, a to ani vtedy, ak spôsobujú podstatné predĺženie priebehu konania.

Na druhej strane, nie je možné prehliadnuť pochybenia súdu, ktoré sa v konaní vyskytli a ktoré prispeli k tomu, že vec nebola doposiaľ rozhodnutá a konanie stále trvá.

Predseda okresného súdu vo svojej správe o priebehu konania informoval verejného ochrancu práv, že „pochybenie vo vedení a manipulácii so spisom nemohlo byť zodpovednej osobe vytknuté, keďže z dôvodu optimalizácie súdnictva už na tunajšom súde nie je zamestnaná“ a zároveň, že „bolo prijaté opatrenie na vybavenie tak, aby sa vo veci začalo konať“.

Zákonná sudkyňa potvrdila, že vo veci sa v decembri 2005 uskutočnilo pojednávanie a v súčasnosti v predmetnom konaní súd už plynulo vykonáva úkony, smerujúce k meritórnemu rozhodnutiu. Nakoľko však podstatou práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov je odstránenie stavu právnej neistoty osoby domáhajúcej sa rozhodnutia súdu a stav právnej neistoty je odstránený až právoplatným rozhodnutím súdu vo veci, požiadal verejný ochranca práv predsedu okresného súdu, aby ako orgán riadenia a správy tiež osobne dohliadol na plynulosť konania tak, aby v konaní bolo v primeranej lehote rozhodnuté.

Obdobným bol aj prípad súdneho konania s medzinárodným prvkom o zverenie maloletého syna do výchovy jedného z rodičov a určenie výživného.

Podávateľka v podnete verejnému ochrancovi práv uviedla, že sa jej v roku 1992 z nemanželského vzťahu narodil syn. Otec dieťaťa, nemecký štátny občan, otcovstvo priznal. V roku 1993 podala návrh na zverenie syna do výchovy a určenie výživného. Následne uviedla, že bola menená príslušnosť súdu a konanie telefonicky bezúspešne urguje už 13 rokov.

Verejný ochranca práv preskúmaním zistil, že konanie vo veci bolo začaté v roku 1993. V roku 1995 z dôvodu miestnej nepríslušnosti bola vec postúpená na príslušný súd. V júni 2001 súd uznesením konanie zastavil. Spis v novembri 2001 bol daný do nesprávnej spisovne. V júni 2003 sa podávateľka telefonicky informovala na stav veci. Na základe

toho spis bol opäť predložený referentovi.

V septembri 2005 súd vypracoval dožiadanie o vykonanie dôkazu v zmysle Smernice EÚ č. 1206/2001, ktorým požiadal nemeckú stranu o zisťovanie bydliska otca.

Je potrebné pripomenúť, že vzhľadom na prítomnosť cudzieho prvku (iné ako slovenské štátne občianstvo účastníka) ide o konanie náročné a zabezpečovanie dôkazov je z dôvodu neznámeho trvalého pobytu odporcu (pravdepodobne) na území Spolkovej republiky Nemecko značne obtiažne, pričom je potrebné ho realizovať cestou tzv. dožiadania príslušných štátnych orgánov Spolkovej republiky Nemecko.

Pri preskúmvaní predmetného súdneho konania z hľadiska výskytu zbytočných prietahov verejný ochranca práv zobral do úvahy najmä skutočnosť, že ide o konanie vo veci maloletého, ktoré trvá už takmer 13 rokov. (Návrh na začatie konania bol podaný v roku 1993.)

Vzhľadom na zistené skutočnosti verejný ochranca práv požiadal podpredsedníčku okresného súdu, aby ako orgán riadenia a správy okresného súdu dohliadla na plynulosť konania a o opatreniach, ktoré povedú k jeho skončeniu ho písomne informovala.

Podľa správy podpredsedníčky okresného súdu z januára 2006 orgánmi riadenia a správy okresného súdu boli prijaté opatrenia, spočívajúce v posilnení personálnej kapacity príslušného senátu a pokiaľ ide o samotné konanie, súdnej tajomníčke bola uložená povinnosť raz za mesiac predkladať spis predsedovi alebo podpredsedovi súdu, ktorí budú za súčinnosti zákonného sudcu sledovať plynulé vybavovanie veci.

Zbytočné prietahy v súdnych konaniach sa opakovane vyskytujú aj pri vypracúvaní a doručovaní rozhodnutí.

Takým bol aj prípad, v ktorom rozsudok bol vyhlásený v septembri 2004. Vo veci bola podpredsedom súdu predĺžená lehota na vypracovanie rozhodnutia do novembra 2004. Zo stanoviska predsedu súdu predloženého na výzvu verejného ochrancu práv však vyplýva, že: „Rozsudok bol vypravený dňa 31.3.2005, pričom bol doručovaný len právny zástupcom zastúpených účastníkov konania.“

Nešlo však o ojedinelý prípad.

Obdobným je prípad právnej veci, v ktorej bol marci 2004 vynesovaný rozsudok. Do dňa podania podnetu – v apríli 2004 - verejnému ochrancovi práv, nebol písomne vyhotovený. Zamestnanci Kancelárie verejného ochrancu práv pri osobnej návšteve v januári 2005 požiadali podpredsedu okresného súdu, aby ako orgán štátnej správy súdov, zabezpečil ochranu práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov a upozornil zákonnú sudkyňu na povinnosť postupovať podľa ustanovenia § 158 ods. 4 Občianskeho súdneho poriadku. Listom doručeným verejnému ochrancovi práv dňa 3. februára 2005, predseda okresného súdu informoval, že vyhlásený meritórny rozsudok dňa 31.3.2004 sudkyňa odovzdala do spisovej kancelárie až v januári 2005, a to napriek urgenciám na vyhotovenie rozhodnutia v primeranej lehote. Za nevyhotovenie rozhodnutia včas, jej bolo zo strany predsedu súdu uložené písomné napomenutie, ktoré je treba chápať ako disciplinárne opatrenie podľa ustanovenia § 117 ods. 9 zákona č. 385/2000 Z. z. o sudcoch a prísediach v znení neskorších predpisov.

V závere tejto časti správy opakovane konštatujeme, že spolupráca s orgánmi riadenia a správy súdov je na dobrej úrovni. Predsedovia súdov už pri žiadosti verejného ochrancu práv o stanovisko vo veci sami navrhujú a prijímajú opatrenia tak, aby vec bola

bez zbytočných prietáhov ukončená právoplatným rozhodnutím vo veci. Vo väčšine prípadov, ak existuje prekážka na poskytnutie stanoviska v stanovenej lehote, požiadajú verejného ochrancu práv o jej predĺženie, upozorňujú zákonných sudcov vo veci na povinnosť konať bez zbytočných prietáhov a vec sledujú až do jej právoplatného skončenia.

2.3.1.2 Zbytočné prietahy v konaní úradov práce, sociálnych vecí a rodiny

Medzi často namietané zbytočné prietahy patria aj prietahy v konaniach úradov práce, sociálnych vecí a rodiny o priznanie peňažných príspevkov na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia podľa zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov.

Zbytočné prietahy v konaní úradov práce, sociálnych vecí a rodiny i Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny verejného ochrancu práv v uplynulom roku preukázal **v 31 prípadoch.**

Išlo o prípady, v ktorých úrady práce, sociálnych vecí a rodiny nedodrжали lehotu podľa § 92 ods. 5 vyššie uvedeného zákona, ktorá ustanovuje, že „ak je podkladom na rozhodnutie o poskytnutí peňažného príspevku na kompenzáciu posudok príslušného orgánu, lehota na vydanie rozhodnutia je 60 dní. Ak nemožno vzhľadom na okolnosti prípadu rozhodnúť ani v 60-dňovej lehote, môže príslušný orgán v druhom stupni lehotu predĺžiť najviac o 30 dní.“

Nadmerné množstvo žiadostí (odvolaní) o poskytnutie peňažných príspevkov na kompenzáciu sociálnych dôsledkov vyplývajúcich z ťažkého zdravotného postihnutia, na ktoré sa odvoláva ústredie a úrady práce, sociálnych vecí a rodiny by mohlo len dočasne ospravedlniť vzniknuté prietahy, a to len v tom prípade, keď sa za tým účelom prijímú včas adekvátne opatrenia na rozhodnutie vo veci. Je zrejmé, že záujem spoločnosti na promptnom riešení nepriaznivých a kritických sociálnych situácií občanov je osobitne veľký, čo vyplýva zo samotnej podstaty sociálnych vecí.

Vo viacerých prípadoch išlo o prešetrenie postupu úradov práce, sociálnych vecí a rodiny vo veci priznania peňažného príspevku za opatrovanie nevládných ľudí vo veku nad 80 či až 90 rokov. Vyskytli sa aj prípady, keď úrad nerozhodol v zákonom stanovenej lehote a vec po mnohých mesiacoch skončila zamietnutím z dôvodu, že osoba, o opatrovanie ktorej vo veci išlo, zomrela. Nie ojedinele sa v listoch verejnému ochrancovi práv vyskytla veta „úrady čakajú kým zomriem“.

Na verejného ochrancu práv sa v apríli 2005 obrátila podávateľka, ktorá sa roky starala o ťažko zdravotne postihnutú svokru. O peňažný príspevok za opatrovanie svokry požiadala v decembri 2003. Svokra zomrela v máji 2004. Príspevok jej z tohto dôvodu zamietli v decembri 2004. Odvolala sa s tým, že do smrti sa o svokru riadne starala a o príspevok prišla len z dôvodu, že úrad nedodrжал zákonom stanovené lehoty.

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že podávateľka požiadala ešte právneho predchodcu úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, t.j. okresný úrad, odbor sociálnych vecí o priznanie peňažného príspevku za opatrovanie svokry.

Keďže do dňa úmrtia podávateľkinej svokry nebol jej zdravotný stav oddelením posudkových činností zhodnotený, úrad práce, sociálnych vecí a rodiny vydal v súlade s príslušnými ustanoveniami zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov rozhodnutie, ktorým nebol požadovaný príspevok priznaný. O následnom odvolaní Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny rozhodlo tak, že potvrdilo rozhodnutie prvostupňového orgánu.

Skutočnosť, že úrady evidujú vysoké množstvo žiadostí o rôzne formy kompenzácie, pre ktoré sa vyžadujú odborné posúdenia, ich nezbavuje povinnosti dodržať

v zákone o sociálnej pomoci ustanovenú lehotu na vydanie rozhodnutia.

Príslušná právna úprava stanovuje i dostatočné množstvo prostriedkov a spôsobov, ktoré napomáhajú zabezpečiť ako účel, tak aj priebeh konania. Jedným z nich je aj dožiadanie, na základe ktorého požiada orgán príslušný pre vydanie konečného rozhodnutia o uskutočnenie určitého úkonu iný orgán (v uvedenom prípade bol dožiadaný iný okresný úrad, aby zhodnotil zdravotný stav svokry a vydal posudok z dôvodu iného miesta trvalého a skutočného pobytu). Aj keď úrad práce, sociálnych vecí a rodiny využil možnosť dožiadania, v konečnom dôsledku to nevedlo k zrýchleniu a zefektívneniu konania.

Je potrebné zdôrazniť, že nadmerné množstvo vecí, v ktorých štát musí zabezpečiť konanie ho nezbavuje zodpovednosti za jeho pomalosť. Preto bola podávateľka podnetu informovaná o existencii zákona o zodpovednosti za škodu spôsobenú rozhodnutím orgánu štátu alebo jeho nesprávnym úradným postupom a o jej práve, v prípade ak sa domnieva, že pomalým konaním bola spôsobená majetková ujma, domáhať sa jej náhrady v konaní pred súdom.

V uplynulom roku sa opakovane na verejného ochrancu práv obracali podávateľia podnetov v súvislosti s odobratím peňažných príspevkov na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia. Požadovali prehodnotenie peňažných príspevkov na základe zákona č. 45/2004 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov.

Podávateľka vo svojom podnete verejnému ochrancovi práv uviedla, že je rozvedená matka dvoch maloletých detí, s ktorými býva v jednoizbovom sociálnom byte. Syn je liečený na závažné krvné ochorenie, ktoré vyžaduje plnohodnotnú stravu, zvýšený príjem vitamínov. Lieky, ktoré užíva nie sú plne hrazené zdravotnou poisťovňou, preto za ne dopláca. Dcéra ani syn, ktorý navštevuje školu na 4 hodiny denne, nemajú nárok na štipendium a nie sú ani v hmotnej núdzi. Verejného ochrancu práv žiadala o pomoc a radu z čoho má žiť, keď zaplatí za byt, lieky, školské potreby, cestu na vyšetrenia, stravu a oblečenie.

Verejný ochranca práv preskúmal námietky podávateľky podnetu, že úrad práce, sociálnych vecí a rodiny nerozhodol o jej odvolaní proti rozhodnutiu z apríla 2004 o zastavení výplaty peňažného príspevku na diétne stravovanie pre syna.

Po urgencii verejného ochrancu práv príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny v stanovisku viedol, že v uvedenom prípade úrad postupoval v súlade s právnym poriadkom a k predĺženiu konania došlo z dôvodu nečinnosti na strane odvolacieho orgánu, ktorému bol spis postúpený na vybavenie v máji 2004.

V medziobdobí podávateľka požiadala o nové posúdenie zdravotného stavu syna, v súvislosti s čím predložila aj nové lekárske nálezy. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny však v tejto veci nemohol ďalej plynule konať z dôvodu, že sa spis nachádzal u odvolacieho orgánu. Nakoľko odvolacie konanie nebolo do konca septembra 2004 (týmto dňom uplynula platnosť posudku lekára posudkového útvaru úradu práce, sociálnych vecí a rodiny) ukončené, bola od októbra 2004 pozastavená aj výplata peňažného príspevku za opatrovanie.

Uvedená vec si vyžiadala opakované urgencie zo strany verejného ochrancu práv. Spis bol napokon v závere roka 2004 doručený prvostupňovému orgánu, čo umožnilo jeho ďalší postup vo veci. Súčasťou spisu bol i posudok Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, pracoviska, ktorý potvrdil platnosť pôvodného posudku úradu práce, sociálnych vecí a rodiny z februára 2004, na základe ktorého bola výplata peňažného príspevku na diétne stravovanie pozastavená. Oba uvedené posudky sa odvolávajú na tú skutočnosť, že

pre priznanie uvedeného príspevku syn podávateľky nespĺňa zákonom požadované podmienky, konkrétne podmienky v zmysle prílohy č. 13 zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov.

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny konal po tom, ako obdržal spis vrátený z Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny plynulo. Po zhromaždení všetkých zákonom požadovaných podkladov v januári 2005 vydal posudok, v ktorom boli synovi podávateľky ako formy kompenzácie ťažkého zdravotného postihnutia navrhnuté peňažný príspevok za opatrovanie ako aj peňažný príspevok na kompenzáciu zvýšených výdavkov súvisiacich so zabezpečením prevádzky osobného motorového vozidla.

Odstránenie zbytočných prietahov v konaní odvolacieho orgánu prispelo k pozitívnemu doriešeniu veci a prispelo k nadobudnutiu dôvery vo vzťahu k úradu práce, sociálnych vecí a rodiny, v konaní ktorého sa rozpor s platnou právnou úpravou nepreukázal. Zbytočnými prietahmi v konaní Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny došlo k porušeniu základného práva podľa ustanovenia článok 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky. Podľa stanoviska úradu vznikli v dôsledku neúmerného nárastu agendy súvisiacej s prechodom kompetencií na tento novovzniknutý orgán.

Do pôsobnosti úradov práce, sociálnych vecí a rodiny patrí i rozhodovanie o náhradnom výživnom. Podľa ustanovenia § 13 ods. 2 zákona č. 452/2004 Z. z. o náhradnom výživnom v znení zákona č. 603/2004 Z. z. na konanie a rozhodovanie podľa tohto zákona sa vzťahujú všeobecné predpisy o správnom konaní, ak tento zákon neustanovuje inak. Podľa ustanovenia § 49 správneho poriadku, upravujúceho lehoty pre rozhodnutie, v jednoduchých veciach, najmä ak možno rozhodnúť na podklade dokladov predložených účastníkom konania, správny orgán rozhodne bezodkladne. V ostatných prípadoch, ak osobitný zákon neustanovuje inak, je správny orgán povinný rozhodnúť vo veci do 30 dní od začatia konania; vo zvlášť zložitých prípadoch rozhodne najneskôr do 60 dní; ak nemožno vzhľadom na povahu veci rozhodnúť ani v tejto lehote, môže ju primerane predĺžiť odvolací orgán (orgán príslušný rozhodnúť o rozklade). Ak správny orgán nemôže rozhodnúť do 30, prípadne do 60 dní, je povinný o tom účastníka konania s uvedením dôvodov upovedomiť.

Osobne do sídla Kancelárie verejného ochrancu práv v Bratislave prišla so sťažnosťou na zbytočné prietahy v konaní úradu práce, sociálnych vecí a rodiny pri rozhodovaní o žiadosti o náhradné výživné podávateľka z Bratislavy.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že žiadosť o poskytnutie náhradného výživného podala podávateľka v januári 2005, pričom ku dňu podania podnetu v máji 2005 o jej žiadosti nebolo rozhodnuté.

Pracovníci Kancelárie verejného ochrancu práv opakovane navštívili príslušný úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a požadovali urýchlenie rozhodovania. Pri opakovanej návšteve bolo zistené, že bolo vydané rozhodnutie vo veci o priznaní náhradného výživného na nezaopatrené dieťa vo februári 2005, ale povinnému bolo zaslané až v júni 2005, pričom prvá výplata dávky bola realizovaná v mesiaci júl 2005. V deň, keď pracovníci kancelárie osobne zisťovali stav konania o náhradné výživné (9. jún 2005), predmetné rozhodnutie ešte nebolo vydané. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny následne potvrdil, že rozhodnutie o priznaní náhradného výživného bolo vydané dňa 14. júna 2005.

Lehota pre rozhodnutie správnemu orgánu uplynula v apríli 2005, resp. máji 2005 (60-dňová), kedy však konanie o náhradnom výživnom nebolo právoplatne ukončené. O predĺžení lehoty podávateľka nebola informovaná a z obsahu spisu nevyplývalo, že odvolací orgán lehotu na vydanie rozhodnutia primerane predĺžil.

Riaditeľ príslušného úradu aj písomne potvrdil, že na rozhodnutí je chybný dátum

vydania, informoval o zodpovednosti konkrétnej pracovníčky, ktorej nepozornosťou chyba vznikla.

Verejný ochranca práv odporučil príslušnému úradu, aby vo zvýšenej miere venoval pozornosť včasnému, plynulému a efektívnemu vybavovaniu podaní občanov, aby tak nevznikali ďalšie prípady porušenia základných práv a slobôd.

Zo strany ústredia a úradov práce, sociálnych vecí a rodiny sa pri riešení podnetov fyzických osôb stretávame s mimoriadnou ochotou vyhovieť žiadostiam verejného ochrancu práv a snahou riešiť vybavovanie žiadostí o poskytnutie peňažných príspevkov na kompenzáciu sociálnych dôsledkov vyplývajúcich z ťažkého zdravotného postihnutia.

2.3.1.3 Zbytočné priet'ahy v konaní Sociálnej poisťovne

Napriek snahe Sociálnej poisťovne riešiť problémy v jej konaní sú verejnému ochrancovi práv naďalej doručované podnety, v ktorých podávatelia namietajú zbytočné priet'ahy pri rozhodovaní o priznaní starobných, invalidných, sirotských, vdovských i vdoveckých dôchodkov. V uplynulom roku verejný ochranca práv preukázal **v 19 prípadoch zbytočné priet'ahy v konaní Sociálnej poisťovne.**

Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v ustanovení § 210 ods. 2 určuje, že organizačné zložky Sociálnej poisťovne sú povinné rozhodnúť vo veciach uvedených v odseku 1 – aj o dôchodkových dávkach, úrazových dávkach okrem úrazového príplatku a o dávke garančného poistenia najneskôr do 60 dní od začatia konania, v mimoriadne zložitých prípadoch možno túto lehotu predĺžiť najviac o 30 dní, čo treba oznámiť účastníkom konania.

Na verejného ochrancu práv sa obracajú v tejto súvislosti občania nachádzajúci sa v najrozmanitejších, ale i mimoriadne vážnych životných situáciách.

Podávateľ o starobný dôchodok požiadal vo februári 2005. Na verejného ochrancu práv sa obrátil v septembri 2005 s tým, že doteraz nedostal žiadnu odpoveď, a to ani po urgenciách. Vo svojom podnete ďalej uviedol, že celý život pracoval ako lekár a vzorne sa staral o pacientov a teraz má vypnutý elektrický prúd, hrozí mu exekúcia za neplatenie nájomného a iných pohľadávok a stravuje sa raz za 3 dni.

V uvedenom prípade bolo preukázané, že postupom Sociálnej poisťovne došlo k porušeniu Ústavou Slovenskej republiky garantovaného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov. K výplате starobného dôchodku došlo v novembri 2005.

Podávatelia podnetov okrem zbytočných priet'ahov namietajú aj nezohľadňovanie počtu všetkých odpracovaných rokov. Problémovými sa javia prípady, keď časť rokov odpracovali naši občania na území iných štátoch, najmä Českej republiky, ale i Maďarska, Ukrajiny, Rumunska, či krajín bývalej Juhoslávie.

V júli 2005 sa na verejného ochrancu práv obrátila dôchodkyňa z južného Slovenska, ktorá uviedla, že koncom roka 2004 jej bol priznaný starobný dôchodok, do ktorého jej však nebola započítaná doba posledného zamestnania v Maďarskej republike.

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že podávateľka si v novembri 2004 uplatnila nárok na starobný dôchodok. V žiadosti uviedla, že od apríla 2001 pracovala na území Maďarskej republiky, zároveň predložila aj kópie mzdových výkazov o dosiahnutých zárobkoch.

Od 1. mája 2004 nadobudlo účinnosť nariadenie Rady (EHS) č. 1408/71 o uplatňovaní systémov sociálneho zabezpečenia na zamestnané osoby, samostatne

zárobkovo činné osoby a členov ich rodín pohybujúcich sa v rámci spoločenstva (ďalej len nariadenie). Podľa neho o nároku na starobný dôchodok za dobu poistenia podľa právnych predpisov Maďarskej republiky je príslušný rozhodnúť nositeľ zabezpečenia Maďarskej republiky. Nositeľovi zabezpečenia Maďarskej republiky boli postúpené príslušné formuláre so žiadosťou o priznanie starobného dôchodku za dobu poistenia, ktorú získala podľa právnych predpisov Maďarskej republiky. Zároveň Sociálna poisťovňa požiadala o zaslanie kópie rozhodnutia o priznaní starobného dôchodku ako aj o potvrdenie rozsahu doby poistenia, ktorú podávateľka získala podľa právnych predpisov Maďarskej republiky. Po doručení potvrdenia od nositeľa sociálneho zabezpečenia Maďarskej republiky o predmetných dobách poistenia, Sociálna poisťovňa opätovne posúdi sumu starobného dôchodku v súlade s článkom 46 ods. 1 písm. a) a i) nariadenia.

Podanie z februára 2005, ktorým podávateľka žiadala o poskytnutie informácie o spôsobe započítania odpracovaných rokov Maďarskej republike a o oznámenie, kedy a kto bude poukazovať dôchodok za uvedené obdobie a jeho urgencia z marca 2005 neboli do augusta 2005 vybavené. Listom Sociálnej poisťovne bolo jej oznámené, že v súlade s článkom 46 nariadenia bol uplatnený nárok na starobný dôchodok u nositeľa zabezpečenia Maďarskej republiky.

Voči zodpovedným zamestnancom, ktorí oneskorene uplatnili nárok na starobný dôchodok za obdobie poistenia, ktoré podávateľka získala podľa právnych predpisov Maďarskej republiky a nereagovali na jej podania z februára 2005 a marca 2005 bude, ako je uvedené v stanovisku Sociálnej poisťovne, podľa miery ich zavinenia uplatnená osobná zodpovednosť podľa príslušných ustanovení Zákonníka práce.

Zo strany Sociálnej poisťovne dochádza aj k vyplácaniu úrazovej renty.

Podávateľ je poberateľom starobného dôchodku od roku 2003. Od roku 1996 bol po pracovnom úraze poberateľom čiastočného invalidného dôchodku. Popri čiastočnom invalidnom dôchodku mu poisťovňa vyplácala úrazovú rentu. V podnete verejnému ochrancovi práv uviedol, že pri nástupe do starobného dôchodku mu pracovníčka príslušnej pobočky Sociálnej poisťovne povedala, že na úrazovú rentu nemá nárok. Na verejného ochrancu práv sa obrátil po tom, čo sa v novinách dočítal, že na úrazovú rentu má nárok do 65-teho roku.

Vo veci nároku na poberanie úrazovej renty podľa ustanovenia § 195 ods. 5 Zákonníka práce, nárok zamestnanca na náhradu za stratu na zárobku trvá najdlhšie do konca kalendárneho mesiaca, v ktorom dovŕši 65 rokov za podmienky, že sa podstatne nezmenia jeho pomery, ktoré boli rozhodujúce pre určenie výšky náhrady.

Nárok na náhradu za stratu na dôchodku sa posudzoval do 31. decembra 2003 podľa Zákonníka práce. Až prijatím zákona č. 461/2003 z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov sa v ustanovení § 272 ods. 5 rieši vyplácanie náhrady straty na dôchodku uplatnenej po 31. decembra 2004 s tým, že ho má vyplácať príslušná pobočka Sociálnej poisťovne. Zákon o sociálnom poistení však nepozná stratu na dôchodku ako druh dávky úrazového poistenia a ani neupravuje podmienky pre posúdenie tohto nároku.

Riaditeľ odboru úrazového poistenia uviedol, že vzhľadom na neexistujúcu úpravu pre rozhodovanie o náhrade za stratu na dôchodku mohla Sociálna poisťovňa o nároku rozhodnúť a jeho výplatu uskutočniť až na základe vyžiadaného metodického usmernenia ministerstva.

Celkove podávateľovi Sociálna poisťovňa priznala doplatok úrazovej renty v sume viac ako 20 000 Sk.

V uvedenom prípade je potrebné poukázať aj na nedostatočnú legislatívnu úpravu,

ktorá značne prispela k predĺženiu lehôt pri priznávaní obdobných nárokov, a to nielen v uvedenom prípade.

V prípadoch preukázania porušenia základného práva podávateľa bol zo strany predstaviteľov Sociálnej poisťovne oznámený záväzok voči zodpovedným zamestnancom uplatniť **osobnú zodpovednosť** podľa miery ich zavinenia.

2.3.1.4 Zbytočné prietahy v konaní orgánov územnej samosprávy

Verejný ochranca práv v uplynulom roku preukázal **v 15 prípadoch** zbytočné prietahy v konaní orgánov samosprávy, a to v konaní orgánov obce, ale i mesta a samosprávneho kraja.

K problémom v konaní orgánov obce najčastejšie dochádza pri **stavebných konaniach**. Od 1. januára 2003, prešla pôsobnosť stavebných úradov na obce. Podľa zákona č. 103/2003 Z. z., ktorým sa mení zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov sa od 1. apríla 2003 príslušným stavebným úradom v danej veci stala obec.

Zákon č. 50/1976 Zb. o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (stavebný zákon) v § 140 ustanovuje, že ak nie je výslovne ustanovené inak, vzťahujú sa na konanie podľa tohto zákona všeobecné predpisy o správnom konaní. Podľa § 49 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní (správny poriadok) v jednoduchých veciach, najmä ak možno rozhodnúť na podklade dokladov predložených účastníkom konania, správny orgán rozhodne bezodkladne. V ostatných prípadoch, ak osobitný zákon neustanovuje inak, je správny orgán povinný rozhodnúť vo veci do 30 dní od začatia konania; vo zvlášť zložitých prípadoch rozhodne najneskôr do 60 dní; ak nemožno vzhľadom na povahu veci rozhodnúť ani v tejto lehote, môže ju primerane predĺžiť odvolací orgán (orgán príslušný rozhodnúť o rozklade).

Starostovia, najmä menších obcí, často preukazujú neznalosť stavebného zákona a ďalších právnych predpisov, nevidia rozdiel medzi jednotlivými právnymi inštitúciami a často pristupujú k riešeniu, ktoré sa im síce zdá byť rýchlejšie a jednoduchšie, ale nie je v súlade so zákonom.

Podávateľka podnetu uviedla, že v novembri 2003 podali s manželom žiadosť na obecný úrad vo veci vydania stavebného povolenia na záhradnú chatku. Ďalej uviedla, že starostka s nimi vôbec nekomunikuje a zaobchádza s nimi akoby neboli občanmi ich obce. V podnete poukázala na zbytočné prietahy obce aj pri vybavovaní žiadosti o vybudovanie elektrickej a vodovodnej prípojky, podanej v auguste 2004 a vyjadrila nespokojnosť s postupom v tomto konaní, a to na podklade toho, že obecný úrad ich žiadosť zamietol. Ďalšou okolnosťou, s ktorou vyjadrila nesúhlas, je skutočnosť, že nádoby na smeti, ktoré obec zakúpila z vlastných prostriedkov, dostali len niektorí občania.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv preukázal, že výsledkami vybavenia podnetu bolo preukázané, že pri vybavovaní žiadostí o stavebné povolenie na stavbu záhradnej chatky a vybudovanie prípojok inžinierskych sietí, bolo zo strany obce ako príslušného stavebného úradu porušené právo na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov. Verejný ochranca práv požiadal starostku obce, aby ho naďalej o priebehu stavebného konania priebežne informovala až do rozhodnutia vo veci.

Na základe preskúmaných podnetov sa závažným problémom javí i skutočnosť, že najmä starostovia obcí nevedia o povinnostiach im vyplývajúcich zo **zákona o slobodnom prístupe k informáciám**. K poskytnutiu požadovaných informácií vo viacerých prípadoch došlo až po výzve verejného ochrancu práv.

Podávateľ podnetu, poslanec obecného zastupiteľstva, požiadal verejného ochrancu práv o preskúmanie postupu starostu vo veci sprístupnenia informácií podľa zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií).

Pri preskúmaní podnetu verejný ochranca práv zistil, že orgány obce žiadosti o informácie nevybavili v zákonom ustanovených lehotách.

Podávateľom požadované informácie, ktoré sa týkali čerpania mzdových prostriedkov a výšky príjmov obce za určité obdobie, neboli sprístupnené v zákonom ustanovenej lehote a o odvolaní proti tzv. fiktívnemu rozhodnutiu o nesprístupnení informácie obec nerozhodla.

Neposkytnutím požadovaných informácií v lehotách ustanovených zákonom č. 211/2000 Z. z., nerozhodnutím o odvolaní proti tzv. fiktívnemu rozhodnutiu a nerozhodnutím o návrhu na preskúmanie rozhodnutia mimo odvolacieho konania došlo zo strany starostu obce k nečinnosti, ktorá spôsobila zbytočné priet'ahy pri vybavovaní žiadosti o poskytnutie informácie.

Starostka obce následne vydala rozhodnutie o čiastočnom sprístupnení informácie, ktoré doručila doporučené do vlastných rúk podávateľa.

Zbytočné priet'ahy verejný ochranca práv preukázal aj v konaní samosprávneho kraja. Jedným z takých bol prípad, v ktorom viaceré úrady prídlho zisťovali svoju nepríslušnosť vo veci.

Podávateľ verejného ochrancu práv žiadal o preskúmanie nečinnosti samosprávneho kraja, ktorý do dňa podania podnetu nevybavil jeho písomnú urgenciu v súvislosti s riešením priestupku z dôvodu odcudzenia lekárskeho nálezu zo zdravotnej dokumentácie.

Vzhľadom k tomu, že v uvedenom prípade orgán samosprávneho kraja, voči ktorému podávateľ namietal nečinnosť, postúpil vec až po uplynutí šiestich mesiacov, došlo z jeho strany k nedodržaniu ustanovenia § 20 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní, podľa ktorého, ak správny orgán nie je príslušný na rozhodnutie, je povinný podanie bez meškania postúpiť príslušnému správnenému orgánu a upovedomiť o tom účastníka konania.

Pri vybavovaní podnetov sa žiaľ stretávame aj so zisteniami, že pri konaní orgánov územnej samosprávy sa prejavuje neznalosť právnych predpisov. V tejto súvislosti sú upozornenia zamestnancov Kancelárie verejného ochrancu práv osobitne prijímané ako pomoc pri odstraňovaní nedostatkov zistených verejným ochrancom práv. Vyskytujú sa prípady, keď pracovníci orgánov územnej samosprávy oslovujú právnikov Kancelárie verejného ochrancu práv so žiadosťou o usmernenie ako vec vybaviť. Také prípady sa vyskytli najmä v regionálnych výjazdových pracoviskách Kancelárie verejného ochrancu práv.

2.3.1.5 Zbytočné priet'ahy v konaní štátnej správy na úseku katastra

Verejný ochranca práv preukázal zbytočné priet'ahy štátnej správy na úseku katastra **v 10 prípadoch**, a to na správach katastra, katastrálnom úrade a na Úrade geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky.

Problémy nastávajú najmä pri zápisoch vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností. Podľa § 32 ods.1 zákona č. 162/1995 Z. z. o katastri nehnuteľností a o zápise vlastníckych a iných práv k nehnuteľnostiam (katastrálny zákon) v znení neskorších predpisov správa katastra rozhodne o návrhu na vklad do 30 dní odo dňa doručenia návrhu na vklad.

Podávateľka prišla do sídla Kancelárie verejného ochrancu práv v Bratislave osobne v júli 2005 so sťažnosťou na zbytočné priet'ahy v konaní príslušnej správy katastra, ktorej návrh o vklad vlastníckeho práva k bytu podala v apríli 2005.

Po obdržaní žiadosti verejného ochrancu práv (v júli 2005) riaditeľ príslušnej správy katastra potvrdil povolenie vkladu vlastníckeho práva podávateľky (v auguste 2005), pričom nedodržanie zákonnej lehoty zdôvodnil stále sa zvyšujúcim nárastom podaní.

Problémy nastávali aj pri zabezpečení jednotného a úplného spracovania a zostavenia registra obnovenej evidencie pozemkov.

Osobne podal podnet vo veci priet'ahov v konaní správy katastra aj 75-ročný podávateľ, ktorý namietal zbytočné priet'ahy v konaní o upresnenie katastrálnej hranice a rozhodovania o námietke k registru obnovenej evidencie pozemkov (ďalej len „ROEP“).

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že na základe uznesenia krajského súdu z júla 2002 a oznámenia katastrálneho úradu z apríla 2004, malo byť riešenie námietky podávateľa k ROEP správou katastra ukončené v lehote do augusta 2004. Správa katastra vydala rozhodnutie až v júli 2005.

Tým, že správa katastra vo veci námietky k ROEP nekonala od decembra 2002 do januára 2005, preskúmaním podnetu bolo preukázané, že v konaní došlo k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov.

Zbytočné priet'ahy pri zápise vlastníckeho práva môžu občanom spôsobiť aj iné problémy, napr. s daňovým úradom.

Osobne do sídla Kancelárie verejného ochrancu práv v Bratislave prišla aj podávateľka so sťažnosťou na správu katastra po tom, čo jej daňovým úradom bolo vyrubené penále vo výške 15tis. Sk. Príčinu videla v tom, že návrh na vklad do katastra nehnuteľností podala vo februári 2003, rozhodnutie bolo vydané v auguste 2003, no doručené až vo februári 2004.

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že správa katastra aj napriek tomu, že podávateľka oznámila zmenu trvalého pobytu, poslala zmluvu s vyznačeným rozhodnutím na pôvodnú adresu.

V uvedenom prípade správa katastra rozhodla po 173 dňoch odo dňa podania návrhu na vklad vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností. V katastrálnom konaní, ktorého bola podávateľka účastníčkou došlo nielen k zbytočným priet'ahom v konaní o zápise vkladu do katastra nehnuteľností, ale aj k porušeniu povinnosti doručiť zmluvu s vyznačeným dátumom rozhodnutia o zápise vkladu účastníčke konania do vlastných rúk, pretože vzhľadom na to, že zmenu adresy trvalého pobytu správe katastra riadne oznámila,

nemohla nastať fikcia doručenia.

V odpovedi na výzvu verejného ochrancu práv z decembra 2005 predsedníčka vyššie uvedeného úradu uviedla, že katastrálny úrad na zlepšenie činnosti správneho orgánu zvyšuje počet štátnych zamestnancov, ktorého naplnenie sa v súčasnej dobe realizuje.

Vzhľadom na to, že nesprávnym úradným postupom pri doručovaní zmluvy s vyznačením rozhodnutia o povolení vkladu podávateľka nemohla dodržať lehoty, vyplývajúce z daňových zákonov, a preto príslušný daňový úrad vyrubil penále, verejný ochranca práv informoval podávateľku podnetu o právach podľa zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov.

Zbytočné prieťahy pri vybavovaní žiadosti občana spôsobili aj správa katastra, katastrálny úrad a Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky.

Podnet proti nekonaniu správy katastra, katastrálneho úradu a Úradu geodézie, kartografie a katastra vo veci vkladu vlastníckeho práva do katastra nehnuteľností podal verejnému ochrancovi práv podávateľ z Bratislavy.

Verejný ochranca práv preskúmaním podnetu zistil, že v júli 2002 podávateľ podnetu ako kupujúci uzavrel kúpnu zmluvu, ktorej predmetom bol byt v bytovom dome. Ešte v júli 2002 podal aj návrh na vklad vlastníckeho práva. Správa katastra konanie rozhodnutím z novembra 2002 prerušila a v apríli 2003 vydala rozhodnutie, ktorým konanie o návrhu na vklad zastavila z dôvodu neodstránenia nedostatkov návrhu v určenej lehote. Proti rozhodnutiu o zastavení konania v apríli 2003 podávateľ podal odvolanie, ktoré bolo spolu s napadnutým rozhodnutím a celým spisovým materiálom v máji 2003 postúpené na rozhodnutie katastrálnemu úradu. Odvolací orgán vydal v máji 2003 rozhodnutie, ktorým odvolanie zamietol a napadnuté rozhodnutie v celom rozsahu potvrdil. Ako vyjadrenie nespokojnosti s rozhodnutím katastrálneho úradu podávateľ v júni 2003 podal sťažnosť na nekorektné a zmätočné odôvodnenie rozhodnutia tohto úradu, v ktorej namietal nesprávnosť a nezákonnosť tak prvostupňového, ako i druhostupňového rozhodnutia. Katastrálny úrad listom z júla 2003 oznámil, že podanie označené ako sťažnosť nebolo posudzované ako sťažnosť v zmysle príslušného zákona, pretože smeruje proti rozhodnutiu orgánu verejnej správy vydanému v správnom konaní, ktoré zrejme možno vybaviť v správnom konaní. V januári 2004 podávateľ na katastrálny úrad podal návrh na obnovu právoplatne zastaveného katastrálneho konania, podľa ustanovenia § 62 ods. 1 písm. e) správneho poriadku. Katastrálny úrad vydal vo februári 2004 rozhodnutie, ktorým obnovu konania nepovolil, z dôvodu nedodržania subjektívnej lehoty, zákonom ustanovenej na podanie takéhoto návrhu. Proti rozhodnutiu o nepovolení obnovy konania sa vo februára 2004 podávateľ opätovne odvolal. Odvolanie spolu so spisovým materiálom bolo v apríli 2004 postúpené na rozhodnutie Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky. Legislatívno-právny odbor tohto úradu požiadal listom z mája 2004, predsedníčku úradu o predĺženie lehoty na rozhodnutie, a to do júla 2004. Rozhodnutie o odvolaní bolo vydané v auguste 2004 a úrad ním odvolanie proti rozhodnutiu o nepovolení obnovy konania zamietol. Rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť v novembri 2004. Vo veci nekorektného a zmätočného rozhodnutia katastrálneho úradu podal podávateľ sťažnosť na priame vybavenie v októbri 2003. Podanie – sťažnosť bola súčasťou listom z októbra 2003 vrátená z dôvodu, že v tejto časti podanie nebolo sťažnosťou podľa príslušného zákona. V ostatnej časti bola sťažnosť vybavená listami v októbri 2003.

Z uvedeného je zrejmé, že zo strany správy katastra, katastrálneho úradu, ako aj

zo strany Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky bolo preukázané porušenie práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov. Správa katastra nerozhodla o podanom návrhu na vklad v zákonnej lehote 30 dní odo dňa jeho doručenia. Konanie prerušila až po štyroch mesiacoch od podania návrhu a po uplynutí lehoty na odstránenie nedostatkov návrhu nepokračovala ihneď v konaní, ale rozhodnutie o zastavení konania vydala až približne po troch mesiacoch od jej uplynutia. Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky nerozhodol o podanom odvolaní proti rozhodnutiu o nepovolení obnovy katastrálneho konania v lehotách ustanovených správnym poriadkom, a to ani napriek predĺženiu lehoty na rozhodnutie predsedníčkou úradu. O predĺžení lehoty úrad účastníkov konania neupovedomil. Katastrálny úrad a Úrad geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky pri vybavovaní podaní označených ako sťažnosti, nedodržali ustanovenie § 4 ods. 2 zákona o sťažnostiach, upravujúce nakladanie orgánov verejnej správy s podaniami nepovažujúcimi sa za sťažnosť. Tieto podania, resp. ich časti, neboli bezodkladne, resp. do piatich dní vrátené spolu s poučením.

Predsedníčka Úradu geodézie, kartografie a katastra Slovenskej republiky v stanovisku na výzvu verejného ochrancu práv uviedla: „Dôvodom nedodržania lehoty na rozhodovanie bola aj tá skutočnosť, že v danom období výrazne narástla agenda podaní, na ktorú nebolo možné dodržať lehotu na rozhodovanie, ako aj čerpanie dovolenky jednotlivými zamestnancami v letnom období.“

Súčinnosť verejného ochrancu práv so štátnou správou na úseku katastra pri vybavovaní podnetov možno hodnotiť pozitívne. Orgány štátnej správy na úseku katastra dodržiavajú lehoty na poskytnutie stanovísk verejnému ochrancovi práv, ich stanoviská sa vyznačujú mimoriadnou obsažnosťou aj s doložením dokumentácie k predmetnej veci.

2.3.1.6 Zbytočné priet'ahy v konaní ministerstiev

V uplynulom roku verejný ochranca práv preukázal zbytočné priet'ahy v konaní **5 ministerstiev**.

Opakovane sa podnety voči ministerstvám dotýkali nedodržania postupu a lehôt podľa zákona č. 152/1998 Z. z. o sťažnostiach v znení neskorších predpisov.

Podávateľ vo svojom podnete verejnému ochrancovi práv namietal nečinnosť Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pri vybavovaní sťažnosti na postup jednotného pracoviska dopravného inšpektorátu pri vydávaní nového cestovného pasu.

V apríli 2005 sa podávateľ podnetu obrátil na Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky so sťažnosťou na postup pracovníkov pasového oddelenia pri vydávaní nového cestovného pasu, konkrétne úhrady 4000 Sk za poškodenie pôvodného cestovného pasu. V priebehu júna 2005 zaslal Ministerstvu vnútra Slovenskej republiky dve urgencie na nevybavenú sťažnosť.

Na základe žiadosti verejného ochrancu práv Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky preverilo postup pri vybavovaní predmetnej sťažnosti, ako aj postup pri vybavovaní následných urgencií. Sťažnosť, ako aj následné urgencie boli úradom kontroly ministra vnútra zaslané na priame vybavenie Prezídia Policajného zboru.

Prekontrolovaním správnosti vybavenia sťažnosti bolo zistené porušenie platných právnych noriem a interného predpisu zo strany odboru kontroly Prezídia Policajného zboru a sťažnosť bola v zmysle ustanovenia § 20 ods. 1 zákona č. 152/1998 Z. z. o sťažnostiach vyhodnotená ako opodstatnená.

Ministerstvo vnútra potvrdilo, že odborom kontroly Prezídia Policajného zboru

bolo podávateľovi podnetu zaslané oznámenie o vybavení sťažnosti a taktiež zaslaný cestovný pas, ako aj vodičský preukaz.

Minister vnútra Slovenskej republiky ubezpečil verejného ochranca práv, že príslušné útvary ministerstva vnútra prijali opatrenia, aby sa podobné nedostatky v budúcnosti neopakovali.

Zbytočné prietahy v konaní ministerstva obrany súviseli s uplatňovaním zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov.

Podávateľ vo svojom podnete verejnému ochrancovi práv uviedol, že v auguste 2003 požiadal obvodný pozemkový úrad o vydanie nehnuteľností po nebohých rodičoch. Napriek tomu, že predložil všetky doklady, úrad podľa jeho slov nekoná. Obrátil sa aj na prokuratúru o preskúmanie zákonnosti postupu úradu. Prokuratúra potvrdila, že postup orgánu bol správny, nakoľko nebolo začaté konanie podľa zákona č. 229/1991 Zb., na základe ktorého má povinná osoba, v tomto prípade ministerstvo obrany s podávateľom ako oprávnenou osobou uzavrieť dohodu o vydaní nehnuteľností. Ministerstvo je však podľa neho nečinné.

Verejný ochranca práv uvedený podnet na zbytočné prietahy v konaní o reštitučnom nároku, uplatnenom podľa ustanovenia § 9 zákona č. 229/1991 Zb. o úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku v znení neskorších predpisov zo strany obvodného pozemkového úradu, ako aj zo strany Ministerstva obrany Slovenskej republiky ako povinnej osoby preskúmal a zistil, že obvodnému pozemkovému úradu stále nebola predložená dohoda o vydaní nehnuteľností uzavretá medzi oprávnenou a povinnou osobou. Podľa písomného stanoviska generálneho riaditeľa Sekcie majetku a infraštruktúry Ministerstva obrany Slovenskej republiky, ministerstvo, ako povinná osoba, pri vydávaní nehnuteľností vo vojenskom obvode spolupracuje s príslušným inštitúciami. Zároveň uviedol, že k júlu 2005 eviduje 3982 žiadostí, pričom ich posudzovanie a preverenie ich oprávnenosti je odborne i časovo veľmi náročné. Generálny riaditeľ sekcie poukazuje na to, že nemožnosť zabezpečiť plnenie zákonných lehôt je odôvodnená tým, že pri navrhovaní novely zákona č. 229/1991 Zb., nebolo pri ponechaní 60-dňovej lehoty na uzavretie dohody zohľadnené, že pôjde o vydávanie majetku jednou povinnou osobou na rozsiahlom území (25 pôvodných katastrálnych území), a že od zriadenia vojenského obvodu sa stav katastra nehnuteľností úplne zmenil.

Verejný ochranca práv po preskúmaní podnetu konštatoval, že povinná osoba, Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, s podávateľom neuzavrela dohodu o vydaní nehnuteľností v lehote 60 dní od podania príslušnej výzvy, nebol dodržaný postup podľa ustanovení zákona č. 229/1991 Zb.. Povinná osoba sa tak dopustila zbytočných prietahov v konaní.

Na výzvu verejného ochranca práv generálny riaditeľ Sekcie majetku a infraštruktúry Ministerstva obrany Slovenskej republiky oznámil, že na základe jeho pokynu bola správou nehnuteľného majetku a výstavby preverená žiadosť podávateľa na vydanie nehnuteľností, nachádzajúcich sa vo vojenskom obvode. Nakoľko pôvodné katastrálne územie, o ktoré ide, dosiaľ nebolo riešené, bol od obvodného pozemkového úradu vyžiadany príslušný spisový materiál. Z dôvodu, že predložené kópie dokladov o majetku sú nečitateľné, správa nehnuteľného majetku a výstavby si vyžiadala doklady od obvodného úradu vojenského obvodu. Po doručení majetkových dokladov a preverení aj ostatných osobných údajov oprávnených osôb, správa nehnuteľného majetku a výstavby uzatvorí s oprávnenými osobami dohody o vydaní majetku. Zároveň verejný

ochranca práv požiadal o priebežné informácie o procese vybavovania výzvy podávateľa na uzavretie dohody o vydaní nehnuteľnosti.

Analýzy podnetov, v ktorých boli preukázané zbytočné prietahy v konaní ďalších troch ministerstiev boli súčasťou polročnej správy o činnosti verejného ochrancu práv predloženej gesčnému výboru Národnej rady Slovenskej republiky. Uvádzame ich skrátenú verziu.

Podávateľ sa na verejného ochrancu práv obrátil s podnetom na nečinnosť ministerstva školstva pri vybavovaní jeho troch sťažností vo veci výberového konania na riaditeľa strednej priemyselnej školy.

Vzhľadom na preukázané skutočnosti navrhol verejný ochranca práv ministrom školstva Slovenskej republiky, aby ministerstvo v konaní o opakovanej sťažnosti postupovalo podľa ustanovenia § 20 ods. 1 zákona o sťažnostiach a písomne oznámili sťažovateľovi výsledok kontroly vo veci opakovanej sťažnosti. Z postupu zamestnancov odboru kontroly ministerstva školstva vyplynuli chyby, ktoré sú spôsobilé prispievať k zvyšovaniu negatívneho vnímania orgánov štátnej správy zo strany občanov Slovenskej republiky. Verejný ochranca práv zároveň odporúčal, aby zamestnanci Ministerstva školstva Slovenskej republiky venovali väčšiu pozornosť vybavovaniu podaní fyzických osôb a právnických osôb podľa ich obsahovej stránky, aj vtedy keď je podanie nesprávne označené. Taktiež služobnému úradu ministerstva odporúčal venovať väčšiu pozornosť zabezpečovaniu pravidelného prehlbovania kvalifikácie štátnych zamestnancov.

Zbytočné prietahy a nesprávny postup preukázal verejný ochranca práv aj v konaní ministerstva kultúry pri uplatňovaní zákona č. 308/1991 Zb. o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností v znení neskorších predpisov.

Osobne v sídle Kancelárie verejného ochrancu práv v Bratislave podávateľ podnetu namietal rozpor a nesúlads interných predpisov jednej z kresťanských cirkví na Slovensku a jej činnosti so všeobecne záväznými právnymi predpismi. Na verejného ochrancu práv sa obrátil z dôvodu, že ministerstvo kultúry nepostupovalo v predmetnej veci v zmysle svojich právomocí a jeho konaním nebola dodržaná lehota na vydanie rozhodnutia o merite prejednávanej veci, čím sa cítil byť ukrátený na svojich právach.

Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky na výzvu verejného ochrancu práv uznalo opodstatnenosť výhrad podávateľa voči konaniu a interným predpisom uvedenej cirkvi na Slovensku. Už dlhšie obdobie sa snaží vyriešiť predmetnú záležitosť predovšetkým zmierom.

Výsledkami vybavenia podnetu bolo preukázané, že ministerstvo kultúry nepostupovalo podľa ustanovenia § 20 ods. 1 zákona č. 308/1991 Zb. a neuskutočnilo konanie o zrušení registrácie v rámci zákona o správnom konaní.

Zbytočné prietahy pri vybavovaní žiadosti podľa zákona č. 255/1998 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi v znení zákona č. 422/2002 Z. z. verejný ochranca práv preukázal v konaní ministerstva spravodlivosti.

Podávateľka podnetu ako pozostalá s dvomi maloletými sestrami po nebohej matke, ktorej smrť spôsobil druh bodnou ranou do hrudníka, žiadost' o odškodňovanie ministerstvu spravodlivosti zaslala v auguste 2003. Keď napriek urgencii jej žiadost' nebola vybavená, obrátila sa v septembri 2004 so sťažnosťou vo veci na ministra spravodlivosti i na verejného ochrancu práv.

Podľa ustanovenia § 8 ods. 3 zákona č. 255/1998 Z. z. o žiadosti na odškodnenie je ministerstvo povinné rozhodnúť do troch mesiacov odo dňa jej podania. V prípade okolností hodných osobitného zreteľa môže ministerstvo o žiadosti rozhodnúť do piatich mesiacov odo dňa jej podania. Poškodený musí byť upovedomený o dôvodoch predĺženia lehoty na rozhodnutie o žiadosti.

Na žiadosť verejného ochranca práv riaditeľ odboru rehabilitácii a odškodňovania ministerstva spravodlivosti informoval: „...Ministerstvo spravodlivosti SR je si vedomé, že k rozhodnutiu o žiadosti došlo oneskorene. Stalo sa to čiste z objektívnych príčin....“. Následne v júli 2005 oznámil, že záverečné stanovisko v predmetnej veci z januára 2005 bolo podávateľke podnetu doručené.

2.3.1.7 Zbytočné prietahy v konaní iných orgánov verejnej správy

V uplynulom roku verejný ochranca práv preukázal zbytočné prietahy aj v konaní obvodného úradu, úradu justičnej a kriminálnej polície, krajského školského úradu.

Verejný ochranca práv zistil zbytočné prietahy v konaní obvodného úradu pri vybavovaní žiadosti o výkon rozhodnutia, nakoľko v súlade s ustanovením § 20 zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní v znení neskorších predpisov obvodný úrad žiadosť podávateľky nepostúpil bez meškania príslušnému orgánu na vybavenie. Išlo o prípad, keď podávateľka v roku 1994 zistila šokujúcu skutočnosť, že na mieste hrobu jej starých rodičov je iný hrob, iný pomník. Užívacie právo na hrob riadne vyplatila až do roku 2004. Vo veci vydal rozhodnutie bývalý okresný úrad, deväť rokov konal súd. Nápravu sa však podávateľke stále nepodarilo dosiahnuť. Jej zámerom je zabezpečiť uloženie pozostatkov starých rodičov a matky do spoločného hrobu. Matka podávateľky podnetu zomrela počas riešenia problému, preto nemohla byť pochovaná do hrobu svojich rodičov, čo podávateľka považuje za citovú ujmu. Problémom je zodpovednosť už neexistujúcej súkromnej spoločnosti, ktorá v danom čase spravovala cintorín. Vec bude ďalej riešiť obec.

Zbytočné prietahy boli verejným ochrancom práv preukázané aj v konaní úradu justičnej a kriminálnej polície vo veci trestného činu týrania blízkej osoby a zverenej osoby, ďalej v konaní krajského školského úradu, ktorý riešil petíciu občanov až po výzve verejného ochranca práv.

V jednom prípade verejný ochranca práv využil postup podľa § 19 ods.3 zákona o verejnom ochrancovi práv a vyzval predsedu vlády o nesúhlase s postupom Úradu vlády Slovenskej republiky, a to vo veci podnetu, ktorého podávateľom bola mimovládna organizácia, ktorá požiadala o preskúmanie konania a rozhodovania orgánov verejnej správy vo veci zmeny vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam.

2.3.2 Právo na ochranu zdravia a bezplatnú zdravotnú starostlivosť

Podľa článku 40 Ústavy Slovenskej republiky každý má právo na ochranu zdravia. Občania Slovenskej republiky majú na základe zdravotného poistenia právo na **bezplatnú zdravotnú starostlivosť a na zdravotnícke pomôcky** za podmienok, ktoré ustanoví zákon. Porušenie základného práva na ochranu zdravia a bezplatnú zdravotnú starostlivosť verejný ochranca práv preukázal v uplynulom roku v **2 prípadoch**.

V máji 2005 sa na verejného ochranca práv obrátila podávateľka, ktorá žiadala o pomoc vo svojej, ako uviedla, bezradnej situácii. Od roku 1987 bola v trvalej invalidite a od roku 2001 sa stala čiastočne invalidnou. Od júna 2001 od nej začala Všeobecná

zdravotná poisťovňa vymáhať nedoplatok viac ako 70 tis. Sk. Od tohto okamihu sú jej doručované súdne rozhodnutia, voči ktorým sa odvoláva, súd však podľa jej slov, jej námietky zamietá.

Verejný ochranca práv preskúmal správnosť postupu a rozhodovacej činnosti príslušnej pobočky zdravotnej poisťovne a riaditeľstva zdravotnej poisťovne ako odvolacieho orgánu pri vydávaní platobných výmerov vo veci týkajúcej sa predpísania dlžného poistného (v sume viac ako 20 tis. Sk) a poplatku z omeškania (v sume viac ako 70 tis. Sk) neuhradením poistného za obdobie od roku 1995 do roku 2000 a ich následným vymáhaním v exekučnom konaní.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv preukázal, že konaním a postupom zdravotnej poisťovne vo veci došlo pri vydávaní vyššie označených platobných výmerov, týkajúcich sa predpísania dlžného poistného k porušeniu základného práva podľa ustanovenia článku 40 Ústavy Slovenskej republiky vydaním predmetných platobných výmerov v rozpore so zákonom o zdravotnom poistení.

Z preskúmaných skutočností totiž vyplynulo, že podávateľka bola preukázateľne od roku 1987 do augusta 2001 plne invalidná, pričom skutočnosť, že neodpracovala dobu potrebnú pre nárok na invalidný dôchodok, ako aj skutočnosť, že bola za obdobie od januára 1995 do februára 2000 evidovaná v kategórii tzv. samoplatiteľ, nie je v tomto prípade relevantná, keďže zákon o zdravotnom poistení jednoznačne určuje, že štát je platiteľom poistného za osoby, ktoré sú invalidné a nevznikol im nárok na invalidný dôchodok. Preto celú tú dobu, za ktorú zdravotná poisťovňa predpísala poistné, podávateľka požívala právny status invalidnej osoby bez nároku na invalidný dôchodok, avšak poistné mal za ňu platiť štát.

Zo závermi verejného ochrancu práv sa stotožnil aj generálny riaditeľ zdravotnej poisťovne a vo svojom stanovisku konštatoval, že skutočne došlo zo strany zdravotnej poisťovne k pochybeniu a k neoprávnenému vymáhaniu nedoplatkov, za čo sa zároveň ospravedlnil. Generálny riaditeľ Všeobecnej zdravotnej poisťovne súčasne vo svojom stanovisku oznámil promptnú nápravu vzniknutého stavu takým spôsobom, že výsledky kontroly budú stornované a podávateľka bude za dotknuté obdobie zaradená do kategórie poistencov štátu a zároveň s tým bude príslušný súdny exekútor požiadaný o zastavenie exekučného konania.

K vráteniu neoprávnene zaplatenej sumy zdravotníckemu zariadeniu došlo v prípade dôchodcu z východného Slovenska, bolo preukázané porušenie základného práva podľa článku 40 Ústavy Slovenskej republiky.

Podávateľ podnetu v júni 2005 zaslal verejnému ochrancovi práv ďakovný list, v ktorom uvádza: **„Tisíc korún v podstate nič neznamená, no mňa, zdravotne ťažko postihnutého dôchodcu, potešili. A čo je podstatné, teší ma, že som mal pravdu“.**

Stalo sa tak po preskúmaní podnetu podávateľa, ktorému riaditeľ nemocnice na žiadosť verejného ochrancu práv o prijatie opatrení oznámil, že nariadil, aby neoprávnene zinkasovaná suma vo výške 1 050 Sk bola vrátená a zároveň zamestnanci zdravotníckeho zariadenia boli upozornení na povinnosť dodržiavať nariadenie vlády č. 722/2004 Z. z. o výške úhrady poistenca za služby súvisiace s poskytovaním zdravotnej starostlivosti.

2.3.3 Primerané hmotné zabezpečenie

Podľa článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky občania majú právo **na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa.** Verejný ochranca práv v uplynulom roku preukázal porušenie

základného práva na primerané hmotné zabezpečenie celkom v **6 prípadoch**, a to v 4 prípadoch konaním a rozhodovaním Sociálnej poisťovne a v 2 prípadoch úradov práce, sociálnych vecí a rodiny.

Podávateľka vo svojom podnete verejnému ochrancovi práv namietala postup Sociálnej poisťovne, ktorá v marci 2004 odobrila jej dcére sirotsky dôchodok, z dôvodu, že dcéra maturuje. Sociálnu poisťovňu informovala aj o skutočnosti, že jej dcéra v novom školskom roku začala študovať na vysokej škole v zahraničí, o čom doložila aj potvrdenie ministerstva školstva.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že rozhodnutím z marca 2004 podávateľku ako zákonného zástupcu upovedomila Sociálna poisťovňa o odňatí sirotského dôchodku počnúc júnom 2004 odvolávajúc sa na skutočnosť, že dieťa prestalo spĺňať podmienky ustanovené v § 76 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov dňom 31. máj 2004.

Voči uvedenému rozhodnutiu Sociálnej poisťovne sa podávateľka odvolala dôvodiac tým, že dcéra má po ukončení stredoškolského štúdia záujem pokračovať v štúdiu na vysokej škole. Tento úkon neposúdila Sociálna poisťovňa ako podanie opravného prostriedku a odpovedala listom informujúc, že „o uvoľnení“ sirotského dôchodku za jún, júl a august 2004 môže Sociálna poisťovňa rozhodnúť až v mesiaci september 2004 po preukázaní rozhodných skutočností.

Z predložených podkladov vyplynulo, že dcéra podávateľky ukončila štúdium na strednej škole v máji 2004 maturitnou skúškou. Podľa ustanovenia § 10 ods. 3 zákona o sociálnom poistení sústavná príprava na povolanie podľa § 9 ods. 1 písm. b) prvého bodu sa končí žiakovi strednej školy spôsobom ustanoveným osobitným predpisom. Osobitným predpisom sa v tomto prípade rozumie zákon č. 29/1984 Zb. o sústave základných a stredných škôl (školský zákon) v znení neskorších predpisov. Následne podľa ustanovenia § 10 ods. 4 zákona o sociálnom poistení sa za sústavnú prípravu na povolanie rozumie aj obdobie bezprostredne nadväzujúce na skončenie štúdia na strednej škole, najdlhšie do konca školského roku, v ktorom dieťa skončilo štúdium na strednej škole. Podľa ustanovenia § 38 ods. 1 zákona č. 29/1984 Zb. školského zákona v znení neskorších predpisov „Školský rok sa začína 1. septembrom bežného roka a končí sa 31. augusta nasledujúceho roka; člení sa na obdobie školského vyučovania a obdobie školských prázdnin.“

Postup Sociálnej poisťovne, ktorá ukončenie štúdia maturitnou skúškou na strednej škole považovala za prekážku ďalšieho vyplácania sirotského dôchodku a tento jej odňala, bol nezákonný, nakoľko nárok na dávku sirotského dôchodku vyplýval priamo zo zákona o sociálnom poistení aj po dni, v ktorom ukončila štúdium na strednej škole, najdlhšie však do doby uplynutia školského roka, v ktorom ukončila štúdium na strednej škole.

Keďže školský rok trvá v zmysle platnej právnej úpravy do 31. augusta kalendárneho roka, bola aj Sociálna poisťovňa povinná na uvedené prihlíadať a výplatu dávky sirotského dôchodku odňať najskôr uplynutím tohto dňa. K odňatiu uvedenej dávky bola Sociálna poisťovňa oprávnená pristúpiť pred uvedeným dňom len na základe preukázateľného zániku trvania „sústavnej prípravy na povolanie“. V tomto zmysle nebolo správne opierať rozhodnutie Sociálnej poisťovne len o hypotetickú možnosť takejto okolnosti.

Nakoľko v uvedenom prípade došlo nie k zastaveniu vyplácania, ale k „odňatiu“ dávky sirotského dôchodku, po analýze ďalších skutočností verejný ochranca práv posúdil uvedený postup ako nesprávny úradný postup zo strany Sociálnej poisťovne v dôsledku ktorého došlo k porušeniu základného práva garantovaného v ustanovení článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a zároveň došlo k porušeniu záväzku Slovenskej republiky

plynúcemu z ustanovenia článku 26 Dohovoru o právach dieťaťa (Sociálne zabezpečenie), podľa ktorého „Štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, musia uznávať právo každého dieťaťa na výhody sociálneho zabezpečenia vrátane sociálneho poistenia a musia prijímať nevyhnutné opatrenia na dosiahnutie plného výkonu tohto práva v súlade s vnútroštátnym právom.“

Na výzvu verejného ochrancu práv vo veci boli zo strany Sociálnej poisťovne prijaté opatrenia, ktoré majú zabezpečiť, aby v budúcnosti k opakovaniu nesprávneho úradného postupu v obdobných situáciách nedochádzalo a aby sa tak zabezpečila plynulá výplata dávok sirotského dôchodku aj v období školských prázdnin.

V ďalšom prípade Sociálna poisťovňa po zásahu verejného ochrancu práv priznala podávateľovi podnetu skôr zamietnutý predčasný starobný dôchodok.

Podávateľ podnetu dostal v júni 2004 výpoveď z pracovného pomeru. Následne v júli 2004 požiadal o predčasný starobný dôchodok. Na verejného ochrancu práv sa obrátil v máji 2005, stále bez jeho priznania.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že rozhodnutím z októbra 2004 bola žiadosť podávateľa podľa ustanovenia § 67 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov zamietnutá, pretože suma predčasného starobného dôchodku ku dňu 1. júla 2004 nebola vyššia ako 1,2 násobok životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu, čo bola suma 5 496 Sk mesačne. Spolu s vyššie uvedeným rozhodnutím bola zaslaná podávateľovi informácia o postúpení žiadosti o priznanie predčasného starobného dôchodku Českej správe sociálneho zabezpečenia v novembri 2004. Z pripojeného evidenčného listu dôchodkového zabezpečenia totiž vyplývalo, že ku dňu 31. decembra 1992 pracoval podávateľ v organizácii so sídlom na území Českej republiky.

Podľa platnej právnej úpravy bol postup Sociálnej poisťovne, ústredia v uvedenom konaní v rozpore so zákonom. Po preskúmaní všetkých skutočností verejný ochranca práv dospel k záveru, že konaním Sociálnej poisťovne došlo k porušeniu základného práva podávateľa, nakoľko v uvedenom prípade bolo potrebné aplikovať Zmluvu medzi Slovenskou republikou a Českou republikou o sociálnom zabezpečení (oznámenie č. 318/1994 Z. z.), a to ustanovenie článku 20 ods. 2 v nadväznosti na článok 15 ods. 2 Správnej dohody o vykonaní tejto Zmluvy. Česká správa sociálneho zabezpečenia vrátila Sociálnej poisťovni žiadosť na priame vybavenie z dôvodu vecnej nepríslušnosti. Podávateľ mal k 31. decembru 1992 trvalý pobyt na území Slovenskej republiky, podľa vyššie uvedeného článku sa doba zamestnania získaná pred 31. decembrom 1992 považuje za dobu poistenia Slovenskej republiky.

Sociálna poisťovňa na základe upozornenia od verejného ochrancu práv svoje pochybenie uznala. Súčasne oznámila, že rozhodnutím z júna 2005 bol podávateľovi priznaný predčasný starobný dôchodok so spätnou účinnosťou. Bol mu poukázaný jednorázový príspevok podľa ustanovenia § 1 ods. 1 zákona č. 410/2004 Z. z. o vyplatení jednorázového príspevku poberateľovi dôchodku v roku 2004 a o zmene zákona o životnom minime.

Riaditeľ sekcie dôchodkového poistenia zároveň ubezpečil verejného ochrancu práv, že „Voči zodpovedným zamestnancom, ktorí nesprávnym pracovným postupom zapríčinili neodôvodnené predĺženie konania o dôchodkových nárokoch pána ..., aj napriek enormnému pracovnému zaťaženiu v dôsledku mimoriadne veľkého počtu žiadostí o dôchodky, doručených Sociálnej poisťovni, bude podľa miery ich zavinenia uplatnená

osobná zodpovednosť podľa príslušných ustanovení Zákonníka práce.“

Aj zamietnuté sirotské dôchodky boli priznané po zásahu verejného ochrancu práv v prípade, ktorý vyžadoval zo strany Sociálnej poisťovne súčinnosť so zahraničnou inštitúciou.

Vo februári 2005 sa na verejného ochrancu práv obrátila matka dvoch synov študentov, ktorej bývalý manžel v roku 2003 tragicky zahynul. Ako uviedla, od tohto dňa nevie vybaviť sirotské dôchodky pre synov.

Sociálna poisťovňa aj napriek tej skutočnosti, že nezistila úplne a presne skutkový stav veci, rozhodnutiami z decembra 2004 zamietla žiadosti o sirotské dôchodky. Po preskúmaní a zistení všetkých rozhodných skutočností verejným ochrancom práv, rozhodnutiami z marca 2005 boli priznané sirotské dôchodky pre synov podávateľky.

Zbytočné preťahy a porušenie práva na primerané hmotné zabezpečenie v starobe verejný ochranca práv preukázal aj v prípade konania o opravnom prostriedku.

Podávateľka osobne do zápisnice v sídle Kancelárie verejného ochrancu práv uviedla, že „Sociálna poisťovňa nie je schopná jej dôchodkovú vec vybaviť od novembra 2003 a súčasne jej odmieta zarátať 6 odpracovaných rokov“.

Po preskúmaní podnetu verejný ochranca práv zistil, že Sociálna poisťovňa pre účely dôchodkového zabezpečenia nezohľadnila podávateľke roky 1983 až 1989, odvolávajúc sa na to, že v týchto rokoch nespĺnila podmienku účasti na sociálnom zabezpečení.

Po dodatočne vykonanom zisťovaní bolo verejným ochrancom práv preukázané, že v spornom období bola účastná na dôchodkovom zabezpečení, na základe čoho došlo k prehodnoteniu žiadosti o priznanie starobného dôchodku v jej prospech.

Zo stanoviska predsedu Rady riaditeľov Sociálnej poisťovne k výzve verejného ochrancu práv vyplynulo, že zamestnanci Sociálnej poisťovne, ktorí rozhodovali o predmetnom nároku na starobný dôchodok, a ktorí sa zaoberali rozhodovaním o podanom opravnom prostriedku voči rozhodnutiu Sociálnej poisťovne o zamietnutí žiadosti o priznanie starobného dôchodku nepostupovali v konaniach dôsledne a v zmysle ustanovení súčasnej platnej právnej úpravy.

Porušenie základného práva podľa článku 39 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky preukázal verejný ochranca práv a j v konaní úradov práce, sociálnych vecí a rodiny.

Jedným z nich bol prípad dotýkajúci sa odobratia peňažného príspevku na stravovanie osoby s ťažkým zdravotným postihnutím.

Správny poriadok v ustanovení § 47 upravuje náležitosti odôvodnenia rozhodnutia. Podľa ods. 3 uvedeného ustanovenia v odôvodnení rozhodnutia správny orgán uvedie, ktoré skutočnosti boli podkladom na rozhodnutie, akými úvahami bol vedený pri hodnotení dôkazov, ako použil správnu úvahu pri použití právnych predpisov, na základe ktorých rozhodoval, a ako sa vyrovnal s návrhmi a námietkami účastníkov konania a s ich vyjadreniami k podkladom rozhodnutia. Správny poriadok v § 19 ods. 2 ustanovuje, že podanie sa posudzuje podľa jeho obsahu.

Podávateľ vo svojom podnete verejnému ochrancovi práv uviedol, že mu bol neoprávnene odobratý príspevok na stravovanie zdravotne ťažko postihnutej osoby.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že rozhodnutie úradu práce, sociálnych vecí a rodiny neobsahovalo odôvodnenie v súlade s príslušnými právnymi predpismi, rovnako ako ani rozhodnutie druhostupňového orgánu. Žiaden z týchto orgánov sa vo svojom odôvodnení rozhodnutia nezaoberal námietkami podávateľa o súčasnom zdravotnom stave a nepoučili ho o tom, že v konaní ide o prehodnotenie starej žiadosti z dôvodu legislatívnej zmeny.

Podávateľ vo svojom liste, ktorý nazval „Odňatie kompenzačného príspevku na diétne stravovanie - nesúhlas“, ktorým reagoval na rozhodnutie prvostupňového orgánu, ktorým mu bol odňatý príspevok na kompenzáciu, uviedol „žiadam Vás o opätovné schválenie kompenzačného príspevku podľa zákona, a to dňom 14. 2. 2004, keď nastal už spomínaný nový právny stav.“ Prvostupňový správny orgán, ako aj druhostupňový správny orgán mali toto podanie posudzovať ako opätovnú žiadosť o poskytnutie príspevku na kompenzáciu a rozhodnúť o nej, pričom podkladom rozhodnutia mal byť posudok, vypracovaný na základe aktuálnych lekárskeho nálezov dokumentujúcich súčasný zdravotný stav podávateľa žiadosti.

Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny podanie podávateľa posúdil ako odvolanie voči rozhodnutiu a nie ako novú žiadosť, o ktorej sa malo rozhodnúť v novom konaní.

Následne po zásahu verejného ochrancu práv bol peňažný príspevok na kompenzáciu zvýšených výdavkov na diétne stravovanie podávateľovi priznaný.

Obdobným bol prípad, keď po zásahu verejného ochrancu práv bol podávateľke podnetu priznaný peňažný príspevok na kompenzáciu sociálnych dôsledkov ťažkého zdravotného postihnutia.

Podávateľka podnetu s dvoma maloletými deťmi a manželom na vozíčku opakovane podávala žiadosť o peňažný príspevok na kúpu auta. Nakoľko jej žiadosti rozhodnutím nebolo vyhovené, obrátila sa na verejného ochrancu práv.

Verejný ochranca práv zistil, že rozhodnutie (jeho odôvodnenie) Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny z októbra 2004, ktorým bolo zamietnuté odvolanie podávateľky vo veci nepriznania peňažného príspevku na kúpu osobného motorového vozidla, trpí závažnými právnymi nedostatkami a vadami, ktoré bránia jeho následnej preskúmateľnosti v rozpore s ustanoveniami zákona o správnom konaní. Vec bola po zásahu verejného ochrancu práv následne vrátená správnomu orgánu na nové prerokovanie a rozhodnutie. Vedúci príslušného pracoviska Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny na základe žiadosti verejného ochrancu práv informoval v auguste 2005, že podávateľke podnetu bola navrhnutá kompenzácia vo forme peňažného príspevku na kúpu osobného motorového vozidla.

Ako vyplýva z tejto časti správy, ktorá je venovaná zbytočným priesťahom Sociálnej poisťovne i úradom práce, sociálnych vecí a rodiny nedostatky v súčinnosti pri vybavovaní podnetov neboli zaznamenané. Uvedené úrady bezodkladne hľadali riešenie na odstránenie nedostatkov a prijímanie opatrení s účinnosťou aj pre budúcnosť.

2.3.4 Právo na informácie

Ústava Slovenskej republiky vo svojej druhej hlave treťom oddiele venovanom politickým právam, okrem iného zaručuje v článku 26 ods. 1 slobodu prejavu a právo na informácie a v ods. 5 povinnosť orgánov verejnej moci primeraným spôsobom

poskytovať informácie o svojej činnosti v štátnom jazyku. V uplynulom roku verejný ochranca práv preukázal porušenie práva na informácie pri preskúmaní **2 podnetov.**

V minuloročnej správe o činnosti sme uviedli prípad, v ktorom sa podávateľ sťažoval, že všetky informácie vysielané v miestnom rozhlase sú iba v jazyku národnostnej menšiny. Išlo o podnet z augusta 2004. Preskúmaním podnetu bolo preukázané, že konaním obecného úradu bolo porušené ustanovenie článku 26 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky. Z § 5 ods. 4 zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov vyplýva, že vysielanie regionálnych alebo lokálnych televíznych staníc, rozhlasových staníc a rozhlasových zariadení sa zásadne uskutočňuje v štátnom jazyku. Iné jazyky sa smú používať pred odvysielaním a po odvysielaní danej relácie v štátnom jazyku. Po našom zásahu došlo k náprave a zo strany starostu bol daný prísľub, že všetky informácie budú v miestnom rozhlase odvysielané v jazyku slovenskom a maďarskom.

V marci 2005 sa podávateľ obrátil na verejného ochranca práv so sťažnosťou na **opakované porušenie** uvedených povinností zo strany orgánu obce. V stanovisku k výzve verejného ochranca práv, starosta uviedol, že „v miestnom rozhlase sa vysielala dvojjazyčne, a to v štátnom jazyku a v jazyku národnostnej menšiny. Stalo sa to raz alebo dvakrát, že sa vysielalo len v maďarskom jazyku.“ Následne podávateľ podnet doplnil prehlásením 24 obyvateľov obce, ktorí uviedli, že miestny rozhlas v ich obci informuje občanov len v maďarskom jazyku.

Starosta po výzve verejného ochranca práv potvrdil, že „na základe prijatého opatrenia je zabezpečené podávanie informácií v miestnom rozhlase podľa Ústavy SR a zákona č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku SR.“ Podávateľ v októbri 2005 potvrdil vysielanie miestneho rozhlasu dvojjazyčne.

Ako už bolo uvedené, problematickým najmä zo strany orgánov obce sa javí uplatňovanie zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o slobode informácií) v znení neskorších predpisov. Vyskytol sa aj prípad, keď starostka nesprávne vykladala jeho ustanovenia a požadované informácie neposkytla.

Osobne do Kancelárie verejného ochranca práv prišla namietať podávateľka podnetu, ktorá porušenie svojho základného práva na informácie videla v postupe starostky obce, ktorá jej odmietla poskytnúť údaje o skutočnostiach a podkladoch, na základe ktorých došlo k nadobudnutiu vlastníckeho práva obce k nehnuteľnosti, ktorá bola vo vlastníctve právnych predchodcov podávateľky.

Preskúmaním podnetu verejný ochranca práv zistil, že starostka si nesprávne vykladala ustanovenia zákona o slobode informácií, nakoľko povinnosť sprístupniť informácie o obsahu, plnení a činnostiach vykonávaných na základe uzatvorenej zmluvy si vykladala v tom zmysle, že žiadateľ je povinný uzatvoriť s povinnou osobou zmluvu o poskytnutí informácií. Starostka následne postupovala v zmysle usmernenia verejného ochranca práv.

2.4 Návrhy opatrení

Je potrebné konštatovať, že návrhy opatrení ohľadne možností odstránenia zbytočných prietáhov v konaní orgánov verejnej správy uvedené v minuloročnej správe o činnosti verejného ochranca práv sú stále aktuálne.

Verejný ochranca práv po preukázaní zbytočných prietáhov v súdnom konaní navrhuje orgánom správy a riadenia dotknutého súdu opatrenia na nápravu zistených nedostatkov a vyžaduje písomné oznámenie o ich vykonaní. Žiada orgány riadenia a správy súdov o konkrétny dohľad nad konaním, v ktorom k zbytočným prietahom došlo, prípadne žiada oznámenie, že rozhodnutie súdu vo veci samej bolo podávateľovi doručené. Podávateľov podnetov poučí o možnosti opätovne sa na neho obrátiť, ak by v konaní podľa ich názoru opakovane dochádzalo k zbytočným prietahom.

Tak ako sme konštatovali aj v predchádzajúcich správach o činnosti verejného ochranca práv pre zlepšenie situácie v odstraňovaní zbytočných prietáhov je potrebné v rámci výkonu súdnictva uskutočniť príslušné systémové zmeny, ktoré nie sú v právomoci verejného ochranca práv, ale Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky.

Aj ďalšie navrhnuté opatrenia v predchádzajúcich správach o činnosti verejného ochranca práv k problému zbytočných prietáhov v konaní ďalších orgánov verejnej správy sú aktuálne. Riešiť ich musia príslušné rezorty. Súčasne legislatívny proces by mal zohľadňovať možnosti orgánov verejnej správy dostatočne sa odborne i materiálno-technicky pripraviť na reformné opatrenia a uvažovať o problémoch v aplikačnej praxi z pohľadu organizačno-technického charakteru, napr. v súvislosti so zaťaženosťou Sociálnej poisťovne a úradov práce, sociálnych vecí a rodiny i správ katastra a ďalších orgánov verejnej správy.

Neznalosť zákonov a ďalších právnych predpisov zo strany zamestnancov orgánov verejnej správy, ktoré pri svojej činnosti uplatňujú je možné riešiť aj prostredníctvom metodických usmernení, vydaním príslušných príručiek, prípadne prostredníctvom školení zo strany nadriadeného orgánu.

V súčasnosti sú v účinnosti viaceré zákony upravujúce problematiku **odškodnenia**, či už ide o odškodnenie účastníkov národného boja za oslobodenie, osôb deportovaných do koncentračných táborov, osôb zaradených v pomocných technických prápor a pod. Spôsob a podmienky odškodnenia sú upravené priamo v zákonoch, avšak nie každý z týchto zákonov ustanovuje aj lehotu na vybavenie žiadosti o odškodnenie a na vyplatenie odškodnenia. Postup pri vybavovaní odškodnení zo strany príslušných orgánov je zdĺhavý a u žiadateľov vyvoláva pocit krivdy a nespravodlivosti a mnohí sa domnievajú, že sa „vyčkáva na ich smrť, aby sa ušetrili peniaze“. Možnosť riešenia je v prijatí, resp. novelizácii príslušných zákonov, ktoré by ustanovovali aj lehotu na vybavenie a vyplatenie odškodnenia. Riešením by mohlo byť aj vydanie rezortných interných predpisov, ktoré by túto lehotu ustanovili.

Obdobné riešenie je namieste aj pri riešení problémov, ktoré v praxi spôsobuje uplatňovanie katastrálneho zákona, a to konkrétne, že neustanovuje lehotu na poskytnutie údajov z katastrálneho operátu. Praktické problémy to spôsobuje najmä žiadateľom, ktorí tieto údaje potrebujú na určité právne úkony. Riešením by bolo opätovne takúto lehotu ustanoviť v zákone.

Dôležité je však, aby orgány verejnej správy a ich zamestnanci dôsledne postupovali v súlade so zákonmi a inými právnymi predpismi. Chránili záujmy štátu a spoločnosti, práva a záujmy fyzických osôb a právnických osôb. Aby postupovali v úzkej súčinnosti s účastníkmi konania, zúčastnenými osobami a inými osobami, ktorých sa konanie týka a dali im vždy príležitosť, aby mohli svoje práva a záujmy účinne obhajovať, vyjadriť sa a uplatniť svoje návrhy, poskytovali im pomoc a poučenia, aby pre neznalosť právnych predpisov neutrpeli v konaní ujmu. Je nevyhnutné, aby každý

pracovník orgánu verejnej správy sa svedomite a zodpovedne zaoberal každou vecou, vybavil ju včas a bez zbytočných prietahov, bez zbytočného zaťažovania účastníkov konania a iných osôb, dbať aby v rozhodovaní o skutkovo zhodných alebo podobných prípadoch nevznikali neodôvodnené rozdiely. Je nevyhnutné, aby sa riadil právnym poriadkom Slovenskej republiky a dané povinnosti dôsledne v praxi realizoval. Vždy s vedomím, že orgány verejnej správy sú tu pre občana, že mu poskytujú určitú službu.

3. Súčinnosť pri vybavovaní podnetov

3.1 Právomoci verejného ochrancu práv pri vybavovaní podnetu

Pri vybavovaní podnetu je verejný ochranca práv oprávnený vstupovať do objektov orgánov verejnej správy, vyžadovať od orgánu verejnej správy, aby mu poskytovali potrebné spisy a doklady, ako aj vysvetlenia k veci, ktorej sa podnet týka, klásť otázky zamestnancom orgánov verejnej správy, hovoriť aj bez prítomnosti iných osôb s osobami, ktoré sú zaistené v miestach, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, disciplinárne tresty vojakov, ochranné liečenie, ochranná výchova, ústavné liečenie alebo ústavná výchova a v celách policajného zaistenia.

Orgány verejnej správy sú povinné na žiadosť verejného ochrancu práv poskytnúť mu informácie a vysvetlenia, umožniť mu nahliadnutie do spisu alebo požičať mu spis, predložiť mu písomné stanovisko ku skutkovým a k právnym otázkam, vysporiadať sa s dôkazmi, ktoré navrhne v odôvodnení rozhodnutia, vysporiadať sa s opatreniami, ktoré navrhne, vykonať opatrenia, ktoré navrhne v prípade ich nečinnosti, ak vykonanie takých opatrení vyplýva zo zákona alebo z iného všeobecne záväzného predpisu, umožniť mu prítomnosť na ústnom prejednávaní a klásť účastníkom konania a osobám zúčastneným na prejednávaní otázky.

Súčasná právna úprava nepozná lehoty na plnenie uvedených povinností orgánov verejnej správy, na základe čoho sa pri praktickej aplikácii vyskytol prípad, že orgán verejnej správy odpovedal verejnému ochrancovi práv po viac ako roku od žiadosti, čo je neprijateľné pre ochranu základných práv a slobôd fyzických a právnických osôb.

Novela zákona s účinnosťou od 1. apríla 2006 už ustanovuje lehotu na plnenie povinností vyplývajúcich zo zákona o verejnom ochrancovi práv orgánom verejnej správy. V prípadoch, v ktorých je to možné bezodkladne, najviac však do 20 dní od doručenia žiadosti verejného ochrancu práv. Navrhovaná úprava je premietnutím návrhov opatrení z troch správ o činnosti verejného ochrancu práv.

3.2 Súčinnosť s orgánmi verejnej správy

Na základe poznatkov získaných z vybavovania podnetov, zo skúseností získaných pri osobných rokovaníach so zástupcami orgánov verejnej správy, ako aj poznatkov pri uplatňovaní návrhov na odstránenie zistených nedostatkov, môžeme opakovane konštatovať, že predstavitelia orgánov verejnej správy rešpektujú verejného ochrancu práv a jeho návrhy opatrení. V prevažnej väčšine prípadov zamestnanci orgánov verejnej správy a ich predstavitelia prijali zistenia a upozornenia verejného ochrancu práv nie ako kritiku ich práce, ale ako pomoc a snahu o odstraňovanie nedostatkov, plnenie si zákonných povinností s cieľom zabezpečenia dodržiavania ochrany základných práv a slobôd fyzických a právnických osôb.

Osobitne pri osobnom riešení veci zaznamenávame aktívny prístup zamestnancov orgánov verejnej správy, napr. keď priamo počas osobného rokovania po oboznámení s nedostatkami vo veci, či nespokojnosťou podávateľa podnetu, zamestnanci orgánu

verejnej správy veľmi operatívne žiadajú informácie z iných dotknutých inštitúcií, s ktorými je vzápätí dohodnutý ďalší postup vedúci k vybaveniu veci v prospech podávateľa podnetu, čo mimoriadne prispieva k riešeniu vecí bez zbytočných prietahov, bez nadmernej byrokracie a výmeny písomných stanovísk.

Pri vybavovaní podnetov sme sa v rámci preskúmania podnetov snažili získať čo najviac informácií nielen k podnetom, ktoré sa týkali činnosti orgánov verejnej správy, ale aj v prípade ak sa netýkali základných práv a slobôd. Ako pozitívum je možné hodnotiť aj tú skutočnosť, že orgán verejnej správy, potom ako sa prípadu začal venovať verejný ochranca práv, začal riešiť problémy občana, aj keď mu zákon takúto povinnosť neukladal, napr. prípad udelenia bytu, vybudovanie elektrickej prípojky.

Ako veľmi dobrú možno opakovane hodnotiť najmä spoluprácu s predstaviteľmi Zboru väzenskej a justičnej stráže, prokuratúry, väčšiny súdov, Sociálnej poisťovne i ďalších orgánov a inštitúcií.

Negatívne skúsenosti, ktoré sú predmetom sťažností podávateľov podnetov sme zaznamenali ojedinele i pri osobnom preskúmaní veci. Za jeden z problémov možno označiť i skutočnosť, že orgány verejnej správy so sídlom v tom istom meste, alebo i tej istej budove medzi sebou „nekomunikujú“ a často si občana medzi sebou len „posúvajú“. Takýto problém nastáva napríklad vtedy, ak doklad vystavený jedným orgánom verejnej správy nie je druhým orgánom verejnej správy akceptovaný, prípadne je považovaný za nedostatočný. Občan sa iba dozvie, že nemá tie „správne doklady“ a má si ich vybaviť opakovane. Často sa takto občan dostáva do „bludného kruhu“ vybavovania medzi rôznymi orgánmi verejnej správy, pričom sám poriadne nechápe, čo je „zlé“, aký je správny postup pre vybavenie toho, čo potrebuje. V tejto súvislosti sme sa stretli aj s tým, že pri riešení problému občana sa zástupcovia orgánu verejnej správy nesnažili riešiť problém komplexne, ale ho riešili len na úrovni svojho odboru, či oddelenia a občana odkázali na ďalší odbor i do vedľajších dverí. Príkladom môže byť pracovníčka mestského úradu, ktorá aj pri osobnom rokovaní so zamestnancami Kancelárie verejného ochrancu práv uviedla, že ona problém rieši len z jej pohľadu a nedokáže poskytnúť všetky relevantné informácie, lebo tieto nepatria do jej pôsobnosti, ale ich má na starosti iný zamestnanec úradu. Vo veci išlo o základné informácie, bez ktorých ani ona nemohla relevantne konať, a tak namiesto aktívneho vyžiadania, čakala kto jej ich doloží. Práve takýto postup bol okrem iného predmetom sťažnosti zo strany podávateľky podnetu.

Uvedené skúsenosti sú dôvodom, aby pôsobnosť verejného ochrancu práv aj v Slovenskej republike sa vzťahovala proti celej „maladministrácii“, vrátane správania sa a prístupu úradníkov k občanom.

3.3 Súčinnosť s Prokuratúrou Slovenskej republiky

Zákon o verejnom ochrancovi práv predpokladá súčinnosť verejného ochrancu práv s prokuratúrou vo viacerých ustanoveniach.

Ak verejný ochranca práv zistí, že v miestach, kde sa vykonáva väzba, trest odňatia slobody, disciplinárne tresty vojakov, ochranné liečenie, ochranná výchova, ústavné liečenie alebo ústavná výchova, alebo v cele policajného zaistenia je nezákonne držaná osoba, túto skutočnosť bezodkladne oznámi príslušnému prokurátorovi ako podnet na postup podľa osobitného zákona a upovedomí správu takého miesta a dotknutú osobu.

Ak sa podnet týka preskúmania právoplatného rozhodnutia orgánu verejnej správy alebo ak verejný ochranca práv dospeje k záveru, že rozhodnutie orgánu verejnej správy je v rozpore so zákonom alebo s iným všeobecne záväzným právnym predpisom, postúpi vec na vybavenie príslušnému prokurátorovi, prípadne urobí iné opatrenie, o čom upovedomí

podávateľa podnetu. To isté môže urobiť aj s podnetom, ktorý obsahuje návrhy takých opatrení, ktoré patria do pôsobnosti prokuratúry.

Obdobne postupujeme aj v prípade, ak pri vybavovaní podnetu verejný ochranca práv zistí skutočnosti nasvedčujúce tomu, že pri činnosti orgánu verejnej správy bol spáchaný trestný čin, priestupok, iný správny delikt alebo disciplinárne previnenie alebo že bola porušená povinnosť ustanovená zákonom.

Prokurátor je povinný v lehotách ustanovených zákonom oznámiť verejnému ochrancovi práv opatrenia, ktoré vykonal na odstránenie nezákonnosti.

Verejný ochranca práv počas svojej činnosti **postúpil** príslušnému **prokurátorovi**, resp. generálnemu prokurátorovi **celkom 231 podnetov**, z toho **za uplynulý rok 101 podnetov**.

Vo väčšine prípadov išlo o postúpenie podnetov, v ktorých ich podávatelia namietali skutočnosti nasvedčujúce tomu, že orgány verejnej správy rozhodovali v rozpore so zákonmi a všeobecne záväznými právnymi predpismi. Verejný ochranca práv vec prokurátorovi postúpil za účelom preskúmania právoplatného rozhodnutia orgánu verejnej správy. Ďalšie postúpené podnety obsahovali závažné skutočnosti svedčiace o podozrení zo spáchania trestnej činnosti.

Na základe spätných odpovedí možno konštatovať efektivitu využívania tohto oprávnenia najmä z dôvodu opakovaného podania **protestu prokurátora**.

Právnymi prostriedkami, ktorými prokurátor vykonáva dozor nad dodržiavaním zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov orgánmi verejnej správy sú: protest prokurátora, upozornenie prokurátora a návrh na začatie konania pred súdom podľa osobitného zákona.

Podávateľ vo svojom podnete verejnému ochrancovi práv vyjadril podozrenie zo spáchania trestného činu zneužitia právomoci verejného činiteľa zo strany pracovníčky správy katastra.

Verejný ochranca práv zistil skutočnosti nasvedčujúce tomu, že rozhodnutie orgánu verejnej správy je v rozpore so zákonom, preto vec postúpil na vybavenie príslušnému prokurátorovi. Príslušný okresný prokurátor zistil dôvod na zrušenie rozhodnutia o zastavení konania o oprave chyby v katastrálnom operáte a podal proti tomuto rozhodnutiu protest.

Medzi najčastejšie postúpené podnety na vybavenie príslušnému prokurátorovi, ktorý následne podal protest patrili podnety vo veci nezákonného rozhodnutia orgánov mesta a obce.

Podávateľ vo svojom podnete namietal nezákonnosť zrušenia záznamu o trvalom pobyte jeho manželke zo strany mestského úradu. So sťažnosťami sa obrátil aj na hlavnú kontrolórku mesta, úrad samosprávneho kraja, ako aj Úrad vlády Slovenskej republiky, s postupom ktorých vyjadril vo svojom podnete nespokojnosť.

Na základe preskúmania podnetu verejný ochranca práv podnet postúpil na okresnú prokuratúru. Náместník okresnej prokurátorky podnet vybavil podaním protestu proti opatreniu mesta o zrušení trvalého pobytu manželky podávateľa podnetu.

Medzi často preskúmané podnety, ktoré boli postúpené prokuratúre a dotýkali sa právoplatného rozhodnutia orgánu verejnej správy boli podnety ohľadne stavebného konania.

Podávateľka vo svojom podnete sa domáhala preskúmania zákonnosti kolaudačného rozhodnutia mesta, ktorým bolo rozhodnuté o povolení užívania stavby – bytového domu a radovej garáže. Vzhľadom k tomu, že sa podnet týkal preskúmania právoplatného rozhodnutia orgánu verejnej správy bol verejný ochrancom práv postúpený na okresnú prokuratúru. Okresná prokurátorka zistila, že predmetným kolaudačným rozhodnutím bol porušený stavebný zákon a vzhľadom k tomu bol podaný protest prokurátora, v ktorom bolo primátorovi mesta navrhnuté, aby napadnuté rozhodnutie zrušil ako nezákonné.

Takým bol aj podnet podávateľa, ktorý namietal zákonnosť rozhodnutia – povolenia na výrub stromov z roku 2002, čo považoval za hrubý zásah do vlastníckeho práva a porušovanie zákona.

Príslušnou prokuratúrou bol následne po postúpení podnetu verejný ochranca práv informovaný o tom, že voči predmetnému rozhodnutiu bol podaný protest prokurátora.

Protesty prokurátora po postúpení podnetu občana verejným ochrancom práv sa však netýkali len orgánov územnej samosprávy.

Podávateľ sa vo svojom podnete sťažoval na rozhodnutie Ústredného inšpektorátu Slovenskej obchodnej inšpekcie, ktorým bolo potvrdené rozhodnutie inšpektorátu Slovenskej obchodnej inšpekcie, o uložení poriadkovej pokuty pre marenie výkonu kontroly. Podľa podávateľa mu bola pokuta uložená neoprávnene a v rozpore so zákonom.

Prokurátor po postúpení veci podal proti rozhodnutiu ústredného inšpektorátu Slovenskej obchodnej inšpekcie protest, kde navrhol napadnuté rozhodnutie zrušiť.

Medzi podnetmi postúpenými verejným ochrancom práv prokurátorovi boli aj medializované prípady.

Podávateľ v podnete namietal porušovanie svojich práv konaním mestskej polície, ktoré spočívalo podľa neho v neoprávnenom používaní cestného merača rýchlosti na účely merania rýchlosti motorových vozidiel, ktoré vykonáva mestská polícia na základe všeobecne záväzného nariadenia o používaní cestných meračov rýchlosti mestskou políciou. Podávateľ videl v konaní mestskej polície porušenie zákona o ochrane súkromia pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov a zákona o ochrane osobných údajov. Verejného ochrancu práv žiadal o zosúladenie používania cestného merača rýchlosti mestskou políciou s právnym poriadkom Slovenskej republiky.

Okresná prokurátorka po odstúpení podnetu verejným ochrancom práv, podala upozornenie na odstránenie nezákonnosti v predmetnom všeobecne záväznom nariadení v tých častiach, kde je dané mestskej polícii oprávnenie používať cestný merač rýchlosti aj na iných komunikáciách mimo katastrálneho územia mesta, pretože takýto postup je v rozpore s príslušnými ustanoveniami zákona o obecnej polícii a zákona o obecnom zriadení.

Medzi také patrilo aj podnet, ktorý obsahoval závažné podozrenia zo spáchania trestnej činnosti, prešetrovanie ktorej je v pôsobnosti orgánov činných v trestnom konaní.

Podaný podnet sa týkal žiadosti o pomoc pri „nedošetrenom trestnom čine pohlavného zneužívania detí“ v krízovom stredisku, ktorý sa mal stať v r. 2001. Trestného činu sa mali dopustiť zverenci ústavu na mladších dievčatách, pričom postupne sa

vo viacerých prípadoch deti priznali k pokusu o pohlavný styk. Podozreniam z trestnej činnosti sa údajne nikto nevenoval až kým nedošlo k zverejneniu týchto informácií v jednom denníku v roku 2002. Až potom bolo podané na políciu trestné oznámenie. Vyšetovanie trestného činu však bolo údajne schválne marené so snahou celú záležitosť „ututlať a nechať padnúť do zabudnutia“.

Verejný ochranca práv podnet postúpil generálnemu prokurátorovi Slovenskej republiky. Následne bol informovaný, že okresný prokurátor po vytážení poznatkov z iných trestných vecí týkajúcich sa trestných činov pohlavného zneužívania, ku ktorým došlo v krízovom stredisku a ktorých sa dopustili osoby pre nedostatok veku trestne nezodpovedné, uložil vyšetrovateľovi pokyn na začatie trestného stíhania. Na základe tohto pokynu vyšetrovateľ vtedajšieho okresného úradu vyšetrovania Policajného zboru uznesením začal trestné stíhanie za trestné činy ohrozovania mravnej výchovy mládeže a nadržovania.

Okresný prokurátor po zistení prietáhov vo vyšetrovaní, predmetnú vec odňal vyšetrovateľke s tým, aby bola prikázaná inému vyšetrovateľovi a súčasne zbytočné prietahy v konaní signalizoval príslušnému riaditeľovi v tom zmysle, aby bola vyvedená disciplinárna zodpovednosť vyšetrovateľky.

3.4 Odložené podnety

Podľa súčasne platného znenia zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv verejný ochranca práv **podnet odloží**, ak vec, ktorej sa podnet týka, nepatrí do jeho pôsobnosti alebo ak neúplný alebo nejasný podnet jeho podávateľ na výzvu verejného ochrancu práv nedoplnil alebo nespresnil v určenej lehote. Verejný ochranca práv môže podnet odložiť, ak zistí, že vec, ktorej sa podnet týka, prejednáva súd a nejde o prietahy v konaní alebo ak už súd vo veci rozhodol, od opatrenia alebo udalosti, ktorých sa podnet týka, uplynul v deň doručenia podnetu čas dlhší ako tri roky, podnet je zjavne neopodstatnený, podnet je anonymný, ide o podnet vo veci, ktorú už verejný ochranca práv vybavil a opakovaný podnet neobsahuje nové skutočnosti. Prijatá novela zákona o verejnom ochrancovi práv s účinnosťou od 1. apríla 2006 prináša už precizovanie dôvodov odloženia a to aj z pohľadu ich obligatornosti či fakultatívnosti.

V tejto časti správy sú uvádzané podnety, ktoré verejný ochranca práv v súlade so zákonom odložil. Cieľom ich uvádzania je vytvoriť aspoň stručný obraz o celej činnosti verejného ochrancu práv pri vybavovaní podnetov fyzických a právnických osôb. Uvedené prípady zároveň môžu slúžiť ako zdôvodnenie navrhovania rozšírenia pôsobnosti verejného ochrancu práv na všetky práva fyzických a právnických osôb, nie len na práva základné. Ide o prípady, keď i napriek nedostatku pôsobnosti bola poskytnutá pomoc občanom, ktorí už stratili nádej na vybavenie svojej veci, stratili dôveru v orgány verejnej správy a podnet verejnému ochrancovi práv považovali za poslednú možnosť riešenia.

Podávateľ v podnete namietal postup starostu obce ohľadne vybudovania inžinierskych sietí k jeho rodinnému domu. Nakoľko sa podnet netýkal jeho základných práv bol podnet v súlade s ustanovením § 15 ods. 1 zákona č. 564/2001 Z. z. o verejnom ochrancovi práv odložený.

Aj napriek tejto skutočnosti bola vo veci požiadaná obec o poskytnutie informácie a predloženie písomného stanoviska. Následne po telefonickom hovore so starostom obce, nás podávateľ upovedomil o tom, že po intervencii verejného ochrancu práv sa hneď začala budovať elektrická prípojka, vďaka čomu už podávateľ spolu s 93-ročnou mamou nemrzne. Vo svojom liste vyjadril poďakovanie za pomoc.

Uvedený postup bol často prostriedkom komunikácie občana cez verejného ochrancu práv s orgánmi obce.

Podávateľovi podnetu obec platobným výmerom vyrubila penále za nezaplatenie dane z nehnuteľnosti. Obecné zastupiteľstvo obce mu ani na základe jeho opravného prostriedku neschválilo odpustenie dane ani príslušného penále.

Verejný ochranca práv požiadal obec o poskytnutie informácie a predloženie písomného stanoviska. Následne bola vec so starostom obce prekonzultovaná telefonicky. Po čase podávateľ oznámil, že vo veci prebehlo medzi ním a starostom obce stretnutie, výsledkom ktorého bola dohoda o zjednaní nápravy v namietanej veci. V liste podávateľ vyjadril poďakovanie za poskytnutie pomoci.

Medzi veľmi časté problémy občanov, s ktorými sa obracajú na verejného ochrancu práv patria problémy týkajúce sa vlastníckeho práva.

Podnet sa týkal majetkoprávneho vysporiadania pozemku vo vlastníctve podávateľa zo strany obce (nedoriešeného problému ešte z roku 1987), keď na pozemku podávateľa bola vybudovaná cesta z dôvodu regulácie miestneho potoka.

Napriek tomu, že išlo o zmluvný vzťah, ktorý nepatrí do pôsobnosti verejného ochrancu práv, v záujme objektívneho posúdenia veci bol požiadaný starosta obce o poskytnutie informácií. Starosta obce následne informoval verejného ochrancu práv, že došlo na notárskom úrade k spísaniu kúpnej zmluvy medzi obcou a podávateľom podnetu, na základe ktorej obec odkúpila pozemok pod cestou. Zároveň starosta obce ubezpečil, že neskoršie zrealizovanie uvedenej veci bolo spôsobené nedostatkom finančných prostriedkov, nie nedostatkom vôle zo strany úradu.

Obdobným bol aj podnet, ktorý sa týkal nečinnosti starostky obce pri riešení problémov súvisiacich s majetkoprávnym vysporiadaním pozemkov.

Aj v uvedenom prípade na základe upozornenia verejného ochrancu práv starostka obce prejavila snahu riešiť uvedený problém a obecné zastupiteľstvo odsúhlasilo finančnú náhradu za nevysporiadanú výmeru, s ktorou podávateľ podnetu súhlasil.

Nie ojedinele sa občania v súčasnosti obracajú na verejného ochrancu práv s podnetmi týkajúcimi sa výstavby supermarketov na ich sídliskách a s tým spojenými problémami.

Podnet sa týkal problému hlučnosti spojenej s prevádzkou supermarketu, ktorý vznikol jej otvorením v roku 2003. Odvtedy sa obyvatelia susediaceho obytného bloku opakovane obracali na kompetentné osoby mestskej časti, na starostu, hlavného kontrolóra, komisiu ochrany verejného poriadku pri miestnom zastupiteľstve so žiadosťami a sťažnosťami za účelom riešenia tohto problému.

Problém sa starosta snažil riešiť na spoločných rokovaníach so zástupcami obyvateľov a zástupcami supermarketu. Súvisiaci problém, a to zápach z klimatizácie a sčasti aj odhlučnenie zásobovacej rampy sa podarilo vyriešiť. Do dňa podania podnetu však zostal napriek príslubom vedenia supermarketu nevyriešený problém hlučnosti z okolia zásobovacieho priestoru.

Na základe apelácie verejného ochrancu práv, výsledkov preskúmania podnetu ako aj výsledkov ohliadky lokality, boli zo strany mestskej časti navrhnuté účinné opatrenia za účelom ďalšieho riešenia pretrvávajúcej nepriaznivej situácie, s čím podávateľ podnetu vyjadril spokojnosť.

Medzi podnety, ktorým verejný ochranca práv venuje osobitú pozornosť aj v prípade, ak vo veci nie je daná jeho pôsobnosť, patria podnety týkajúce sa maloletých detí.

Podávateľka podnetu požiadala verejného ochrancu práv o pomoc v súvislosti s vymáhaním výživného od otca dieťaťa, ktorý sa dlhodobo zdržiaval v zahraničí, na presne nezistenej adrese. Ako uviedla, cíti sa diskriminovaná ako matka, ktorá sama zabezpečuje starostlivosť o dieťa, nakoľko z dôvodu neznámeho pobytu otca dieťaťa nemôže požiadať súd o zvýšenie výživného. Má problémy s pokrytím oprávnených nárokov dieťaťa a nemôže svoj príjem zvýšiť brigádnickou činnosťou, keďže podlieha zákonu o štátnej službe.

Podala na povinného otca trestné oznámenie a taktiež požiadala o pomoc aj Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže. Trestné stíhanie povinného otca však bolo prerušené z dôvodu, že pre neprítomnosť povinného nebolo možné vec náležite objasniť.

Preskúmaním podnetu bolo zistené, že Centrum pre medzinárodnoprávnu ochranu detí a mládeže požiadalo o pomoc pri pátraní po povinnom otcovi Národnú ústredňu Interpol, ktorá na tomto základe začala pátrať po jeho pobyte. Nakoľko však matka dieťaťa nevedela uviesť konkrétny štát, v ktorom by sa povinný otec mal zdržiavať, Interpol pátral vo všetkých štátoch európskej zóny, čo je značne časovo náročné.

Podnet bol odložený. Verejný ochranca práv však odporučil matke bezodkladne informovať príslušné orgány o prípadnom kladnom výsledku pátrania po povinnom otcovi, o možnosti riešenia veci podaním sťažnosti prokurátorovi za predpokladu zbytočných prietahov vo vyšetrovaní a následne podať na príslušný súd návrh na zvýšenie výživného pre maloleté dieťa, s možnosťou tri roky späť od podania návrhu.

Podávateľka podnetu po doručení stanoviska verejného ochrancu práv zaslala poďakovanie, nakoľko napriek odloženiu podnetu stanovisko obsahovalo viaceré „návody“ ako postupovať v prípade nečinnosti orgánov verejnej správy. Nakoľko po usmernení verejného ochrancu práv obdržala informáciu z Interpolu, že povinný otec bol na jednom z letísk kontrolovaný, v rámci čoho bolo zistená aj jeho aktuálna adresa pobytu, bude ďalej postupovať podľa usmernení, ktoré jej odporučil verejný ochranca práv.

Maloletých detí a riešenia ich zlej bytovej situácie sa dotýkal aj ďalší podnet, ktorý nepatrí do pôsobnosti verejného ochrancu práv.

Podávateľka podnetu požiadala verejného ochrancu práv o pomoc pri riešení zložitej bytovej situácie jej rodiny. V nanajvýš nevhodných bytových podmienkach zabezpečovala starostlivosť o štyri maloleté deti, z toho jedno zdravotne postihnuté. V súvislosti s podmienkami na bývanie poukazovala na nechotu a nezájem mesta pomôcť jej pri riešení tohto problému napriek skutočnosti, že (podľa jej vyjadrenia) o pridelenie bytu opakovane žiadala, mesto disponuje voľnými bytmi a platenie nájomného by, s ohľadom aj na príjem manžela, zvládla. Mala dôvodné obavy, že situácia by mohla vyústiť do umiestnenia detí do ústavnej výchovy.

Verejný ochranca práv požiadal primátora mesta o zaslanie stanoviska k žiadosti podávateľky podnetu.

Ako vyplynulo zo stanoviska poskytnutého primátorom mesta, celkom evidujú od roku 1978 približne 600 žiadateľov o pridelenie bytu. V závere svojho stanoviska primátor mesta prisľúbil prispieť k zlepšeniu bytovej situácie podávateľky podnetu, a to

pridelením sociálneho bytu v bytovom dome v mestskej časti, v priebehu mesiacov december 2005 – január 2006. Tak sa aj skutočne stalo.

Poďakovanie podávateľa bolo verejnému ochrancovi práv doručené aj pri vybavovaní podnetu, pričom nebolo preukázané porušenie základných práv a slobôd podávateľa podnetu, no zároveň v súčinnosti s orgánmi obce bolo nájdené riešenie nad rámec pôsobnosti verejného ochrancu práv.

„Dolu podpísaný vyjadrujem týmto spôsobom poďakovanie za pomoc pri riešení problému parkovania nákladného vozidla s privesom na miestnej komunikácii. Osobitne ďakujem za Vašu záverečnú podrobnú informáciu o priebehu celej veci. Zásluhou Vašej kompetencie dnes existuje Všeobecne záväzné nariadenie obce..., ktoré rieši aj zákaz parkovania nákladných vozidiel v obci.“

Verejný ochranca práv v spolupráci so Zborom väzenskej a justičnej stráže riešil aj vytváranie možnosti uzatvárať manželstvo vo výkone trestu odňatia slobody. Následne podávateľ podnetu vo svojom liste verejnému ochrancovi práv vyjadril poďakovanie za pomoc, ako aj presvedčenie, že bez pomoci verejného ochrancu práv by to nikdy nedokázal.

3.5 Návrhy opatrení

Opätovne je potrebné konštatovať, že pre riešenie nespokojnosti občanov s prístupom orgánov verejnej správy a ich pracovníkov pri vybavovaní ich problémov je potrebné, okrem existujúceho Etického kódexu štátneho zamestnanca vypracovať aj komplexný etický kódex úradníka verejnej správy práve s dôrazom na službu fyzickým a právnickým osobám, tak úradníkmi na úrovni štátnej správy, ako aj samosprávy. Je potrebné klásť dôraz na neustále zvyšovanie kvalifikácie a prehĺbovanie vedomostí a znalostí zamestnancov činných vo verejnej správe.

Zistené negatíva vyskytujúce sa pri činnosti orgánov verejnej správy, s ktorými sme sa pri vybavovaní podnetov stretli, uvádzame v tejto správe z dôvodu hľadania možností ich odstraňovania, a to vrátane tých, kde môže byť nápomocný verejný ochranca práv.

Možnosti odstraňovania nedostatkov v činnosti orgánov verejnej správy vidíme vo viacerých rovinách. Napr. pri riešení konkrétneho problému aj konzultovaním s právnikmi Kancelárie verejného ochrancu práv (uvedeným spôsobom sa už viackrát podarilo doriešiť problém súvisiaci s podnetom podávateľa). Zo strany orgánov verejnej správy je nevyhnutné neustále zvyšovať právne vedomie a vzdelanie všetkých zamestnancov orgánov verejnej správy zabezpečované samotnými orgánmi verejnej správy. Ďalej využívanie metodického usmerňovania nadriadenými orgánmi a v neposlednom rade zamestnávanie vlastných odborníkov s príslušným vzdelaním, prípadne využívanie externých odborníkov.

Naším cieľom je aj naďalej slúžiť občanovi, každej fyzickej a právnickej osobe a podieľať sa na ochrane ich základných práv a slobôd v súlade s právnym poriadkom. Chceme vytvárať možnosti na uplatnenie práva pre každého občana.

4. Vlastná iniciatíva verejného ochrancu práv

4.1 Právne usmerňovanie nad rámec pôsobnosti

Kancelária verejného ochrancu práv naďalej popri poskytovaní ochrany základným právam a slobodám kladie dôraz na komplexnú službu občanovi, poskytuje mu pomoc a odborne ho usmerňuje, o čom svedčí celkom **15 067 právnych usmernení, z toho za uplynulý rok 5 911 právnych usmernení** poskytnutých z vlastnej iniciatívy verejného ochrancu práv, a to tak písomných, ako aj ústnych i pri osobných stretnutiach v dnes už aj **9 regionálnych pôsobiskách** v rámci Slovenska. V uplynulom roku boli novootvorené regionálne pôsobiská v Žarnovici a v Mestskej časti Bratislavy v Petržalke.

Kancelária verejného ochrancu práv sa už štvrtý rok podieľa na ochrane základných práv a slobôd priamo v regiónoch Slovenskej republiky. Pri našej činnosti vychádzame z princípu, že štát a jeho orgány sú pre občana, a preto smerujeme za občanom a jeho problémami. Chceme, aby sa občan mohol s nami stretnúť v blízkosti svojho bydliska, aby čo najviac občanov mohlo využiť služby verejného ochrancu práv a jeho kancelárie. Nie zanedbateľnou motiváciou je aj to, že chceme občanom šetriť čas a finančné prostriedky. Približovaním sa k občanovi sa snažíme ovplyvňovať i jeho právne vedomie a celkovú právnu kultúru. Na základe doterajších skúseností môžeme konštatovať, že záujem občanov Slovenskej republiky o stretnutie s právnikmi našej kancelárie priamo v ich regióne je veľmi veľký. Väčšina termínov v regiónoch Slovenska je obsadená na niekoľko mesiacov vopred. Opakovane sa nad rámec objednaných stránok dostavovali i ďalší občania a žiadali o prijatie z dôvodu nevyhnutnosti riešenia ich problému. Stretnutia sa takmer vo všetkých prípadoch darilo zabezpečiť, a to bez toho, aby tým boli vopred nahlásení občania vážne časovo, či inak dotknutí. Je našim záujmom uspokojiť čo najväčší počet záujemcov. Priemerne bolo denne prijatých 9 občanov. Čas, ktorý občan strávil pri vybavovaní svojho problému sa líšil najmä v závislosti od zložitosti problému i množstva problémov, s ktorými občan prišiel. Najkratšie stretnutia sa zmestili do rámca jednej štvrt'hodiny, najdlhšie značne presahovali čas jednej hodiny i jeden a pol hodiny. Čo sa týka obsahovej stránky problémov z pohľadu pôsobnosti verejného ochrancu práv, väčšina z nich do jeho pôsobnosti nepatrila. Občania nenamietali konanie, rozhodovanie, či nečinnosť orgánov verejnej správy alebo vo veci nešlo o porušenie základných práv či slobôd. Ide o problémy zo všetkých právnych oblastí, najmä však práva civilného. Právnicki Kancelárie verejného ochrancu práv sa vždy v maximálne možnej miere snažia občanom vysvetliť podstatu problému, usmerniť ich v ďalších právnych možnostiach, podmienkach a spôsoboch riešenia ich problému, odporučiť na ktorý orgán sa môžu obrátiť, ako postupovať, aké majú práva i povinnosti. Vždy bezplatne.

Posúdenie spokojnosti občanov je možné zhodnotiť v ich bezprostredných reakciách na informácie, ktoré im právnicki Kancelárie verejného ochrancu práv poskytovali. Vo všeobecnosti možno povedať, že mnohokrát až pri tomto osobnom stretnutí mali možnosť objektívne chápať a zistiť šírku a kvalifikáciu ich problému z pohľadu platného práva. Toto chápanie a zistenie bolo vo väčšine prípadov prijímané pozitívne a s poďakovaním za podrobné a kvalifikované právne usmernenie, ktoré im napomohlo ich vec vyriešiť. Vyskytli sa prípady prijímania vysvetlení k právnym problémom aj s citovými prejavmi, hnevom i plačom, ktoré sa snažíme riešiť mimoriadne citlivo, nakoľko si plne uvedomujeme vážnosť problémov pre ďalší život občana. Nasledovali otázky prečo áno, prečo nie, kde, ako, za akých podmienok, do kedy vec riešiť. Z tohto pohľadu nemožno označiť ani jeden prípad, kedy by občan odišiel bez toho, aby mu tieto otázky v relevantnej miere boli zodpovedané.

Podľa zákona o verejnom ochrancovi práv je možné podnet verejnému ochrancovi práv podať aj ústne do zápisnice. Nedostatočné právne vedomie veľkej časti obyvateľstva Slovenskej republiky im neumožňuje obracať sa na verejného ochrancu práv len s podnetmi v jeho pôsobnosti. Osobitným dôvodom je i skutočnosť, že občania v zložitých životných situáciách hľadajú pomoc všade, kde je ochota im ju poskytnúť. Právnicki Kancelárie verejného ochrancu práv v sídle kancelárie v Bratislave každý pracovný deň minimálne od 8,00hod. do 16,00hod. poskytnú radu a pomoc každému, kto o ňu žiada, a to bezplatne, bez objednania vopred, bez čakania.

4.2 K legislatívnej činnosti

Verejný ochranca práv nemá právo zákonodárnej iniciatívy. Napriek tejto skutočnosti v prípadoch, o ktorých sa či už na základe podnetov fyzických a právnických osôb alebo z vlastnej iniciatívy dozvie, že existujú problémy s uplatňovaním právnych predpisov, obracia sa na príslušné orgány i s prípadnou iniciatívou ako vec riešiť. Odôvodnenosť postupu je aj v prípadoch, ak viacerí podávateľia prijímajú danú právnu úpravu ako nespravodlivú. V tejto súvislosti je potrebné oceniť najmä spoluprácu s Výborom Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien.

4.2.1 Iniciatíva vo vzťahu k výborom Národnej rady Slovenskej republiky

4.2.1.1 Opätovné zaradovanie do evidencie uchádzačov o zamestnanie

Na verejného ochrancu práv sa obrátil podávateľ, ktorý vo svojom podnete upozornil na problém súvisiaci s evidenciou uchádzačov o zamestnanie, resp. ich vyradovaním a opätovným zaradením do evidencie uchádzačov o zamestnanie. Konkrétne vo svojom podnete namietol tú skutočnosť, že ako občan, ktorý dobrovoľne požiadal o vyradenie z evidencie uchádzačov o zamestnanie, nemôže na základe platnej právnej úpravy byť do evidencie uchádzačov o zamestnanie opätovne zaradený skôr ako po uplynutí 6 mesiacov odo dňa jeho vyradenia z evidencie.

Predmetná skutočnosť vyplýva z ustanovenia § 36 ods. 3 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Uvedené ustanovenie zákona sa dotýka jedného zo základných práv občanov – práva na prácu (právo na prístup k zamestnaniu tvorí jeho imanentnú súčasť). Právo na prácu garantované v zmysle ustanovenia článku 35 ods. 3 prvá veta Ústavy Slovenskej republiky má v systéme hospodárskych a sociálnych práv významné postavenie a predstavuje záväzok štátu viesť aktívnu politiku zamestnanosti. Z hľadiska zabezpečenia práva na prácu je preto právo na prístup k zamestnaniu jeho dôležitou a nevyhnutnou súčasťou.

Další výklad naznačoval i tú skutočnosť, že v uvedenom prípade mohlo dôjsť len k legislatívno-technickej chybe. Predmetné ustanovenie zákona odkazuje na dôvod vyradenia z evidencie uchádzačov podľa „odseku 1 písm. m)“, ktoré ale ustanovenie zákona v odseku 1 neuvádzalo.

Za zásadnú skutočnosť je možné považovať fakt, že následky vyradenia z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu žiadosti občana o vyradenie z evidencie konštruoval zákonodarca ako sankciu obdobnú tej, akú uplatňuje voči občanom, ktorí boli z evidencie uchádzačov o zamestnanie vyradení z dôvodu nespokojnosti s úradom práce. Takýto postup sa týka garancie, ktorú občanom Slovenskej republiky stanovila Ústava Slovenskej republiky vo svojom článku 35 ods. 3.

Informácie, ktoré pri preskúmaní uvedených skutočností verejný ochranca práv získal, mali závažný charakter, preto považoval za vhodné informovať o svojom stanovisku a upozorniť na problém Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien.

Predseda výboru reagoval obratom s tým, že o veci bezodkladne informoval ministra práce, sociálnych vecí a rodiny a požiadal ho o stanovisko k predmetnému problému ako i o návrh na novelizáciu zákona o službách zamestnanosti. Zároveň predseda výboru informoval o veci predsedu výboru Národnej rady pre sociálne veci a bývanie. Vyslovil zároveň prísľub venovať sa veci s plnou vážnosťou po tom, ako obdrží vyjadrenie gestorského rezortu.

Zákonom č. 573/2005 Z. z. z 9. novembra 2005, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony, následne došlo k zákonnej náprave vo veci. Opätovné zaradenie až po určitej dobe sa netýka požiadania o vyradenie z evidencie uchádzačov o zamestnanie z dôvodu požiadania o predčasný starobný dôchodok podľa osobitného predpisu, starostlivosti o dieťa do desiatich rokov veku, preukázanej osobnej starostlivosti o blízku osobu, ktorá je bezvládna. Úrad zaradi uchádzača o zamestnanie, ktorý požiada o vyradenie z evidencie uchádzačov o zamestnanie (bez uvedenia dôvodu v zákonnej úprave) do evidencie uchádzačov o zamestnanie po uplynutí troch mesiacov odo dňa jeho vyradenia, teda nie po pôvodných šiestich. I po skrátení tejto doby stále však ostáva skutočnosť, že vo veci ide o „sankciu“.

4.2.1.2 Koncesionárske poplatky

V podnete verejnému ochrancovi práv podávateľka uviedla, že sa dozvedela o návrhu nového zákona o koncesionárskych poplatkoch, podľa ktorého, by mali tieto poplatky platiť všetky domácnosti, ktoré odoberajú elektrinu bez ohľadu na to či sú vlastníkami a používateľmi rozhlasového a televízneho prijímača alebo nie. Takúto úpravu považuje za diskriminačnú. Sama rozhlasový ani televízny prijímač nevlastní a nepoužíva.

Na základe podnetu podávateľky o podporu a pomoc vo veci týkajúcej sa návrhu zákona o poplatkoch za služby verejnosti poskytované Slovenským rozhlasom a Slovenskou televíziou rozhodol sa verejný ochranca práv upozorniť a postúpiť získané informácie Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien a tiež Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre vzdelanie, vedu, šport a mládež, kultúru a médiá z dôvodu možnosti ich prípadného využitia v legislatívnom procese.

4.2.1.3 K zmierneniu niektorých morálnych a majetkových krívd

Podávateľ sa na verejného ochrancu práv obrátil so žiadosťou o podporu a pomoc vo veci týkajúcej sa návrhu na vydanie zákona o zmiernení niektorých morálnych a majetkových krívd dlhodobo prenasledovaných občanov vedených na osobitných zoznamoch a ich rodinných príslušníkov. V podnete žiadal o rozšírenie okruhu oprávnených osôb, tak ako je vymedzený v ustanovení § 3 predmetného návrhu z dôvodu, že sa obáva, že nie všetci perzekvovaní občania sú zapísaní na osobitných zoznamoch („čierna listina“), ako aj z dôvodu, že niektoré osobitné zoznamy sa stratili a niektoré z nich sú doteraz utajené.

V snahe poskytnúť pomoc v tejto veci postúpil verejný ochranca práv získané informácie Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien.

Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien odporúčal Národnej rade Slovenskej republiky nepokračovať v rokovaní o predmetnom návrhu zákona vzhľadom na názor poslancov, že navrhované ustanovenia sú v rozpore s ústavným princípom rovnosti pred zákonom.

4.2.1.4 Platy pedagogických pracovníkov

Podnet verejnému ochrancovi práv podali pedagogickí pracovníci, ktorí sa domnievali, že novela zákona č. 553/2003 Z. z. o odmeňovaní niektorých zamestnancov pri výkone práce vo verejnom záujme, obsahom ktorej je okrem iného aj úprava platovej tarify pedagogickým zamestnancom, je voči zamestnancom s odbornou praxou dlhšou ako 16 rokov započítanej praxe diskriminujúca.

V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že žiadne kritérium by nemalo navodzovať pocit zvýhodňovania alebo znevýhodňovania ktorejkoľvek skupiny zamestnancov a odmeňovanie by predovšetkým malo závisieť od zásluhovosti a dosahovaných výsledkov. S akýmikoľvek nástrojmi upravovania platov je potrebné pri legislatívnych zmenách narábať veľmi opatrne.

Vzhľadom k uvedeným skutočnostiam verejný ochranca práv o uvedenom podnete informoval predsedu Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien.

4.2.1.5 Zverejňovanie osobných údajov

Podávateľ podnetu požiadal o pomoc vo veci týkajúcej sa nerešpektovania jeho základného práva na ochranu osobnosti (predovšetkým na zachovanie svojej dobrej povesti) a na ochranu pred neoprávneným zverejňovaním údajov o svojej osobe (ustanovenia čl. 19 ods. 1 a ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky) zo strany verejnoprávnej inštitúcie, Ústavu pamäti národa. Podávateľ bol evidovaný Bratislavskou správou Zboru národnej bezpečnosti (ZNB) vo zväzku **dôverník**, z ktorého obsahu zároveň preukázateľne vyplýva, že nikdy priamo, ale ani nepriamo nespolupracoval s bývalou Štátnou bezpečnosťou, a teda nie je evidovaný ako spolupracovník bezpečnostnej zložky, v zmysle ustanovenia § 2 písm. i) zákona o pamäti národa. Práve na základe týchto skutočností podávateľ viackrát žiadal Ústav pamäti národa, aby jeho osobu a jeho osobné údaje (akademický titul, meno a priezvisko, dátum narodenia) nezverejňoval na žiadnom verejne prístupnom formáte, či médiu, z dôvodu, aby jeho osoba nebola spájaná so Štátnou bezpečnosťou. Takýto zásah Ústavu pamäti národa je spôsobilý vyvolať ohrozenie alebo narušenie chránených práv osobnosti fyzickej osoby (najmä občianskej cti).

Verejný ochranca práv sa v uvedenej veci rozhodol informovať Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien, nakoľko z ustanovenia § 6 ods. 6 zákona č. 553/2002 Z. z. o sprístupnení dokumentov o činnosti bezpečnostných zložiek štátu 1939 - 1989 a o založení Ústavu pamäti národa a o doplnení niektorých zákonov (zákon o pamäti národa), vyplýva oprávnenie výboru na **dohľad** nad rozsahom a úplnosťou sprístupňovania dokumentov, zároveň je aj gestorským výborom pre Ústav pamäti národa i verejného ochrancu práv. Tieto skutočnosti sú o to závažnejšie, že sa týkajú väčšieho počtu osôb.

Základom vzniknutej situácie je extenzívna interpretácia ustanovenia § 19 ods. 1 zákona o pamäti národa. Na tomto stave sa taktiež podieľa aj všeobecná formulácia tohto ustanovenia.

Jedným zo základných zámerov prijatého zákona o pamäti národa, dotýkajúceho sa tu riešenej problematiky (tzn. oblasti zverejňovania), vychádzajúc tým z jeho preambuly, je sprístupnenie utajenej činnosti represívnych orgánov v dobe neslobody 1939 – 1989 a určenie zodpovednosti za negatívne dôsledky, ktoré takáto činnosť v spoločnosti vyvolala, s tým, že žiadne protiprávne konanie štátu proti občanom nemôže byť chránené tajomstvom. Tento zámer je následne konkretizovaný vo viacerých ustanoveniach zákona o pamäti národa, keď v ustanovení § 1 písm. b) považuje za predmet svojej úpravy, okrem iného, zverejňovanie dokumentov bezpečnostných orgánov Nemeckej tretej ríše a Zväzu sovietskych socialistických republík a tiež bezpečnostných orgánov štátu, ktoré boli vytvorené a zhromaždené v období od 18. apríla 1939 do 31. decembra 1989 (rozhodné obdobie) a ktoré sa týkali zločinov spáchaných na osobách národnosti slovenskej alebo slovenských občanoch iných národností, a teda, v zmysle bodu 5 ustanovenia § 1 písm. b) zákona o pamäti národa, aj činnosti bezpečnostných zložiek, ako sú uvedené v ustanovení § 2 zákona o pamäti národa. Práve výkladové ustanovenia § 2 zákona o pamäti národa určujú pod písm. i) legislatívny pojem tzv. spolupracovníka bezpečnostných zložiek tak, že osobou evidovanou ako spolupracovník bezpečnostnej zložky je výlučne osoba, o ktorej bol kedykoľvek v období od 25. februára 1948 do 31. decembra 1989 Štátnou bezpečnosťou evidovaný zväzok v kategóriách rezident, agent, informátor, držiteľ prepožičaného bytu alebo držiteľ konšpiračného bytu. Z uvedeného jednoznačne vyplýva, že skôr vymenované kategórie osôb, evidované ako kvázi spolupracovníci ŠtB (tzn. dôverník, kandidát tajnej spolupráce a tajný spolupracovník dôverného styku), ako aj osoby v kategóriách nepriateľská osoba, preverovaná osoba, kandidát agenta, osoba vedená v tzv. signálnom zväzku sa nepovažujú za spolupracovníkov bezpečnostnej zložky. U týchto osôb je možné viac ako len dôvodne predpokladať, že ich evidencia v predmetných dokumentoch bola založená bez ich vedomia a spoluúčasti. Evidencia týchto osôb vyjadruje v podstate len zámer orgánov ŠtB takto podchytené osoby, buď do budúcnosti získať pre vedomú spoluprácu, alebo ich skompromitovať v spoločenskom živote. Pri týchto kategóriách osôb by mala nevyhnutne platiť **prezumpcia nevinny** vo vzťahu k aktivitám bezpečnostných zložiek, a to až do času, kým sa preukáže opak. Dokonca viaceré z osôb spadajúcich do týchto kategórií spĺňajú podmienku pre ich kvalifikáciu ako osôb prenasledovaných, v zmysle ustanovenia § 5 ods. 1 zákona o pamäti národa, keďže o týchto osobách bezpečnostné zložky zhromažďovali informácie tajným spôsobom (čo je aj prípad podávateľa).

Tým, že uvedené osoby neboli spolupracovníkmi ŠtB v doslovnom význame tohto slova (nevynímajúc pritom legislatívnu definíciu tohto pojmu podľa ustanovenia § 2 písm. i) zákona o pamäti národa), prípadne išlo o osoby nepriateľské, resp. prenasledované, ich samotnú evidenciu v materiáloch bývalej Štátnej bezpečnosti (nehovoriac o jej zverejňovaní) možno jednoznačne kvalifikovať **ako neoprávnenú** v zmysle ustanovení § 13 Občianskeho zákonníka (viď. uznesenie Najvyššieho súdu SR pod sp. zn.: 1 Co 34/95). Takýmto zásahom štátu v rozhodnom období, tzn. evidenciou týchto osôb v dokumentoch ŠtB, došlo k zásahu do ich práva na ochranu osobnosti, objektívne spôsobiteľmu privodiť ujmu na právach chránených ustanovením § 11 Občianskeho zákonníka.

Právo na ochranu osobných údajov je upravené v ustanovení čl. 19 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky. Podľa neho "každý má právo na ochranu pred neoprávneným zhromažďovaním, zverejňovaním alebo iným zneužívaním údajov o svojej osobe". V tomto kontexte spomínané základné právo tvorí súčasť práva na rešpektovanie

súkromného života, ako ho upravuje článku 19 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého "každý má právo na ochranu pred neoprávneným zasahovaním do súkromného a rodinného života". Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb., v ustanovení článku 8 ods. 1 ustanovuje, že "každý má právo na rešpektovanie svojho súkromného a rodinného života, obydlia a korešpondencie". Komisia pre ľudské práva i Súd pre ľudské práva vo svojej judikatúre už viackrát potvrdili, že súčasťou práva na rešpektovanie súkromného života je i ochrana osobných údajov (data protection). Komisia pre ľudské práva uviedla, že ochrana osobných údajov podlieha ustanoveniu článku 8 Dohovoru a neoprávnené zverejňovanie informácií o určitej osobe predstavuje zasahovanie do jej práva na rešpektovanie súkromného života. Slovenská republika je viazaná tiež Medzinárodným paktom o občianskych a politických právach (Vyhláška ministra zahraničných vecí č. 120/1976 Zb.), ktorý v článku 17 ods. 1 upravuje, že "nikto nesmie byť vystavený svojvoľnému zasahovaniu do súkromného života, do rodiny, domova alebo korešpondencie, ani útokom na svoju česť a povesť". Ako potvrdzuje Všeobecný komentár Výboru pre ľudské práva k tomuto článku, neoddeliteľnou súčasťou práva na rešpektovanie súkromného života je aj ochrana osobných informácií [General Comment 16/32 of 23. March 1988 (Privacy)]. Už ústavný súd viackrát judikoval, že základné právo podľa článku 26 Ústavy Slovenskej republiky je zásadne rovné základnému právu podľa článku 19 Ústavy Slovenskej republiky a preto treba zväžiť, či jednému právu nebola bezdôvodne daná prednosť pred právom druhým.

Aj Výbor pre ľudské práva v súlade s článkom 17 ods. 1 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach skúma nielen samotný zákonný základ vytvorenia štátneho orgánu, ale aj to, či zákonná úprava, ktorá mu umožňuje zasahovanie do práv chránených článkom 17 ods. 1 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach, nie je vykladaná a uplatňovaná svojvoľne (arbitrarily), t.j. v rozpore s podstatou, zmyslom a ustanoveným cieľom, z ktorých zákon vychádza. Nerešpektovanie týchto skutočností tiež signalizuje porušenie medzinárodného záväzku štátu na rešpektovanie súkromného života v zmysle článku 8 ods. 1 Dohovoru, prípadne článku 17 ods. 1 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach.

Zákon o pamäti národa určuje v rámci prvého oddielu (všeobecné ustanovenia), čo je vlastne predmetom sprístupnenia a zverejnenia (ustanovenie § 6), tzn. rozsah dokumentácie z obdobia od 18. apríla 1939 do 31. decembra 1989. Následne vo svojom treťom oddiele rozlišuje dve formy sprístupnenia a zverejnenia dokumentov v pôsobnosti Ústavu pamäti národa. Prvá forma je na základe individuálnej žiadosti fyzickej osoby staršej ako 18 rokov. Druhou formou sprístupnenia a zverejnenia dokumentov v pôsobnosti Ústavu pamäti národa, voči ktorej prioritne smerujú výhrady v záujme ochrany dotknutých a vyššie zadaných osôb, je zverejňovanie prepisov evidenčných podkladov a zoznamov personálnych spisov prostredníctvom tlače a elektronických médií (ustanovenie § 19 ods. 1 zákona o pamäti národa). Aplikácia, výklad a vykonávanie tohto ustanovenia zo strany Ústavu pamäti národa nie je konformná, okrem základných ľudskoprávných dokumentov, aj s tými ustanoveniami zákona o pamäti národa, ktoré som doteraz spomínal, dotýkajúcimi sa zverejňovania a sprístupňovania relevantnej dokumentácie, keďže takýmto spôsobom sa zverejňujú informácie o všetkých osobách (s výnimkou cudzincov), pričom spôsob, postup a konkrétny rozsah akým sa dané zverejňovanie a sprístupňovanie uskutočňuje nie je legislatívne podchytené, ako v prípade individuálnych žiadostí (napr. ani ustanovením o ochrane osobných údajov).

Obdobný zákon, platný a účinný v Českej republike už od roku 1996, pod č. 140/1996 Sb. o sprístupnení zväzkov vzniknutých činnosťou bývalej Štátnej bezpečnosti v znení neskorších predpisov, ktorý bol slovenskou stranou v mnohom prevzatý, má analogické

ustanovenie k § 19 ods. 1 zákona o pamäti národa v ustanovení § 7 ods. 1 českej verzie zákona. Základná odchýlka medzi nimi je práve v rozsahu sprístupňovaných dokumentov, keď český zákon o sprístupnení zväzkov vzniknutých činnosťou bývalej Štátnej bezpečnosti určuje, že Ministerstvo vnútra Českej republiky, Ministerstvo obrany Českej republiky a Ministerstvo spravodlivosti Českej republiky vydajú tlačou a na elektronických médiách evidenčné záznamy zo zachovaných alebo zrekonštruovaných protokolov zväzkov a ďalších evidenčných pomôcok bezpečnostných zložiek, z ich informačných systémov dokumentov, v rozsahu objektových zväzkov a zväzkov osôb evidovaných ako spolupracovníci Štátnej bezpečnosti...atď. Obdobné ustanovenie má aj ustanovenie § 19 ods. 1 slovenského zákona o pamäti národa, avšak bez osobného vymedzenia rozsahu sprístupňovaných dokumentov Štátnej bezpečnosti

Potrebné je aj poukázať na podmienky nevyhnutné pre zverejňovanie osobných údajov dotknutých osôb na základe osobitných predpisov, keď v zmysle ustanovenia § 7 ods. 6 zákona č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov v znení neskorších predpisov písomný súhlas dotknutej osoby pri sprístupňovaní a zverejňovaní jej osobných údajov nie je potrebný v prípadoch, ak je to nevyhnutné na plnenie úloh orgánov činných v trestnom konaní, alebo ak sa osobné údaje poskytujú, sprístupňujú alebo zverejňujú z informačného systému na základe osobitného zákona, ktorý ustanovuje zoznam osobných údajov, účel a podmienky poskytovania, sprístupňovania alebo zverejňovania osobných údajov. Takýmto osobitným zákonom je samozrejme aj zákon o pamäti národa, ktorý však vo svojich ustanoveniach (predovšetkým v ustanovení § 19 ods. 1) neurčuje zoznam osobných údajov, účel a podmienky ich poskytovania, sprístupňovania alebo zverejňovania, obzvlášť vo vzťahu k osobám, ktoré neboli tzv. kvalifikovanými spolupracovníkmi Štátnej bezpečnosti.

V rámci samotného ustanovenia § 19 ods. 1 zákona o pamäti národa dochádza k určitej disproporcii, medzi prvou a treťou vetou tohto ustanovenia, keď tretia veta umožňuje Ústavu pamäti národa vydať tlačou a na elektronických médiách prepis protokolu zväzkov odboru vnútornej ochrany Zboru nápravnej výchovy (ak boli využité na prospech Štátnej bezpečnosti), ale v tomto prípade už v rozsahu objektových zväzkov a zväzkov osôb evidovaných ako spolupracovníci tohto odboru. Podľa ustanovenia článku 13 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky i podľa ustanovenia článku 4 ods. 3 Listiny základných práv a slobôd zákonné obmedzenia základných práv a slobôd musia platiť rovnako pre všetky prípady, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky. Tento ústavný princíp však nie je rešpektovaný, ak na jednej strane Ústav pamäti národa zverejní v rámci registra zväzkov Štátnej bezpečnosti všetky osoby, no v rámci zväzkov odboru vnútornej ochrany Zboru nápravnej výchovy (využitých v prospech Štátnej bezpečnosti) len zväzky osôb evidovaných ako spolupracovníci. Tento právny stav totiž značí, že osobám (t.j. tie čo neboli tzv. kvalifikovanými – vedomými spolupracovníkmi Štátnej bezpečnosti), na ktoré sa vzťahuje ustanovenie § 19 ods. 1 prvej vety sa obmedzujú základné práva a slobody vo väčšom rozsahu, než je to v iných prípadoch, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky (t.j. v prípade podľa ustanovenia § 19 ods. 1 tretej vety).

Ustanovenie § 19 ods. 1 zákona o pamäti národa musí byť vykladané a uplatňované v súlade s Ústavou Slovenskej republiky (ustanovenie článku 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky). Prostredníctvom tohto ústavného ustanovenia a pri posudzovaní vyššie uvedeného prípadu, ktorý sa dotýka základných práv a slobôd, sa umožňuje dosiahnuť, s ohľadom na jeho konkrétne okolnosti, rovnaký cieľ a účel, aký sleduje Ústava Slovenskej republiky, t. j. spravodlivú rovnováhu medzi ochranou legitímneho cieľa vo verejnom záujme (t.j. účel zákona o pamäti národa) a zaručenými základnými právami a slobodami jednotlivca (t.j. právo na ochranu osobnosti a právo na ochranu osobných údajov). Orgány verejnej moci sú všeobecne povinné zabezpečiť efektívnu ochranu práv garantovaných

Ústavou Slovenskej republiky a príslušnými medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách. Tejto ich povinnosti musí zodpovedať aj výklad a uplatňovanie zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov. Článok 17 ods. 1 Medzinárodného paktu o občianskych a politických právach zakazuje jednak nezákonné (unlawful) a jednak svojvoľné (arbitrary) zasahovanie do súkromného života. Pod nezákonným zasahovaním Výbor pre ľudské práva chápe "iné zasahovanie ako to, ktoré je upravené výlučne zákonom" a pod svojvoľným zasahovaním aj to zasahovanie, ktoré je síce zákonom upravené, ale príslušný štátny orgán jeho ustanovenia vykladá a uplatňuje tak, že nie sú "v súlade s ustanoveniami, cieľmi a zásadami Paktu a nie sú použité rozumným spôsobom vzhľadom na osobitné okolnosti prípadu" (General Comment 16/32 - Privacy).

Možným postupom vo veci je novelizácia zákona o pamäti národa v naznačenom smere. Minimálne je možné uvedené odstrániť zo strany Ústavu pamäti národa ústavne konformným výkladom predmetného ustanovenia.

4.2.2 Iniciatíva k rezortným ministrom

V niektorých prípadoch bola nespokojnosť podávateľov podnetov s platnými právnymi predpismi obsahom komunikácie verejného ochrancu s príslušnými ministrami.

4.2.2.1 Ukončovanie štúdia na stredných školách

Podávatelia sa svojím podnetom verejnému ochrancovi práv domáhali zmeny vyhlášky Ministerstva školstva Slovenskej republiky č. 510/2004 Z. z. o ukončovaní štúdia na stredných školách a o ukončovaní prípravy v odborných učilištiach, učilištiach a praktických školách, ktoré podľa ich vyjadrenia, porušuje základné práva a slobody fyzických osôb – študentov stredných škôl v dvoch rovinách. Prvou je skutočnosť, že spolu s rozhodnutím o reforme maturitnej skúšky v roku 2001 neboli, podľa tvrdenia podávateľov, vydané ostatné nevyhnutné sprievodné materiály ani zmenené učebné plány, učebné osnovy, metodika výučby, vzdelávacie štandardy, centrálné ročníkové výstupné testy a ani katalóg cieľových požiadaviek, potrebné na to, aby sa nové maturity mohli uskutočňovať od školského roku 2004/2005. Podľa vyjadrenia podávateľov podnetu došlo vo vzťahu k študentom k porušeniu princípu rovnosti a zákazu diskriminácie podľa článku 12 Ústavy Slovenskej republiky. Druhou rovinou je, podľa názoru podávateľov, vyhláška č. 510/2004 Z. z. účinná od 15. septembra 2004 ktorá zavádza pre študentov gymnázií maturitnú skúšku pozostávajúcu z piatich maturitných predmetov. Podávatelia podnetu vyslovili tvrdenie, že táto nemôže platiť pre študentov, ktorí sa v roku 2001 rozhodli študovať na gymnáziu a pri výbere strednej školy, ako aj počas doterajšieho štúdia, sa riadili vyhláškou č. 102/1991 Zb. o ukončovaní štúdia na stredných školách a o ukončovaní prípravy v odborných učilištiach a učilištiach, podľa ktorej maturitná skúška pozostávala len zo štyroch maturitných predmetov. Uvedené považujú podávatelia podnetu za „porušenie princípu zákazu retroaktivity právneho predpisu a ochrany nadobudnutých práv študentov.“ Ďalej podávatelia podnetu namietajú, že „táto skutočnosť mala byť riešená v prechodných ustanoveniach vyhláškou č. 510/2004 Z. z. tým, že sa tak doposiaľ nestalo, jednoznačne došlo k porušeniu článku 1 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky. Zákaz retroaktivity slúži na ochranu právnej istoty študentov ohľadne ich legálne nadobudnutých práv určených vyhláškou č. 102/1991 Zb., t.j. maturovať len zo štyroch maturitných predmetov bez povinného prírodovedného predmetu.“ Podávatelia sa svojím podnetom domáhajú zmeny vyhlášky č. 510/2004 Z. z. tak, „aby sa odložila,

resp. posunula účinnosť vyhlášky MŠ SR č. 510/2004 Z. z. resp. v prechodných ustanoveniach riešila účinnosť vyhlášky pre študentov, ktorí boli prijímaní na stredné školy za účinnosti vyhlášky MŠ SR č. 102/1991 Zb.“

Minister školstva, o stanovisko ktorého verejný ochranca žiadal, odpoveďou z marca 2005 po ucelenej analýze veci konštatoval, že „vydaním vyhlášky č. 510/2004 Z. z. nedošlo k porušeniu Ústavy Slovenskej republiky, iných všeobecne záväzných predpisov a ani žiadnych medzinárodných zmlúv a dohovorov, ktorými je Slovenská republika viazaná.“

Verejný ochranca práv sa následne zúčastnil osobne ústnych maturitných skúšok a overil si ich priebeh.

4.2.2.2 K právnej úprave tzv. prekvalifikácie dôchodkov

Podávateľ podnetu podal žiadosť o peňažný príspevok za opatrovanie svojej matky v zmysle zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov. Táto forma kompenzácie ťažkého zdravotného postihnutia mu bola priznaná rozhodnutím úradu práce, sociálnych vecí a rodiny v roku 2002. Keď splnil podávateľ podmienky pre výplatu invalidného dôchodku, ako aj starobného dôchodku, v súlade so zákonnými ustanoveniami sa mu vyplácal len vyšší dôchodok, ktorým bol v tomto prípade invalidný dôchodok. Rozhodnutím úradu práce, sociálnych vecí a rodiny z februára 2004 bol podávateľovi podnetu v súvislosti s nadobudnutím účinnosti nových právnych predpisov, ktoré menia a dopĺňajú zákon o sociálnej pomoci, peňažný príspevok odobratý. Voči tomuto rozhodnutiu podal v zákonom ustanovenej lehote odvolanie. Druhostupňový orgán ho však zamietol a prvostupňové rozhodnutie v plnom rozsahu potvrdil. Podávateľ požiadal Sociálnu poisťovňu o priznanie starobného dôchodku, jeho žiadosti bolo vyhovené v máji 2004. Následne opätovne požiadal o priznanie peňažného príspevku za opatrovanie svojej matky. Rozhodnutím z júna 2004 bol tento peňažný príspevok priznaný. Vo februári 2005 boli úradom práce, sociálnych vecí a rodiny vydané dve rozhodnutia. Prvým bola výplata peňažného príspevku za opatrovanie podávateľa podnetu zastavená a peňažný príspevok bol odobratý, ďalším mu bola uložená povinnosť vrátiť peňažný príspevok za obdobie od mája 2004 do januára 2005. Keďže podávateľ nebol s takýmto postupom spokojný, podal v zákonom ustanovenej lehote voči predmetným rozhodnutiam odvolanie. Odvolací orgán podávateľovi podnetu v prípade rozhodnutia o povinnosti vrátiť peňažný príspevok za opatrovanie za určené obdobie vyhovel a pôvodné rozhodnutie týmto ako nezákonné zrušil. Vo veci odobratia peňažného príspevku za opatrovanie však odvolanie zamietol a rozhodnutie prvostupňového orgánu v celom rozsahu potvrdil.

Uvedený podnet bol predmetom komunikácie s Ústredím práce, sociálnych vecí a rodiny a následne ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny.

Podľa ustanovenia § 80 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2004, poistencovi, ktorému by mal trvať nárok na výplatu invalidného dôchodku po dovŕšení dôchodkového veku, invalidný dôchodok sa považuje odo dňa dovŕšenia dôchodkového veku za starobný dôchodok. To platí aj v prípade, ak suma starobného dôchodku nie je vyššia ako suma invalidného dôchodku vyplácaného ku dňu dovŕšenia dôchodkového veku. Zákon nešpecifikuje žiadne okolnosti, za ktorých by sa na špecifické účely mal považovať takto modifikovaný dôchodok opätovne za invalidný.

Novela zákona o sociálnej pomoci č. 45/2004 Z. z., ktorá bližšie určovala, že za fyzickú osobu schopnú vykonávať celodenné, osobné a riadne opatrovanie sa

nepovažuje fyzická osoba, ktorá pre dlhodobu nepriaznivý zdravotný stav má pokles schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70% v porovnaní so zdravou fyzickou osobou, nadobudla účinnosť až 1. februára 2004. Podávateľ bol teda v čase rozhodovania o príspevku starobným dôchodcom zo zákona.

Ústredie práce sociálnych vecí a rodiny vydalo Usmernenie a odporúčaný postup č. 6 – 4/2005 a metodické usmernenie č. 2/2005 z 22. apríla 2005. V I. časti tohto usmernenia je obsiahnuté stanovisko k § 64 a § 110n ods. 2 zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci v znení neskorších predpisov vo vzťahu k zákonu č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. V zmysle tohto stanoviska „aj keď invalidný dôchodok, ktorý bol priznaný podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2004 a ktorého poberateľ pred 1. januárom 2004 dovŕšil vek najmenej 60 rokov (ak ide o muža) alebo vek najmenej 57 rokov (ak ide o ženu), sa od 1. januára 2005 považuje za starobný dôchodok. **Občan nestráca status invalidného dôchodcu**, resp. je i naďalej považovaný za fyzickú osobu, ktorá bola uznaná invalidnou podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2004 (t.j. naďalej nespĺňa jednu zo základných podmienok poskytnutia peňažného príspevku za opatrovanie).

Tento právny názor je v zmysle stanoviska potrebné aplikovať nielen na invalidné dôchodky, priznané z dôvodu poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70% pred 1. januárom 2004, ktorých poberateľ dovŕšil pred 1. januárom 2004 vek najmenej 60 rokov (ak ide o muža) alebo vek najmenej 57 rokov (ak ide o ženu), sa s účinnosťou od 1. januára 2005 považujú za starobné dôchodky. Aj na invalidné dôchodky priznané z dôvodu poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť o viac ako 70%, po 31. decembri 2003, na ktoré mal trvať nárok na výplatu aj po dovŕšení dôchodkového veku a ktoré sa podľa ustanovenia § 80 ods. 2 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení odo dňa dovŕšenia dôchodkového veku považujú sa tiež za starobné dôchodky. Uvedený právny názor vychádza z preukázanej skutočnosti, že v týchto prípadoch ide len o formálne premenovanie invalidného dôchodku na starobný dôchodok z dôvodu zabezpečenia jeho výplaty zo základného fondu starobného poistenia. Naše stanovisko v predmetnej veci potvrdilo aj Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky, odbor integrácie osôb so zdravotným postihnutím vo svojom stanovisku č. 251/2005-/23 z 10. februára 2005.“

Na základe skutočnosti, že zákon bližšie neuvádza osobitné skutočnosti za ktorých by sa mal prekvalifikovaný starobný dôchodok opätovne považovať na účely poskytnutia peňažného príspevku za opatrovanie za invalidný dôchodok, informoval verejný ochranca práv o probléme ministra práce, sociálnych vecí a rodiny. Nakoľko vec nebola doriešená a súčasne došlo aj k ďalšej zmene právnej úpravy, verejný ochranca práv upozornil na problém aj nové vedenie ministerstva.

Od nedávnej novelizácie zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení novelou 721/2004 Z. z. s dátumom účinnosti od 1. januára 2005, sa na verejného ochrancu práv obrátilo množstvo občanov, invalidných dôchodcov, so žiadosťou o pomoc vo veci týkajúcej sa ich prekvalifikácie z invalidného dôchodcu na dôchodcu starobného, keďže dovŕšili pred 01. januárom 2004 vek najmenej 60 rokov, ak ide o muža, alebo vek najmenej 57 rokov, ak ide o ženu (ustanovenie § 263 ods. 9 zákona o sociálnom poistení), čo malo pre nich následne negatívne právne dôsledky (napr. pre účely úrazovej renty), pričom súčasne v dôsledku toho, že sa táto skupina ľudí fakticky stále považuje za invalidných dôchodcov, no po formálnej stránke sú „de iure“ starobnými dôchodcami (stanovisko Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR pod č. 2905/05-II/1 zo dňa 22. septembra 2005, ako aj metodické usmernenie Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny pod č. 02/2005 zo dňa 22. apríla 2005), došlo predmetnou právnou úpravou k vzniku nerovného postavenia tejto skupiny invalidných dôchodcov vo vzťahu k invalidným dôchodcom, na ktorých sa

ustanovenie § 263 ods. 9 zákona o sociálnom poistení nevzťahuje, ako aj vo vzťahu k starobným dôchodcom. Ďalším dôsledkom takto prijatej, schválenej a realizovanej právnej úpravy došlo zároveň aj k vzniku právnej neistoty.

Ustanoveniami § 80 ods. 2 a § 263 ods. 9 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, sa do menovaného zákona zaviedla nevyvrátiteľná právna domnienka (slovné spojenie – „považuje sa“) o tom, že poistencov poberajúcich priznaný mu invalidný dôchodok, sa po dovŕšení dôchodkového veku považuje za poistencov poberajúceho dôchodok starobný, a to, aj keby nesplnil podmienky nároku na starobný dôchodok, pričom osobitne ustanovením § 263 ods. 9 zákona o sociálnom poistení, bol pre poistencov poberajúcich invalidný dôchodok, dôchodkový vek skrátený s tým, že ak dovŕšili pred 1. januárom 2004 vek najmenej 60 rokov, ak ide o muža alebo vek najmenej 57 rokov, ak ide o ženu, ich invalidný dôchodok sa považuje od 1. januára 2005 za starobný dôchodok.

Pôvodný zámer zákona o sociálnom poistení však bol v predmetnej veci odlišný; podľa ustanovenia § 263 ods. 1 zákona o sociálnom poistení sa invalidný dôchodok a čiastočný invalidný dôchodok, ktoré boli priznané podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2004 považujú po 31. decembri 2003 za invalidný dôchodok.

V tomto prípade došlo ku generálnej prekvalifikácii invalidných dôchodkov a čiastočných invalidných dôchodkov priznaných pred 1. januárom 2004, na invalidné dôchodky, pričom takýmto dôchodcom zostal obsahovo, ako aj formálne, zachovaný ich právny status invalidného dôchodcu, čo je dôležité z toho hľadiska, že so statusom invalidného dôchodcu sa spájajú aj ďalšie právne následky vo viacerých iných právnych normách (napr. zákon o sociálnej pomoci, zákon o zamestnanosti, príp. ustanovenia o úrazovej rente). Takto prekvalifikované invalidné dôchodky mali byť následne preskúmané Sociálnou poisťovňou na základe kontrolnej lekárskej prehliadky.

Výnimku z tohto preskúmania trvania invalidity však mali poistenci, ktorí mali invalidný dôchodok a čiastočný invalidný dôchodok priznaný podľa predpisov účinných do 31. decembra 2003 a súčasne pred 1. januárom 2004 dovŕšili vek najmenej 60 rokov, ak ide o muža, alebo vek najmenej 57 rokov, ak ide o ženu.

Títo invalidní dôchodcovia, ako aj invalidní dôchodcovia, ktorých trvanie invalidity, v zmysle vyššie uvedeného bolo preskúmané podľa už nového zákona o sociálnom poistení a dosiahli potrebný pokles (40% a viac) schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť sa dostali novým zákonom o sociálnom poistení do iného režimu oproti tým invalidným dôchodcom, ktorým bol invalidný dôchodok priznaný po 1. januári 2004 (ustanovenie § 80 ods. 2 zákona o sociálnom poistení), keďže podľa ustanovenia § 263 ods. 8 invalidný dôchodok tzv. invalidných dôchodcov pred dátumom 1. januára 2004, pokiaľ dovŕšili pred 1. januárom 2004 vek najmenej 60 rokov, ak ide o muža, alebo vek najmenej 57 rokov, ak ide o ženu, sa nepovažuje za starobný dôchodok. Starobný dôchodok by im patril v zmysle ustanovenia § 263 ods. 10 zákona o sociálnom poistení iba v prípade, ak by splnili všetky podmienky pre nárok na starobný dôchodok, resp. na predčasný starobný dôchodok a súčasne, ak by bol tento dôchodok aj vyšší. Invalidní dôchodcovia podľa ustanovenia § 80 ods. 2 zákona o sociálnom poistení (na rozdiel od invalidných dôchodcov podľa ustanovenia § 263 ods. 10) sa však stávajú starobnými dôchodcami „ex lege“ bez ohľadu na to, či splnili podmienky pre nárok na starobný dôchodok, resp. bez toho, aby oň vôbec požiadali.

Predpokladáme, že práve za účelom odstránenia týchto disproporcií medzi invalidnými dôchodcami bolo s účinnosťou od 1. januára 2005 prijaté ustanovenie § 263 ods. 9 zákona o sociálnom poistení, ktoré však paradoxne spolu s ustanovením § 80 ods. 2 zákona o sociálnom poistení vytvára ďalšiu nerovnováhu a právnu neistotu nielen medzi invalidnými dôchodcami.

Nevyvrátiteľná právna domnienka uvedená v citovaných ustanoveniach v podstate upravuje zákonnú zmenu (nie doplnenie) invalidného dôchodku za dôchodok starobný, avšak potom nie je v rámci aplikácie zákona o sociálnom poistení prípustné, aby sa takto na starobných dôchodcov prekvalifikovaní invalidní dôchodcovia považovali pre niektoré prípady za invalidných dôchodcov a pre iné prípady za dôchodcov starobných podľa toho, ako to vyhovuje tomu ktorému príslušnému orgánu verejnej správy (citácia : „...,občan nestráca status invalidného dôchodcu“ - stanovisko Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR pod č. 2905/05-II/1, zo dňa 22. septembra 2005, ako aj metodické usmernenie Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny pod č. 02/2005 zo dňa 22. apríla 2005).

Zákon o sociálnom poistení nepozná a neupravuje takú dôchodkovú dávku, taký inštitút sociálneho poistenia v zmysle ktorého by bolo možné považovať určitého poistenca Sociálnej poisťovne raz za starobného dôchodcu a pre iné účely zas za dôchodcu invalidného. Takáto aplikácia predmetných ustanovení potom vytvára v občanoch odôvodnený pocit právnej neistoty o svojom osobnom a sociálnom statuse, nevynímajúc previazanosť inštitútov invalidného dôchodku a starobného dôchodku s inými právnymi úpravami a z toho vyplývajúce predovšetkým negatívne právne dôsledky (napr. podnet podávateľa, občana Slovenskej republiky, ktorému zamestnávateľ v Českej republike odmietol vyplácať náhradu za stratu na zárobku (vyplácanú na základe pracovného úrazu) potom, čo mu bol invalidný dôchodok prekvalifikovaný na starobný a teda došlo k podstatnej zmene pomerov). Takouto svojvoľnou aplikáciou zákona o sociálnom poistení si tak príslušné orgány vytvorili akýsi „hybridný“ inštitút, keď z hľadiska jeho faktickej a obsahovej stránky ho považujú za invalidný dôchodok, no po stránke formálnej ho definujú ako dôchodok starobný.

Neodmysliteľnou súčasťou právnej istoty je ako predvídateľnosť práva, tak aj legitímna predvídateľnosť postupu orgánu verejnej moci v súlade s právom a zákonom stanovenými požiadavkami. Posudzovaný zákon tak spôsobuje pri uplatňovaní základných ústavných práv a slobôd (článku 39 Ústavy Slovenskej republiky) právnu neistotu, ktorá spočíva vo vytváraní neodôvodnených rozdielov medzi fyzickými osobami.

Ďalším problémom je tá skutočnosť, že podľa súčasnej platnej právnej úpravy sa táto skupina starobných dôchodcov (t. j. starobných dôchodcov na základe ustanovení § 80 ods. 2 a § 263 ods. 9 zákona o sociálnom poistení) dostáva do odlišnej a nerovnoprávnej pozície voči tej skupine starobných dôchodcov, ktorí sú starobnými dôchodcami v zmysle ustanovení § 65 a nasl. zákona o sociálnom poistení (títo musia, ako predpoklad nároku na starobný dôchodok, splniť podmienku nielen dovŕšenia dôchodkového veku, ale aj podmienku minimálnej 10-ročnej účasti na dôchodkovom poistení), z čoho vyplýva, že zákon o sociálnom poistení vytvára pre dve skupiny občanov iné predpoklady nároku na konkrétnu a tú istú dávku sociálneho poistenia. Jedna skupina starobných dôchodcov sa tak ocitla voči druhej skupine v nerovnom – zvýhodnenom právnom postavení, a to bez akéhokoľvek racionálneho odôvodnenia takéhoto rozdielu, keďže rovnosť v právach podľa ustanovenia článku 12 ods. 1 prvá veta Ústavy Slovenskej republiky nemožno chápať prirodzene ako absolútnu rovnosť, ale iba ako odstránenie neodôvodnených rozdielov medzi ľuďmi.

Na strane druhej, by k takejto nerovnoprávnej situácii dochádzalo aj vtedy, ak by sme prijali a stotožnili sa s argumentáciou ministerstva a Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny o tom, že síce ide o starobného dôchodcu, ale súčasne takýto „..., občan nestráca status invalidného dôchodcu“. Tak by dochádzalo k nerovnému postaveniu medzi invalidnými dôchodcami na základe ustanovení § 70 a nasl. zákona o sociálnom poistení a invalidnými dôchodcami, podľa ustanovení § 80 ods. 2 a § 263 ods. 9 zákona o sociálnom poistení, keď títo požívajú okrem statusu invalidného dôchodcu aj status starobného dôchodcu, s ktorým môžu byť prípadne spojené aj určité výhody, alebo naopak nevýhody.

V tejto posudzovanej veci je preto namieste upozorniť na základné právo plynúce z ústavného princípu rovnosti občanov a vylúčenie neodôvodneného odlišovania v právach.

Zákon o sociálnom poistení súčasne „ex lege“ odňal prostredníctvom svojich ustanovení § 80 ods. 2 a § 263 ods. 9 právo poistencom rozhodnúť sa samostatne o svojom sociálnom postavení, resp. právne relevantným spôsobom sa brániť voči rozhodnutiu o zmene poskytovanej dávky tým, že v rozpore so základnou axiómou priznávania a vyplácania dôchodkových dávok na základe žiadostí (ustanovenie § 109 ods. 2 zákona o sociálnom poistení) a v rámci dávkového konania (ustanovenia § 184 zákona o sociálnom poistení) zmenil im dôchodkovú dávku bez začatia dávkového konania a bez vydania rozhodnutia o zmene dôchodkovej dávky.

4.2.2.3 Dočerpanie nároku na dávku v nezamestnanosti

Podnetom sa na verejného ochrancu práv obrátila podávateľka so žiadosťou o pomoc vo veci neuznania nároku na dávku v nezamestnanosti, resp. jej dočerpanie, rozhodnutím Sociálnej poisťovne, aj napriek skutočnosti, že na priznanie a dočerpanie tejto dávky spĺňa podmienky stanovené zákonom č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov. Podávateľke bola priznaná v roku 2002 podpora v nezamestnanosti v zmysle vtedy platného a účinného zákona č. 387/1996 Z. z. o zamestnanosti. Túto poberala do doby, keď bola tým istým úradom práce vyradená z evidencie z dôvodu začatia výkonu činnosti zamestnanca. Keď vycestovala do zahraničia, rozhodnutím úradu práce, sociálnych vecí a rodiny z roku 2004, už podľa novej právnej úpravy v zmysle zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti v platnom znení, bola opätovne zaradená do evidencie uchádzačov o zamestnanie. Následne, po zaradení do evidencie uchádzačov o zamestnanie, požiadala podľa ustanovenia § 105 ods. 5 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení o dávku v nezamestnanosti po zostávajúcu časť podporného obdobia v nezamestnanosti, ktorú si nevyčerpala ešte podľa zákona č. 387/1996 Z. z. o zamestnanosti z dôvodu začatia výkonu činnosti zamestnanca.

Podávateľka požiadala o dávku v nezamestnanosti po zostávajúcu časť podporného obdobia v nezamestnanosti už podľa platného a účinného (od 1. januára 2004) zákona o sociálnom poistení. Ustanovenie § 105 ods. 5 už umožňuje za vyššie prezentovaných skutočností, priznanie dávky tohto druhu. Z vyššie uvedeného teda pomerne jednoznačne vyplynulo, že podávateľka podnetu bola počas poberania podpory v nezamestnanosti, t.j. po jednom mesiaci, vyradená z evidencie nezamestnaných, keďže si našla zamestnanie. Vykonávať činnosť zamestnanca začala dňom 3. septembra 2002, pričom k 19. aprílu 2004 (čo je lehota kratšia ako tri roky), bola znovu zaradená do evidencie uchádzačov o zamestnanie podľa zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti v platnom znení, resp. do evidencie nezamestnaných občanov (toto slovné spojenie používa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, napr. v znení ustanovenia § 105).

Je nutné uviesť, že ak by si o dočerpanie podpornej doby poskytovania podpory v nezamestnanosti požiadala pri nezmenenej právnej úprave, t. j. podľa už zrušeného zákona č. 387/1996 Z. z. o zamestnanosti (v zmysle ustanovení jeho § 51), nebolo by jej možné dočerpanie podpory v nezamestnanosti poskytnúť, z dôvodu že ustanovenia § 51 ods. 4 a 5 zákona č. 387/1996 Z. z. o zamestnanosti, umožňujú takéto dočerpanie iba v prípadoch ak zamestnanie, pre ktoré došlo k prerušeniu plynutia podpornej doby, trvalo buď menej ako 6 mesiacov (§ 51 ods. 4) alebo viac ako 12 mesiacov (§ 51 ods. 5), čo by nespĺňala, keďže jej zamestnanie trvalo cca 9 mesiacov.

Pri novej právnej úprave musí byť zabezpečená tzv. kontinuita predmetu právnej úpravy (napr. aj v oblasti dávok v nezamestnanosti). Túto problematiku súvisiacu so zmenami a novelizáciami právnych noriem, riešia tzv. ustanovenia intertemporálnych (prechodných) právnych noriem, situované v záverečných častiach právnych predpisov. Na predmetný prípad je nutné aplikovať ustanovenie § 260 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov, keď podpora v nezamestnanosti, priznaná podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2004, sa považuje po 31. decembri 2003 za dávku podľa tohto zákona, a to v sume v akej patrila (nie „patrí“) k 31. decembru 2003 (kvalifikuje tu podporu v nezamestnanosti na dávku podľa zákona o sociálnom poistení, pričom jediným predpokladom na takéto hodnotenie je, že podpora v nezamestnanosti bola priznaná podľa predpisov účinných pred 1. januárom 2004, čo v tomto prípade bolo splnené).

Sociálna poisťovňa sa v jej prípade stotožnila s rozhodnutiami a právnym názorom organizačných zložiek Sociálnej poisťovne, ktorými bola žiadosť zamietnutá. Svoj postoj odôvodnila tým, že ustanovenie § 260 ods. 1 zákona o sociálnom poistení sa na daný prípad nevzťahuje, pretože citované ustanovenie umožňuje zachovať nárok na výplatu dávky v nezamestnanosti (priznanej ešte ako podpora v nezamestnanosti podľa predpisov účinných do 31. decembra 2003), aj po 01. januári 2004. Podávateľke však nárok na výplatu podpory v nezamestnanosti k 31. decembru 2003 netrval, pretože zanikol rozhodnutím Národného úradu práce.

V zmysle ustanovenia článku 35 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky, ktorého imanentným obsahom vzťahujúcim sa k predmetnému prípadu je povinnosť štátu v primeranom rozsahu hmotne zabezpečiť tých občanov, ktorí nie z vlastnej viny nemôžu toto právo vykonávať, keď pri vydávaní rozhodnutí postupovali v rozpore s príslušnými ustanoveniami zákona o sociálnom poistení.

Ustanovenie § 105 ods. 5 v spojení s ustanovením § 260 ods. 1 zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, neobsahuje podmienku, podľa ktorej by sa malo vzťahovať výlučne na dávky v nezamestnanosti priznané len podľa zákona o sociálnom poistení. Nárok na dočerpanie dávky v nezamestnanosti podľa ustanovenia § 105 ods. 5 zákona o sociálnom poistení vznikol podávateľke práve vzhľadom na kontinuitu právnych skutočností (priznaná podpora v nezamestnanosti, nedočerpanie podpornej doby, vyradenie z evidencie nezamestnaných, z dôvodu začatia výkonu činnosti zamestnanca, plynutie lehôt atď.) a právnej terminológie (podpora v nezamestnanosti priznaná do 31. decembra 2003, sa po 1. januári 2004 považuje za dávku v nezamestnanosti) v oblasti hmotného zabezpečenia tých, ktorí nie z vlastnej viny nemôžu právo na prácu vykonávať.

Základom celého problému však je, že zákon o sociálnom poistení na takýto skutkový stav nepamätal a jeho riešenie nie je výslovne obsiahnuté v prechodných a záverečných ustanoveniach (intertemporálnych) zákona o sociálnom poistení, prirodzene s výnimkou vyššie načrtnutého podporného použitia prechodného ustanovenia § 260 ods. 1 zákona o sociálnom poistení. Uvedený zákon vlastne dopad účinkov novej právnej úpravy vo svojich intertemporálnych ustanoveniach jednoznačným spôsobom nezohľadnil.

Zmyslom intertemporálnych ustanovení je odstraňovanie neodôvodnených nerovností vznikajúcich pri strete starej a novej právnej úpravy. Intertemporalita by sa v posudzovanom prípade mala týkať zakotvenia rozdielnych predpokladov právneho statusu v starej a novej právnej úprave, no keďže zákonodarca neprijal pre tento prípad jednoznačné intertemporálne ustanovenie, je potrebné riešiť problém intertemporality jeho interpretáciou. Ide o otázku zákazu spätnej pôsobnosti právnych noriem. Právna teória, okrem iného uvádza, že novou právnou úpravou nie je možné meniť tzv. subjektívnu právnú situáciu, čo znamená, že v zásade nie je prípustné zmeniť alebo zrušiť (subjektívne) právne vzťahy, ktoré boli založené pred účinnosťou novej právnej úpravy. Podriaadiť tieto

právne vzťahy do budúcnosti novej právnej úprave však už prípustné je (tzv. nepravá retroaktivita).

Vzhľadom na to, že nový zákon o sociálnom poistení neobsahuje prechodné ustanovenia explicitne riešiace prípad, bola Sociálna poisťovňa povinná rozhodovať podľa znenia zákona platného a účinného v čase rozhodovania a keďže podávateľka podnetu, podľa tohto zákona, spĺňa podmienky pre dočerpanie dávky v nezamestnanosti, táto dávka jej aj mala byť priznaná.

V súlade so všeobecne uznávanou právnou zásadou zákazu retroaktivity právnej normy, treba vznik, zmenu a zánik právnych vzťahov, ako aj právne účinky, ktoré z nich vyplývajú, posudzovať podľa práva platného v čase, v ktorom k vzniku, zmene alebo zániku právneho vzťahu došlo. Používanie tejto zásady platí pre oblasť práva verejného (kam patrí aj právo sociálneho zabezpečenia), ale aj pre právo súkromné, avšak s určitými odchýlkami. Vo vzťahoch, upravujúcich právo súkromné, nemôže právna norma pôsobiť spätne, pokiaľ v zákone jej spätná účinnosť nie je výslovne uvedená. Odlišná situácia však platí pre oblasť práva verejného. Novšia právna norma, ktorej účinky sú pre jej adresáta výhodnejšie, platí spätne aj na také prípady konania adresáta, ktoré by predchádzajúca právna úprava posudzovala prísnejšie, prípadne spôsobom pre adresáta nevýhodnejším. Za takýchto okolností nerozhoduje, že retroaktivita právnej normy nie je v nej výslovne uvedená a preto právne pomery adresáta právnej normy sa budú spravovať novším právnym predpisom, ak je pre neho výhodnejší.

Uplatnenie tejto zásady má za následok, že orgán štátu (v konkrétnom prípade Sociálna poisťovňa ako právnická osoba poverená zo zákona vykonávaním dôchodkového zabezpečenia) musí aplikovať právny predpis, ktorý je pre adresáta výhodnejší. Situácia adresáta právnej normy sa teda nemôže v dôsledku nedostatku právnej úpravy zhoršiť (v rámci posudzovania obdobných situácií bolo dokonca vydané aj stanovisko správneho kolégia Najvyššieho súdu Slovenskej republiky Snj 84/02).

Ústavný súd vyslovil (II. ÚS 62/99), že v právnom štáte právny poriadok nechráni štátnu moc pred občanmi. Právny poriadok v právnom štáte určuje postup orgánov verejnej správy tak, aby neboli porušované práva občanov. Podľa ustanovenia článku 152 ods. 4 Ústavy Slovenskej republiky: "Výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s touto ústavou." Ustanovenie § 105 ods. 5 zákona o sociálnom poistení musí Sociálna poisťovňa vysvetľovať a uplatňovať aj v súlade s právom na prácu v zmysle ustanovenia článku 35 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky.

Na dané skutočnosti verejný ochranca práv upozornil ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny.

4.2.3 Ďalšie návrhy k legislatívnemu procesu

Ďalšie návrhy k legislatíve vyplynuli z obsahov podnetov, ktoré boli doručené verejnemu ochrancovi práv. Najčastejšie je predmetom nespokojnosti podávateľov podnetov zákon o sociálnom poistení.

Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení, I. pilier dôchodkovej reformy, ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2004 bol celkove ku dňu 31. januáru 2006 21-krát novelizovaný. Už samotné toto číslo naznačuje pripravenosť, či systémovosť krokov, ktoré by priniesli trvalé vyriešenie dôchodkových nárokov tak, aby generácie terajších zamestnaných platiacich poistné na dôchodky mali riešené svoje dôchodkové nároky tak, ako si platili poistné. Každá ďalšia novela by sa mala pripraviť na základe dôkladnej analýzy dopadov dôchodkovej reformy.

Prijatie zákona a novopriznávané dôchodky vyvolali najmä u dôchodcov, ktorým bol priznaný dôchodok podľa predpisov platných do 31. decembra 2003 nespokojnosť. Občania vnímajú tieto rozdiely ako nespravodlivé, vo svojich podnetoch ich definujú ako porušenie svojich základných práv. V neposlednom rade rezonuje z podnetov neriešenie sociálnej situácie (nielen čo sa týka dôchodkov) komplexne a systémovo, tak aby v každej situácii občan vedel na koho sa má obrátiť a akým spôsobom bude jeho problém riešený vzhľadom na časté zmeny predpisov.

V súčasnej dobe je pripravená ďalšia novela, ktorá bude znovu meniť jednotlivé ustanovenia zákona. Situácia vyžaduje systémové riešenie.

4.2.3.1 Tvrdosť zákona

Vážnym aktuálnym problémom je i nesplnenie podmienky potrebnej doby dôchodkového poistenia pre vznik nároku na invalidný dôchodok. V poslednom období bolo verejnému ochrancovi práv doručených viacero podnetov, v ktorých podávatelia podnetu žiadali o pomoc vo veci zamietnutia nároku na invalidný dôchodok podľa zákona č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení z dôvodu nesplnenia **potrebného počtu rokov dôchodkového poistenia** na vznik nároku na invalidný dôchodok. Po preskúmaní uvedených podnetov, nezistil verejný ochranca práv tú skutočnosť, že by v daných prípadoch bol postup Sociálnej poisťovne pri rozhodovaní o nároku na dávku dôchodkového poistenia v rozpore so zákonom. Vystáva však **vážny sociálny problém**, ktorý občania namietajú a to, že vzhľadom na svoj zdravotný stav nemajú možnosť chýbajúci počet rokov dôchodkového poistenia ďalším zamestnaním získať. Zväčša ide o občanov, u ktorých miera poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť je taká, že im neumožňuje sa zamestnať. Percento poklesu schopnosti vykonávať zárobkovú činnosť v porovnaní so zdravou fyzickou osobou je u týchto osôb viac ako 70 percent. Okrem tohto v niektorých prípadoch ide aj o občanov, ktorým vznikla invalidita následkom úrazu, nie však pracovného a zväčša sa z tohto dôvodu stávajú aj občanmi zdravotne ťažko poškodenými, niekedy imobilnými, opätovne bez možnosti dopracovať si chýbajúcu dobu poistenia. Niekedy ide len o **pár dní, ktoré im chýbajú do potrebného počtu rokov dôchodkového poistenia**.

Zákon č. 100/1988 Zb. o sociálnom zabezpečení, ktorý bol platný do 31. decembra 2003, v § 176 upravoval možnosť odstránenia tvrdostí. Nový zákon o sociálnom poistení platný od 1. januára 2004 takéto ustanovenie neobsahuje. V mnohých ťažkých životných situáciách častokrát bez vlastného pričinenia sa občan ocitne na okraji záujmu spoločnosti a nevie ako má svoju životnú krízu riešiť. Nevie si poradiť, a preto sa s uvedeným problémom po vyčerpaní všetkých možností obráti na verejného ochrancu práv a žiada ho o zmenu zákonných ustanovení.

Vzhľadom k týmto skutočnostiam navrhujeme zvážiť možnosť pri novelizovaní zákona o sociálnom poistení zaoberať sa možnosťou osobitného postupu, či výnimky, resp. opätovného zavedenia **inštitútu „odstraňovania tvrdostí“ zákona**. Uvedený inštitút by v zreteľa hodných prípadoch riešil vážnu sociálnu situáciu občanov Slovenska.

Osobitne občania vnímajú ako sociálnu nespravodlivosť tie prípady, v ktorých následne vzhľadom na nesplnenie podmienky potrebného počtu rokov dôchodkového poistenia pre nárok na invalidný dôchodok sú im **v prípadoch úmrtia** týchto občanov **zamietnuté žiadosti o pozostalostné dávky**, najmä v prípadoch, ak ide o **sirotské dôchodky maloletých detí**. Vo väčšine nespĺňajú ani podmienky pre poskytnutie dávky v hmotnej núdzi.

Na verejného ochrancu práv sa obrátila vdova vo veci správnosti rozhodnutia o zamietnutí nároku na vdovský dôchodok a sirotského dôchodku pre svoje tri deti vo veku 11, 9 a 7 rokov. Ku svojmu podnetu priložila aj rozhodnutie Sociálnej poisťovne, ktorým jej bol zamietnutý nárok na vdovský dôchodok a sirotský dôchodok po zomrelom manželovi, z dôvodu, že zomrelý manžel ku dňu smrti nesplnil podmienky nároku na invalidný dôchodok, t.j. v posledných desiatich rokoch pred vznikom invalidity (v tomto prípade je to deň úmrtia) nezískal päť rokov dôchodkového poistenia podľa ustanovenia § 74 zákona o sociálnom poistení. Okrem iného namietala nespravodlivosť takéhoto ustanovenia najmä voči svojim deťom, ktoré sa dostali do nevýhodného postavenia voči ostatným deťom najmä z hľadiska budúcnosti a možnosti im poskytnutia takých istých materiálnych podmienok ako majú ich rovesníci. Takéto zamietnutie nároku na vdovský a sirotské dôchodky považuje za diskriminačné a porušujúce jej základné práva.

Z hľadiska posúdenia správnosti rozhodnutia Sociálnej poisťovne o zamietnutí nároku na dávky dôchodkového poistenia a to vdovský a sirotský dôchodok bolo rozhodnutie vydané v súlade so zákonom o sociálnom poistení.

V prípade žijúcich rodičov, ktorí si neplnia svoje povinnosti situácia sa rieši inštitútom náhradného výživného.

Na základe článku 27 Dohovoru o právach dieťaťa štáty, ktoré sú zmluvnými stranami tohto Dohovoru, uznávajú právo dieťaťa na životnú úroveň potrebnú pre jeho telesný, duševný, mravný a sociálny rozvoj a každé dieťa má právo na zabezpečenie životnej úrovne, primeranej jeho telesnému, duševnému, duchovnému, morálnemu a sociálnemu rozvoju. Rodičia majú prvoradú povinnosť zabezpečiť dieťaťu primeranú životnú úroveň. Povinnosťou štátu je zabezpečiť, aby sa táto povinnosť plnila a mohla plniť. Zodpovednosť štátu môže zahŕňať i materiálnu pomoc rodičom a ich deťom.

Keď vychádzame z obsahu tohto článku Dohovoru o právach dieťaťa v prípade, ak nezabezpečujú výživu dieťaťa rodičia, mal by túto situáciu regulovať štát. Ako už bolo uvedené v situácii náhradného výživného je táto funkcia štátu zabezpečená. V prípade, ak rodič dieťaťa zomrie a zomrelý rodič nesplňa zákonom ustanovené podmienky pre nárok na invalidný dôchodok, takéto osirelé dieťa nemá nárok na sirotský dôchodok a ani nikdy takýto nárok nezíska. Takéto osirelé dieťa je postavené do sociálnej nevýhody až do doby pokiaľ nebude schopné sa samo živiť. Súčasná platná právna úprava v oblasti sociálneho poistenia túto situáciu nijakým spôsobom riešiť nemôže, nakoľko ako už bolo uvedené neobsahuje také ustanovenie, ktoré by mohlo odstrániť tvrdosť zákona. Prípadným riešením by mohlo byť i vytvorenie osobitného druhu štátnej dávky.

4.2.3.2 Dôchodkové nároky z krajín Európskej únie

V tejto správe bolo konštatované, že verejný ochranca práv zistil v poslednom období aj porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov v prípadoch rozhodovania o nároku na dávku dôchodkového poistenia. Sociálna poisťovňa rozhodovala po lehote, ktorú ustanovuje § 210 ods. 2 zákona o sociálnom poistení osobitne aj v prípadoch, v ktorých išlo o dôchodkové nároky z krajín Európskej únie. V týchto prípadoch bolo zreteľné, že rozhodnutie v zákonnej lehote nebolo možné vydať.

Na základe uvedeného je potrebné túto lehotu zvážiť, resp. využiť určité ustanovenia správneho konania, napr. prerušenie konania s presnou špecifikáciou dôvodov.

4.2.3.3 K predčasným starobným dôchodkom

Podávateľ požiadal verejného ochrancu práv o pomoc vo veci týkajúcej sa výpočtu výšky jeho predčasného starobného dôchodku, resp. nespokojnosti s postupom Sociálnej poisťovne, ktorá mu nechce vyhovieť a posunúť obdobie, rozhodujúce pre výpočet osobného mzdového bodu, a tým súčasne determinujúce celkovú sumu dôchodkovej dávky (predčasného starobného dôchodku) pred 1. január 1994 (t.j. prepočítať jeho predčasný starobný dôchodok od 1. januára 1984 a následne), keďže mal zárobkovo oveľa lepšie roky práve pred rokom 1994.

Vo vyjadrení k veci Sociálna poisťovňa poukazuje na právnu úpravu platnú v čase podania žiadosti o predčasný starobný dôchodok, kedy v zmysle ustanovenia § 63 ods. 7 zákona o sociálnom poistení rozhodujúcim obdobím na zistenie priemerného osobného mzdového bodu (a teda výšky jeho predčasného starobného dôchodku) boli kalendárne roky pred rokom, v ktorom boli splnené podmienky nároku na dôchodkovú dávku, s výnimkou kalendárnych rokov pred 1. januárom 1994, ak tento zákon neustanovil inak. Zákon o sociálnom poistení hneď v tom istom paragrafe v odseku 8, síce umožnil pri výpočte dôchodkových dávok posunutie rozhodujúceho obdobia pred 1. január 1994, avšak iba v prípadoch, keď v rozhodujúcom období (t.j. období pred rokom, v ktorom boli splnené podmienky nároku na dôchodkovú dávku, s výnimkou kalendárnych rokov pred 1. januárom 1994) nie je najmenej desať kalendárnych rokov, za ktoré možno určiť osobné mzdové body, čo sa však nevzťahovalo na prípad podávateľa.

Súčasne, novelou zákona o sociálnom poistení (zákon č. 244/2005 Z. z.) s účinnosťou od 1. júla 2005, došlo k zmene v ustanovení § 63 ods. 7, kde 1. január 1994 bol nahradený 1. januárom 1984, avšak zároveň bolo touto novelou ustanovené v zákone o sociálnom poistení aj tzv. prechodné ustanovenie § 293d k úprave účinnej od 1. júla 2005 s tým, že na dôchodkové dávky právoplatne priznané do 30. júna 2005 a na dôchodkové dávky, o ktorých konanie začaté pred 1. júlom 2005 nebolo právoplatne skončené do 30. júna 2005 sa § 63 v znení účinnom od 1. júla 2005 nepoužije a poistencom, ktorí už majú dôchodkové dávky priznané, resp. do dňa účinnosti tejto novely začalo dôchodkové konanie, nebude môcť byť prepočítaná ich dôchodková dávka k 1. januáru 1984 a vyššie.

Prelomenie časovej hranice 1. januára 1994, v prípade podávateľa, keďže v súčasnosti, po vyššie spomínanej novele, je to už 1. januára 1984, na účely určenia rozhodujúceho obdobia na zistenie priemerného osobného mzdového bodu, ktorý vychádza poistencovi príliš nízky (a teda následne aj nízka dávka), umožňuje aj ustanovenie § 273 ods. 4 zákona o sociálnom poistení, no problémom je, že toto ustanovenie sa vzťahuje na všetky dôchodkové dávky, avšak s výnimkou predčasného starobného dôchodku, čo vzhľadom na zmysel predmetného ustanovenia je možné považovať znevýhodňujúce.

Navrhujeme preto, aby zákonodarca doplnil ustanovenie § 273 ods. 4 aj o inštitút predčasného starobného dôchodku.

4.2.3.4 Garančné poistenie

Podávateľka spolu s ďalšími 59-timi bývalými zamestnancami akciovej spoločnosti sa obrátila na verejného ochrancu práv so žiadosťou o preskúmanie správnosti postupu Sociálnej poisťovne vo veci nepriznania dávok garančného poistenia z dôvodu, že ich priznanie je možné len u tých zamestnancov, ktorým skončil pracovný pomer najneskôr 18 mesiacov pred platobnou neschopnosťou zamestnávateľa.

Dávka garančného poistenia sa poskytne najviac v rozsahu troch mesiacov z posledných 18 mesiacov trvania pracovného pomeru predchádzajúcich začiatku platobnej neschopnosti zamestnávateľa alebo dňa skončenia pracovného pomeru z dôvodu platobnej neschopnosti zamestnávateľa (§ 103 ods. 2 zákona o sociálnom poistení).

Deň vzniku platobnej neschopnosti zamestnávateľa je deň vydania uznesenia súdu o vyhlásení konkurzu alebo deň vydania uznesenia súdu, ktorým súd zamietol návrh na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku (§ 12 zákona o sociálnom poistení). Keďže k vydaniu uznesenia súdu o vyhlásení konkurzu na predmetnú akciovú spoločnosť, došlo až v novembri 2004, vyššie menovaná pobočka brala do úvahy len tých zamestnancov, ktorým sa skončil pracovný pomer od mája 2003.

Z uvedeného vyplýva, že nároky bývalých zamestnancov na dávky garančného poistenia sú výlučne závislé od toho za ako rýchlo konkurzný súd rozhodne vo veci vyhlásenia, či zamietnutia, konkurzu na zamestnávateľa. Pri súčasnej zaťaženosti súdov sa môže stať, a prax ukazuje, že sa aj stáva, že nakoniec po odrátaní 18-tich mesiacov odo dňa kedy súd vydal rozhodnutie, sa do tejto lehoty nezmesť žiadny zamestnanec platobne neschopného zamestnávateľa.

Vzhľadom na vyššie uvedené navrhujeme, aby sa zmenili podmienky, resp. kritériá, pre určenie vzniku platobnej neschopnosti zamestnávateľa v ustanovení § 12 ods. 2 zákona o sociálnom poistení, napr. tým spôsobom, aby sa za deň vzniku platobnej neschopnosti zamestnávateľa považoval deň podania návrhu na vyhlásenie konkurzu, pokiaľ o tomto návrhu bolo rozhodnuté tým spôsobom, že súd buď vyhlási konkurz alebo zamietne návrh na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku.

4.2.3.5 Priznávanie peňažného príspevku za opatrovanie

Na verejného ochrancu práv sa obrátili viacerí občania, ako aj inštitúcie zaoberajúce sa pomocou ľuďom s telesným postihnutím. Vo svojich podnetoch namietali nejednotný postup jednotlivých úradov práce, sociálnych vecí a rodiny pri posudzovaní nároku na poskytnutie príspevku za opatrovanie. Ako problematické sa javí ustanovenie § 64a ods. 12 zákona o sociálnej pomoci, podľa ktorého je uvedený peňažný príspevok možné poskytnúť, len ak fyzická osoba (ktorá poskytuje opatrovanie) nemá v čase opatrovania občana odkázaného na opatrovanie mesačný príjem podľa osobitného predpisu presahujúci dvojnásobok životného minima pre plnoletú fyzickú osobu.

V záujme riešenia problémov, ktoré so sebou priniesla aplikačná prax, vydalo Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny metodické usmernenie a odporúčaný postup pre zamestnancov úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, oddelení peňažných príspevkov na kompenzáciu ťažkého zdravotného postihnutia.

Ako vyplynulo z uvedeného usmernenia, pri odporúčaní peňažného príspevku za opatrovanie sa vychádza z toho, že občan s ťažkým zdravotným postihnutím musí byť odkázaný na osobné, celodenné a riadne opatrovanie. Vychádzajúc z tejto podmienky, jednoznačne vyplýva, že fyzická osoba, ktorá mu má opatrovanie poskytovať, musí osobne, celodenne a riadne uspokojovať jeho životné potreby. Výnimku tvoria iba situácie uvedené v ustanovení § 64 ods. 5 a 6 zákona o sociálnej pomoci, kedy nejde o „celodennosť“ v opatrovaní z dôvodu, že by sa fyzická osoba poskytujúca opatrovanie nezdržiavala doma, ale preto, že občan s ťažkým zdravotným postihnutím navštevuje niektoré zo zariadení uvedených v ustanovení § 64a ods. 6 citovaného zákona o sociálnej pomoci.

Napriek existencii vyššie uvedeného usmernenia, vyskytli sa prípady, kedy za identických okolností jeden úrad práce, sociálnych vecí a rodiny príspevok poskytol, iný nie, z dôvodu príjmu fyzickej osoby vykonávajúcej opatrovanie. V prípade, že by zákon

obsahoval bližšie ustanovenia tento problém upravujúce, občania by boli lepšie informovaní. O existencii usmernenia mnohokrát nevedia ani samotní zamestnanci úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, o občanoch, ktorých sa táto úprava týka ani nehovoriac.

4.2.3.6 Preplácanie kompenzačných pomôcok

Ďalším problémom, ktorý predniesli samotní pracovníci úradov práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorí pracujú na útvaroch podieľajúcich sa na priznávaní peňažných príspevkov na kompenzáciu, sa javí byť nedostatočná úprava týkajúca sa preplácania jednotlivých kompenzačných pomôcok (napr. detské autosedačky).

Existujú markantné rozdiely v cenách poskytovaných pomôcok medzi jednotlivými distribútormi. Pracovníci úradov práce, sociálnych vecí a rodiny by tiež uvítali, viac informácií súvisiacich napríklad s certifikáciou jednotlivých pomôcok.

Je potrebné hľadať možnosti premietnutia uvedených skutočností do zákonnej úpravy, resp. usmernenia Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny.

4.2.3.7 Lekárske a nelekárske posúdenie na účely kompenzácie

Posudok na účely kompenzácie sa vydáva na základe lekárskeho a nelekárskeho posúdenia podľa ustanovenia § 50 ods. 1 (lekárske posúdenie) a ustanovenia § 52 ods. 1 (nelekárske posúdenie) zákona č. 195/1998 Z. z. o sociálnej pomoci. Posudkové komisie pozostávajú z posudkového lekára a sociálnych pracovníkov.

V podnetoch doručených verejnému ochrancovi práv sme sa často stretávali s námietkami voči **práci posudkových komisií**. Najčastejšie je namietané lekárske posudzovanie bez prítomnosti dotknutého občana, tzv. „od stola“, výlučne na základe zdravotnej dokumentácie. Často sa však nezohľadňujú lekárske nálezy ošetrojúcich lekárov. Obdobne pri nelekárskom posudzovaní je namietané nevykonanie osobnej návštevy u posudzovaného občana, resp. jeho nepredvolanie na posudkovú komisiu. Medzi ďalšie námietky patria povrchné odôvodnenie rozhodnutia neobjasňujúce dôvody, na základe ktorých orgán verejnej správy rozhodol (spravidla opakovanie výrokovvej časti rozhodnutia), schématické a stereotypné posudzovanie sociálnych pomerov posudzovaných osôb bez zohľadnenia individuálnych zvláštností. V podnetoch sme sa stretli aj s námietkami na zaujatosť, korupčné správanie, demonštráciu nadradeného postavenia až po aroganciu.

Na základe vyššie uvedeného upozorňujeme, že v situáciách vyššie opísaných, kedy posúdenie občana je uskutočnené bez jeho prítomnosti, občan stráca možnosť realizovať svoje právo na spravodlivý proces, je mu odňatá možnosť aktívne sa podieľať na tvorbe rozhodnutia orgánu verejnej správy a vyjadrovať sa ku všetkým skutočnostiam, ktoré sú rozhodujúce pre posúdenie jeho veci. Medzi základné zásady správneho konania, patrí aj zásada, podľa ktorej sú správne orgány povinné postupovať v konaní v úzkej súčinnosti s účastníkmi konania, zúčastnenými osobami a inými osobami, ktorých sa konanie týka a dať im vždy príležitosť, aby mohli svoje práva a záujmy účinne obhajovať, najmä sa vyjadriť k podkladu rozhodnutia (posudok posudkovej komisie je v zmysle ustanovení zákona o sociálnej pomoci podkladom rozhodnutia), a uplatniť svoje návrhy.

Vzhľadom na vyššie uvedené podporujeme zákon o podpore integrácie občanov s ťažkým zdravotným postihnutím tak, aby bol zakotvený mechanizmus garantujúci dôsledné uplatňovanie uvedenej zásady, zabezpečiac tak vyššiu mieru transparentnosti rozhodovacieho procesu orgánov verejnej správy v oblasti poskytovania sociálnej pomoci.

Zároveň by mal dôraznejšie odzrkadľovať **sociálny rozmer** ťažkého zdravotného postihnutia občanov a naplniť tak snahy o plnohodnotnú inklúziu týchto občanov do spoločnosti. Súčasný prístup posudkových komisií sa javí ako zotrúvanie na posudzovaní občanov s ťažkým zdravotným postihnutím primárne ako „pacientov“, čo bolo charakteristické skôr pre obdobie predchádzajúce prijatiu zákona o sociálnej pomoci.

4.2.3.8 Hmotná núdza pri početných rodinách

Zákon o pomoci v hmotnej núdzi si dal za cieľ zabezpečiť základné životné podmienky a pomôcť v hmotnej núdzi osobám, ktorých príjem nedosahuje výšku životného minima. Osobitný zákon definoval životné minimum ako spoločensky uznanú minimálnu hranicu príjmov fyzickej osoby, pod ktorou nastáva stav jej hmotnej núdze. Všeobecne je však životné minimum, ktoré sa definuje ako stav hmotnej núdze občana považované za súhrn statkov a služieb, ktorý potrebuje spoločne hospodáriaca domácnosť určitej veľkosti a zloženia na uspokojovanie svojich životných potrieb považovaných v danom období za nevyhnutné na zaradenie sa do bežného života, aj keď na skromnej úrovni.

Výška životného minima je v súčasnosti ustanovená na sumu 4 730 Sk mesačne, ak ide o jednu plnoletú fyzickú osobu, 3 300 Sk mesačne, ak ide o ďalšiu spoločne posudzovanú plnoletú fyzickú osobu a 2 150 Sk mesačne, ak ide o zaopatrené neploleté dieťa alebo o nezaopatrené dieťa. Pre priemernú štvorčlennú rodinu skladajúcu sa z dvoch dospelých osôb a dvoch detí je teda suma životného minima vo výške 12 330 Sk. Dávky a príspevky poskytované na základe zákona o pomoci v hmotnej núdzi pre tú istú rodinu (dvaja dospelí a dve deti) sú ustanovené vo výške 5 900 Sk, ako súčet dávky v sume 3 650 Sk, 2 x 50 Sk príspevku na zdravotnú starostlivosť a 2 150 Sk príspevku na bývanie, čo je približne 48 % ich životného minima. U dvojice s viac ako štyrmi deťmi je tento nepomer ešte výraznejší – suma životného minima pre dve dospelé osoby a päť detí je 18 780 Sk, dávka a príspevky spolu sú však len vo výške 7 100 Sk (dávka v sume 4 850 Sk, príspevok na zdravotnú starostlivosť 100 Sk a príspevok na bývanie 2 150 Sk), čo predstavuje 38 % ich životného minima. S každým ďalším dieťaťom je pomoc v hmotnej núdzi poskytovaná osobám, ktorých príjem nedosahuje výšku životného minima, v percentuálnom vyjadrení čoraz nižšia ako ich životné minimum.

Aj tento problém patrí medzi tie, s ktorým sa verejný ochranca práv pri preskúvaní podnetov občanom stretáva. Je otázne, či práve takéto rozdelenie spoločne posudzovaných osôb, do šiestich skupín podľa počtu členov a typu domácnosti, s určením maximálnej hranice dávky pre dvojicu s viac ako štyrmi deťmi je plne v súlade s článkom 39 Ústavy Slovenskej republiky, podľa ktorého **každý kto je v hmotnej núdzi má právo na takú pomoc, ktorá je nevyhnutná na zabezpečenie základných životných podmienok**. Avšak zákon o pomoci v hmotnej núdzi toto právo nepriznáva v poradí piatemu, šiestemu dieťaťu v rodine. Nie je jednoznačným ospravedlnením skutočnosť, ako v dôvodovej správe predkladateľ zákona uviedol, „pri určovaní výšky bola zohľadnená aj existencia fixných nákladov domácnosti, ktoré sú nemenné bez ohľadu na počet členov v domácnosti“. A ťažko je možné prijať argument použitý v tej istej dôvodovej správe, že „demotivačne pôsobí poberanie dávky sociálnej pomoci u osôb, ktoré nemajú pevne vžitú pracovnú návyky i tvrdenie, že početnejšie rodiny majú všeobecne nižší životný štandard ako je v spoločnosti obvyklé“. Takéto stanovenie hornej hranice nezohľadňuje skutočný počet členov domácnosti (de facto počet detí).

4.2.3.9 Peňažný príspevok na bývanie

Ďalšia skupina podaní občanov adresovaných verejnému ochrancovi práv smeruje voči podmienkam, za akých je možné priznať osobe v hmotnej núdzi príspevok na bývanie. Podľa platnej právnej úpravy osoba v hmotnej núdzi má nárok na príspevok na bývanie, ak občan (alebo osoby s ním spoločne posudzované) je vlastníkom bytu, rodinného domu alebo nájomcom rodinného domu alebo obytnej miestnosti a zároveň uhrádza náklady spojené s bývaním. Keďže ide o účelovú dávku, slúžiacu na úhradu nákladov, spojených s bývaním, je pochopiteľné, že v zákone o pomoci v hmotnej núdzi sú ustanovené podmienky za akých vzniká na ňu nárok. Avšak takto ustanovené podmienky nároku na dávku **úplne vylučujú z okruhu poberateľov** tie osoby, ktoré z dôvodu nedostatku finančných prostriedkov nie sú schopné prenajať si byt, rodinný dom alebo hoci len miestnosť možno v zariadení určenom na trvalé bývanie. Je potrebné zamyslieť sa nad tým, akým spôsobom zabezpečiť poberanie toho príspevku aj týmito osobami, aby tak bol skutočne naplnený vyššie uvedený cieľ zákona o pomoci v hmotnej núdzi, a to zabezpečiť základné životné podmienky, ktorými sú, ak vychádzame z definície „dávky pomoci v hmotnej núdzi vo vecnej forme“ jedno teplé jedlo denne, nevyhnutné ošatenie a prístrešie.

4.2.3.10 Vysoké náklady za pobyt dieťaťa v nemocnici

Na verejného ochrancu práv sa obrátil podávateľ z malej dedinky na strednom Slovensku, ktorý namietal neúmerné náklady za pobyt jeho maloletého syna v nemocnici, ktoré podľa vyjadrenia poisťovne má uhradiť. V podnete uviedol, že jeho maloletý syn podbehol ako cyklista pod auto. Našťastie sa nikomu pri nehode nič nestalo, pre istotu však išli s chlapcom do nemocnice, kde na radu lekára chlapca nechali do druhého dňa na pozorovanie. Podľa dostupných informácií chlapcovi len odobrali krv a druhý deň, po 36 hodinách pozorovania, si ho rodičia zobrali domov. Po mesiaci dostali od pobočky zdravotnej poisťovne dotazník o podaní informácie ako došlo k dopravnej nehode, na základe, ktorého bol otec dieťaťa informovaný, že keďže dopravnú nehodu zavinil ich syn a oni ako zákonní zástupcovia zanedbali dohľad nad maloletým, ktorý v čase nehody mal menej ako 10 rokov a zúčastnil sa cestnej premávky na bicykli bez dohľadu osoby staršej ako 15 rokov, bude si poisťovňa nárokovat náhradu škody v súvislosti s poskytnutou zdravotnou starostlivosťou, a to za hospitalizáciu na oddelení chirurgie nad 24 hodín celkom 9 328Sk.

V snahe poskytnúť pomoc v tejto veci, obrátil sa verejný ochranca práv na Všeobecnú zdravotnú poisťovňu, na generálne riaditeľstvo Všeobecnej zdravotnej poisťovne, a. s., Bratislava, na Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou i na ministra zdravotníctva Slovenskej republiky.

Preskúmaním podnetu sme zistili, že cena bola dohodnutá v zmluve o poskytovaní a úhrade zdravotnej starostlivosti medzi zdravotnou poisťovňou a poskytovateľom zdravotnej starostlivosti, a to v zmysle Opatrenia Ministerstva zdravotníctva SR č. 07045-9/2005-SL zo dňa 16.3. 2005, ktorým sa mení a dopĺňa Opatrenie Ministerstva zdravotníctva SR č. 07045/2003- OAP zo dňa 30.12.2003. S uvedeným postupom Všeobecnej zdravotnej poisťovne, a.s. sa stotožnil aj minister zdravotníctva.

Uvedený prípad napriek postupu v súlade s právnym poriadkom Slovenskej republiky uvádzame z dôvodu, že sú na zamyslenie slová podávateľa podnetu, ktorý výšku uvedených nákladov ako aj tú skutočnosť, že nebol o nich informovaný vopred, namieta.

4.3 Formovanie právneho vedomia

Na základe zistených skutočností pri vybavovaní podnetov i osobných stretnutiach s občanmi, medzi naše prioritné úlohy stále patrí aj snaha o **odstraňovanie právnej nevedomosti formou právnej propagandy** a osvetu. Verejný ochranca práv a právnici jeho kancelárie len za uplynulý rok činnosti pôsobili na zvyšovanie právneho vedomia prostredníctvom **54 relácií rozhlasu a televízie** k najrozmanitejším právnym problémom, od ochrany a uplatňovania základných práv a slobôd, práv detí, práv osôb s ťažkým zdravotným postihnutím, právomocí a pôsobnosti orgánov verejnej správy, cez partikulárne témy ako vyživovacia povinnosť, dôchodkové zabezpečenie, dávky v hmotnej núdzi, dávky sociálnej pomoci, susedské problémy, stavebné konanie, dedičské konanie, exekúcie, zabezpečenie pohľadávok, práva a povinnosti zamestnancov a zamestnávateľov v pracovnoprávných vzťahoch, povinnosti orgánov verejnej správy pri živelných pohromách, ochrana pred hlukom a vibráciami, súdne poplatky až po právo Európskej únie. Mimoriadny záujem vzbudilo odvysielanie zostrihu zvukového záznamu zo stretnutia verejného ochrancu práv so študentmi gymnázia. Pre veľký ohlas verejnosti bol záznam vysielaný aj v repríze. Obdobné stretnutia verejný ochranca práv opakovane organizuje aj za účasti médií, vždy s mimoriadne pozitívnym ohlasom poslucháčov po odvysielaní záznamu v rozhlase.

Na zvyšovanie právneho vedomia sú zamerané aj **osobné stretnutia verejného ochrancu práv** s občanmi po celom Slovensku. V uplynulom roku išlo o opakované stretnutia so staršími občanmi, študentmi, deťmi z detských domovov, ďalej **prednáškovú činnosť**, napr. pre nevidiacich a slabozrakých, sociálnych a zdravotných pracovníkov, pre pedagógov činných v oblasti ochrany základných práv a slobôd v školskom prostredí so zameraním najmä na práva dieťaťa v školskom prostredí v rámci plnenia Národného plánu výchovy k ľudským právam. Právnici Kancelárie verejného ochrancu práv sa zapojili do prednáškovej činnosti v rámci projektu pre dlhodobo nezamestnaných vzdelávacími aktivitami k problematike základných práv a slobôd, ich ochrany a uplatňovania s dôrazom najmä na oblasť hospodárskych a sociálnych práv, cieľom ktorého je motivácia týchto osôb hľadať si prácu a zvýšiť ich šance na uplatnenie sa na trhu práce. Tieto podujatia sú organizované v rámci spolupráce Kancelárie verejného ochrancu práv s mimovládnyimi organizáciami. V súvislosti s uvedenými aktivitami za veľmi dobrú považujeme spoluprácu s občianskym združením Parlament rómskych osád, niektoré podujatia prebehli v rámci spolupráce s Národnou radou občanov so zdravotným postihnutím v SR, občianskym združením na pomoc deťom v detských domovoch Slovenska "S nami nie ste sami", či Metodicko-pedagogickým centrom v Prešove.

Už medzi tradične organizované podujatia Kancelárie verejného ochrancu práv patrí „**U ombudsmana deň otvorených dverí pre dieťa a rodinu**“. V týždni od 30. mája do 3. júna 2005, v ktorom sme si pripomenuli Medzinárodný deň detí, pripravila Kancelária verejného ochrancu práv viacero akcií zameraných na ochranu a presadzovanie práv detí. Verejný ochranca práv a jeho spolupracovníci ako spoluorganizátori v rámci vzdelávacieho podujatia "Ľudské práva, práva dieťaťa a ich ochrana" prednášali pedagogickým pracovníkom. Verejný ochranca práv sa stretol s deťmi z detských domovov a so študentmi zo stredného Slovenska v diskusii o právach dieťaťa v zmysle platnej právnej úpravy v Slovenskej republike, osobitne s ohľadom na ustanovenia Dohovoru o právach dieťaťa i na oslave dňa detí pre deti odkázané na náhradnú výchovu. Dňa 1. júna 2005 vyšla Kancelária verejného ochrancu práv v ústrety všetkým podávateľom podnetov tým, že úradné hodiny predĺžila do 18.00 hod. Toto využilo 43 osôb, ktoré sa zaujímali o problémy z oblasti práv detí a rodinného práva, žiadali najmä právne usmernenia v súvislosti s rozvodom manželstva a úpravou styku rodičov

s maloletými deťmi po rozvoze, ako aj usmernenia ohľadne riešenia sociálnych problémov rodín s maloletými deťmi.

Pri príležitosti **Medzinárodného dňa ľudských práv** Kancelária verejného ochrancu práv už po tretí krát „otvorila svoje dvere dokorán“. Verejný ochranca práv a právnici jeho kancelárie poskytovali občanom v sídle kancelárie odborné konzultácie a právne usmernenia ako postupovať pri ochrane základných práv a slobôd až do 19. hodiny. Túto možnosť využilo celkom 175 občanov z celého Slovenska. Medzi občanmi, ktorí využili deň otvorených dverí prevažovala tentokrát mladšia a stredná generácia. Žiadali pomoc pri urýchlení súdneho konania i oslobodenia od súdnych poplatkov, pomoc pri určení vlastníckeho práva či dedičského konania, nasledovali žiadosti o pomoc vo veciach stavebného konania, zápisov do katastra nehnuteľností, poskytovania zdravotnej starostlivosti, ako aj riešenia bytovej otázky, nájmu bytov a problémov bytových spoločenstiev, pracovnoprávných sporov i vo veciach trestného konania. Staršia generácia sa na právnikov kancelárie obracala prevažne vo veciach pomoci pri uplatňovaní si nárokov na dávky dôchodkového poistenia, a to tak starobných, ako aj vdovských a vdoveckých dôchodkov a reštitučných nárokov. Možnosť stretnúť sa s verejným ochrancom práv využili aj žiaci a študenti základnej a stredných škôl, ktorí sa zaujímali o ochranu ľudských práv a základných slobôd, osobitne práv, ktoré im priznáva Dohovor o právach dieťaťa.

Osobitnú pozornosť verejný ochranca práv venuje aj **obvineným a odsúdeným**. V súvislosti so znížením veku trestnej zodpovednosti v novom Trestnom zákone verejný ochranca práv upozorňoval aj na povinnosť štátu uskutočniť realizáciu ústavou daného základného práva na vzdelanie, ktorú v prípade štrnásťročných páchatel'ov odsúdených na trest odňatia slobody nepodmienečne bude potrebné zabezpečiť. Aj z tohto dôvodu verejný ochranca práv navštívil Ústav na výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých v Sučanoch. Zaujímal sa o pripravenosť ústavu na zabezpečenie základného práva na vzdelanie u mladistvých odsúdených a o podmienky výkonu trestu odňatia slobody pre mladistvých odsúdených. Problém vidí aj pri zabezpečení základného práva na vzdelanie počas výkonu väzby 14-ročných obvinených. Pri sústredení väzobne stíhaných 14-ročných obvinených v jednom ústave na výkon väzby, by mohlo dochádzať k spomaleniu konania orgánov činných v trestnom konaní a tým k zbytočným prieťahom v konaní. Problematickým sa javí aj výkon práva na vzdelanie z dôvodu dĺžky umiestnenia v ústave na výkon väzby alebo výkon trestu odňatia slobody, zabezpečenie dostatočného počtu kvalifikovaných pedagógov, rôzna intelektuálna úroveň obvinených a odsúdených i zabezpečenie práva národnostných menšín a etnických skupín na vzdelanie v ich jazyku. Nemožno opomenúť aj otázky vnútornej diferenciacie vo výkone trestu odňatia slobody i otázky komplexného resocializačného procesu, ktorého výsledkom má byť osobnosť pripravená na riadny občiansky život.

Plneniu úlohy zvyšovania právneho vedomia sa Kancelária verejného ochrancu práv venuje aj v jazykoch národnostných menšín. V nadväznosti na ciele a zásady uvedené v článku 7 ods. 1 písm. d) **Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov** Kancelária verejného ochrancu práv na uľahčenie slovného aj písomného prejavu vydáva materiály o činnosti verejného ochrancu práv, jeho pôsobnosti a kompetenciách v jazykoch národnostných menšín. Súčasťou programu podpory používania jazykov národnostných menšín vo vzťahu k verejnému ochrancovi práv bolo i vypracovanie formulárov na podanie podnetu vo všetkých jazykoch národnostných menšín v Slovenskej republike, ku ktorým sa uplatňujú ratifikované ustanovenia Charty, t. j. do jazyka bulharského, českého, chorvátskeho, maďarského, nemeckého, poľského, rómskeho, rusínskeho a ukrajinského. Distribúciu formulára na podanie podnetu Kancelária verejného ochrancu práv zabezpečuje v rámci svojich aktivít na území Slovenska i pri zahraničných aktivitách a súčasne sú zverejnené aj na internetovej stránke verejného ochrancu práv www.vop.gov.sk, ktorú je

možné využiť na elektronické zaslanie podnetu priamo po jeho vyplnení. Okrem formuláru vypracovala Kancelária verejného ochrancu práv informačný materiál o činnosti verejného ochrancu práv, jeho pôsobnosti, kompetenciách, najčastejších otázkach a odpovediach, kontaktných adresách vrátane úradných dní v regiónoch a spôsobe objednávaní sa. I uvedený materiál bol preložený do všetkých deviatich menšinových jazykov i do jazyka anglického, francúzskeho a španielskeho. Materiály sú taktiež zverejnené na internetovej stránke verejného ochrancu práv.

V rámci **propagačnej činnosti** Kancelária verejného ochrancu práv aktualizuje, dopĺňa a vydáva nové informačné materiály pre podávateľov podnetov a ostatnú verejnosť, napr. letáky: „Verejný ochranca práv a samospráva; „Európsky ombudsman“ – aktualizácia; „Právo na pomoc v hmotnej núdzi“; „Právo na prerokovanie vecí bez zbytočných priet'ahov“; „Výživné“; „Dôchodky – poznatky verejného ochrancu práv“, pripravuje informačné materiály k problematike Európskej únie, informácie z Európskeho parlamentu. Pripravuje a distribuuje materiály o verejnom ochrancovi práv pre mimovládne organizácie a pravidelne informuje o pripravovaných a uskutočnených aktivitách aktualizáciou webovej stránky; edituje a distribuuje zborníky z organizovaných konferencií, zabezpečuje preklady vybraných materiálov do jazykov národnostných menšín žijúcich v Slovenskej republike a vybraných jazykov únie. Pripravuje a vyhodnocuje výsledky ankety k prieskumu zameraného na činnosť verejného ochrancu práv. Verejný ochranca práv pravidelne prispieva odbornými článkami aj do European Ombudsmen Newsletter.

Kancelária verejného ochrancu práv uplatňuje ustanovenia zákona č. 211/2000 Z. z. o slobodnom prístupe k informáciám a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. S postupom času je možné konštatovať, že občania si postupne zvykajú na právo dozvedieť sa viac o činnosti orgánov a inštitúcií v Slovenskej republike. V tejto súvislosti je ale potrebné uviesť aj tú skutočnosť, že viacerí žiadatelia sa prostredníctvom žiadostí podľa zákona o slobode informácií snažia dostať právnu radu alebo usmernenie ako majú konať pri najrozličnejších právnych problémoch. Verejný ochranca práv ani Kancelária verejného ochrancu práv neposkytujú prostredníctvom žiadostí o sprístupňovanie informácií právne rady a usmernenia. V záujme žiadateľa pristúpila preto Kancelária verejného ochrancu práv k tomu, že napriek vydaniu rozhodnutia o odmietnutí žiadosti podľa zákona o slobode informácií sa žiadateľovi poskytne požadované usmernenie prostredníctvom osobitného listu. Medzi časté patria takéto žiadosti z ústavov na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody.

4.4 Významné medzinárodné podujatia

Zámerom verejného ochrancu práv a jeho kancelárie je aj medzinárodná spolupráca, ďalšie rozvíjanie spolupráce s partnerskými inštitútmi krajín Európskej únie, preberanie skúseností a dôstojná reprezentácia Slovenskej republiky v zahraničí.

Verejný ochranca práv a zástupcovia jeho kancelárie sa v uplynulom roku podieľali na viacerých významných podujatiach v oblasti medzinárodnej spolupráce.

Kancelária verejného ochrancu práv za účasti ombudsmana Rakúska, zástupcov ombudsmanov krajín V4, ombudsmana talianskeho mesta Positano, právnikov, psychologov, pedagógov, zástupcov orgánov verejnej správy a mimovládnych organizácií zorganizovala **medzinárodnú konferenciu „Ochrana základných práv a slobôd pri uplatňovaní trestného práva“** pod záštitou prezidenta Slovenskej republiky. Obsah konferencie bol zameraný na trestnoprávne, kriminologické, penologické, pedagogické, psychologické a sociálne problémy súvisiace s trestným konaním, osobitne s dôrazom

na rekodifikáciu trestnoprávných predpisov, na postavenie „detí“ v trestnom konaní, na postavenie obetí v trestnom konaní, na obmedzenie osobnej slobody pri výkone väzby a výkone trestu odňatia slobody a na praktické problémy pri výkone činnosti ombudsmanov v oblasti trestného práva. Prijaté závery konferencie sústreďujú pozornosť na problematiku obmedzovania a odstraňovania podmienok trestnej a inej protispoločenskej činnosti za účasti najširšej verejnosti, na jej pomoc orgánom činným v trestnom konaní pri jej odhaľovaní a obmedzovaní, ako aj na výchovu, resp. prevýchovu odsúdených osôb. Ďalej na normotvorný proces, ktorý je potrebné organizovať interdisciplinárnym spôsobom tak, aby trestno-právne normy nielen nasledovali za spoločenským rozvojom, ale odrážali i jeho najbližšie perspektívy. Účastníci konferencie upozornili aj na potrebu zabezpečiť zdokonalenie legislatívneho procesu a zlepšenie legislatívno-technickej kvality trestno-právných noriem, na účelnú jednoduchosť Trestného zákona, na zdokonaľovanie jeho prehľadnosti, na presnosť vyjadrovania, ako aj zvyšovanie jeho zrozumiteľnosti. Medzi dôležité závery konferencie patrí aj upozornenie na jeden zo základných princípov trestného práva pri potlačovaní trestnej činnosti - princíp jednoty represie a výchovy. Treba zdôrazňovať, že humanizmus trestného práva by sa mal odrážať v neustálom znižovaní sféry trestnej represie a rozširovaní profylaktických a preventívnych opatrení. Isté je, že trestné právo sa nemôže zriekať ani svojej represívnej stránky, vyjadrenej v dostatočne prísnych trestoch. Musí ísť o prísnosť rozumnú, ktorá ako taká nemá nič spoločné s tvrdosťou. Ináč by sme sa mohli dostávať do situácie, že neadekvátna, neproporcionálna tvrdosť by narúšala celý účel trestu, viedla by k znehodnoteniu ľudskej osobnosti. Prvotný význam v znižovaní trestnej činnosti musí mať dôsledná prevencia. Nemá ísť o také predchádzanie, ktoré sa obmedzuje len na izoláciu páchatel'ov v nápravnových zariadeniach, ale o obmedzenie kriminogénnych faktorov, a tým o obmedzovanie trestnej činnosti vôbec. Je potrebné uplatňovať kombináciu prostriedkov štátneho donútenia s prostriedkami výchovného a spoločenského pôsobenia. Osobitne sa obsah konferencie zamerával na „trestnú činnosť mládeže“, ktorá predstavuje jeden z vážnych problémov boja proti trestnej činnosti. Jej spoločensko-politickú a kriminologickú závažnosť treba vidieť predovšetkým v tom, že ide o trestnú činnosť, ktorá do určitej miery predurčuje kriminalitu budúcich rokov. V neposlednom rade medzi závery konferencie patrí výzva, aby pozornosť legislatívneho procesu bola upriamená aj na prijatie takých opatrení v trestnoprocesných vzťahoch, ktoré náležitým spôsobom uspokojia nároky obetí trestných činov.

Ďalším významným medzinárodným podujatím uplynulého roka činnosti bol **3. ročník cyklu konferencií k inštitútu verejného ochrancu práv**, pri ktorých organizovaní sa každý rok striedajú Kancelárie verejných ochrancov práv Českej republiky a Slovenskej republiky, tentoraz v Brne pod názvom "Moderná verejná správa a ombudsman". Medzi hlavné témy konferencie patrili teoretické otázky princípov modernej verejnej správy, jej praktické problémy a skúsenosti ombudsmanov z tejto oblasti ako aj Kódex správania úradníkov orgánov verejnej správy, vrátane jeho európskeho rozmeru.

Dňa 25. októbra 2005 sa v budove sídla Kancelárie verejného ochrancu práv v Bratislave uskutočnil XIV. ročník cyklu konferencií a seminárov „Dieťa v ohrození“. Základnou témou tohto ročníku bola problematika **„Práva detí na životnú úroveň potrebnú pre ich telesný, duševný, mravný a sociálny rozvoj“**. Obsah konferencie bol zameraný na právne, pedagogické, psychologické a sociálne aspekty výchovy a vzdelávania detí, ochranu práv dieťaťa v spoločnosti ako aj pôsobenie štátnych a neštátnych subjektov pri uplatňovaní Dohovoru o právach dieťaťa.

S cieľom nadviazania a prehĺbenia vzájomnej spolupráce ombudsmanských inštitúcií blízkyh nielen geografickým usporiadaním, ale aj historickým vývojom a aktuálnym dianím v medzinárodnom priestore sa v júni 2005 konal už druhý

Summit ombudsmanov krajín V4, ktorý sa konal pri príležitosti 10. výročia kreovania inštitútu ombudsmana v Maďarsku. Hlavným obsahom rokovaní bolo uplatňovanie „práv k sociálnym istotám“. Dôraz bol kladený na právo na prácu, právo na primerané hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti na prácu, ako aj pri strate živiteľa, právo na bezplatnú zdravotnú starostlivosť, právo na vzdelanie, sociálne dávky a podporu rodiny. V neposlednom rade sa venoval aj reforme verejnej správy, právam menšín a diskriminácii. Delegácie sa stretli aj s veľvyslancami Slovenskej republiky, Českej republiky a Poľska v Maďarsku. Tradícia Summitov ombudsmanov krajín V4, ktorú **založil verejný ochranca práv v Slovenskej republike** v roku 2004, keď sa ombudsmeni krajín V4 stretli v Poprade, bude pokračovať v roku 2006 na základe pozvania verejného ochrancu práv v Českej republike. Ombudsmeni krajín V4 sa venovali aj aktuálnym politickým a hospodárskym otázkam v Európskej únii. Svojou príkladnou spoluprácou ombudsmanov stredoeurópskeho priestoru majú zámer byť novým impulzom pre celú úniu.

V rámci **9. okrúhleho stola európskych ombudsmanov**, ktorý sa konal pri príležitosti 50. výročia založenia úradu ombudsmana v Dánsku k témam ako význam inštitútu ombudsmana pre budovanie demokracie, potreba spolupráce jednotlivých ombudsmanov z dôvodu jedinečnosti a nezávislosti ich postavenia, či úvahy o vhodnosti zjednotenia kompetencií ombudsmanov v medzinárodnom dokumente i „problémových väzňov“ v súvislosti s úkonmi pri obmedzovaní ich osobnej slobody a ochrana práva na súkromie, Kancelária verejného ochrancu práv prezentovala pôsobnosť verejného ochrancu práv v súvislosti s výkonom väzby a trestu odňatia slobody, praktické skúsenosti s vybavovaním podnetov z danej oblasti, spoluprácu so Zborom väzenskej a justičnej stráže pri zabezpečovaní práv obvinených a odsúdených a aktuálne zmeny v legislatíve Slovenskej republiky spolu s obsahom návrhov verejného ochrancu práv v predmetných pripomienkových konaniach.

Cieľom návštevy **Inštitútu ombudsmanov v Rakúsku** okrem nadviazania vzájomnej spolupráce, bola i skutočnosť, že Peter Kostelka, jeden z ombudsmanov Rakúska je viceprezidentom Medzinárodnej inštitúcie ombudsmanov („International Ombudsman Institut“). Verejný ochranca práv požiadal o podporu nášho členstva v tejto významnej inštitúcii. Peter Kostelka ocenil správne smerovanie inštitútu verejného ochrancu práv Slovenskej republiky v medzinárodnom priestore. Medzinárodná ombudsmanská inštitúcia („IOI“) svoje aktivity zameriava na problémy súvisiace s ochranou ľudských práv a slobôd. Medzinárodný ombudsmanský inštitút bol založený v roku 1978 ako svetová sieťová organizácia ombudsmanských inštitúcií. Inštitucionálnymi členmi sú štátne nezávislé ombudsmanské inštitúcie z celého sveta, špecializované ombudsmanské inštitúcie a verejné ľudskoprávne organizácie. IOI podporuje svojich členov v rôznych aktivitách. Špeciálne projekty sú zaisťované grantmi z rozvojových agend a súkromných nadácií. Štyrikrát do roka vydáva spravodaj, v ktorom informuje o aktivitách ombudsmanských inštitúcií z celého sveta, o konferenciách a seminároch, ako aj o ďalších aktivitách.

Kancelária verejného ochrancu práv sa stala inštitucionálnym členom **„International Ombudsman Institut“** od júla 2005.

Výsledkom záverov stretnutia s rakúskymi ombudsmanmi bola sťaž našich pracovníkov na úrade rakúskeho ombudsmana a následne predstaviteľov rakúskych ombudsmanov v Kancelárii verejného ochrancu práv v Slovenskej republike. Ich vyjadrenia boli pochvalné a uznali, že sme pre nich v mnohých veciach príkladom. Požiadali o viaceré dokumenty pre zaradenie do ich praxe.

Pod záštitou európskeho ombudsmana a národného ombudsmana Holandska sa uskutočnil v Haagu **5. seminár národných ombudsmanov členských štátov Európskej únie**. Na seminári, ktorého hlavou témou bola "Úloha inštitúcie ombudsmana a podobných

inštitúcií pri implementácii práva Európskej únie" sa zúčastnil i verejný ochranca práv v Slovenskej republike .

Na pozvanie ombudsmana autonómnej oblasti Vojvodina, Srbsko a Čierna Hora zúčastnil sa zástupca Kancelárie verejného ochrancu práv na **medzinárodnej konferencii "Ombudsman v multikulturálnych spoločnostiach"**. Účastníci konferencie, rozdelenej do troch tematických okruhov sa venovali najmä medzinárodným štandardom a národnej legislatíve postavenia ombudsmanov, úlohe ombudsmana pri potláčaní nacionalizmu a xenofóbie, ako aj úlohe ombudsmana pri vzdelávaní a zvyšovaní právneho vedomia.

V novembri 2005 sa zástupca Kancelárie verejného ochrancu práv zúčastnil **VI. Medzinárodného okrúhleho stola s tematikou postavenia inštitúcií ombudsmana v strednej a východnej Európe**, ktorý organizovala UNDP v Prahe. Účastníkmi boli ombudsmani a ich spolupracovníci z Arménska, Čiech, Gruzínska, Kazachstanu, Litvy, Moldavska, Ruskej federácie, Ukrajiny, Uzbekistanu a Slovenska. Programom rokovania bola výmena skúseností špeciálne vo vzťahu medzi inštitúciami ombudsmana a súdnou praxou.

Medzi významné medzinárodné podujatia uplynulého roka patrili stretnutia so zástupcami delegácie Európskeho výboru na zabránenie mučenia a neľudského a ponižujúceho zaobchádzania alebo trestania (CPT), s členmi delegácie Poradného výboru RDNM z Rady Európy, s podpredsedníčku Výboru pre plnenie povinností a záväzkov členských krajín Rady Európy Parlamentného zhromaždenia Rady Európy, s delegáciu zástupcov mimovládnych organizácií z Bulharska, s predstaviteľmi Európskeho fóra zdravotne postihnutých, opakované stretnutie s vedúcim Regionálnej delegácie Medzinárodného výboru Červeného kríža pre Strednú Európu i ďalšie.

Kancelária verejného ochrancu práv sa prostredníctvom svojho zástupcu podieľala tiež na aktivitách Výboru pre medzinárodné humanitárne právo. V roku 2005 predstavovalo jadro činnosti Výboru vzdelávanie, prehľbujúce vedomie verejnosti o predpisoch medzinárodného humanitárneho práva, ako aj premietnutie týchto noriem do právneho poriadku Slovenskej republiky. Tieto aktivity okrem faktografických údajov obsahovali aj praktické skúsenosti osôb bezprostredne pôsobiacich v oblastiach postihnutých vojnovými konfliktami. Cieľom je šíriť idey humanitárneho práva nielen medzi odbornou verejnosťou.

4.5 Návrhy a plnenie opatrení

Pri hodnotení návrhov opatrení z minuloročnej správy je potrebné pozitívne hodnotiť splnenie stanovených úloh, medzi nimi návrh predložiť paragrafové znenie návrhu novely zákona o verejnom ochrancovi práv v roku 2005 Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien. Ďalej pokračovanie zvyšovania právneho vedomia občanov, prerokúvanie poznatkov o porušovaní základných práv a slobôd s predstaviteľmi orgánov verejnej správy, s cieľom dosiahnutia najlepšieho riešenia pre občanov, ale aj prijatie opatrení, ktoré účinne zabránia opakovaniu nežiadúcich javov v budúcnosti. Poznatky o nedostatočnom právnom vedomí boli využívané pri otvaraní regionálnych pôsobísk kancelárie, distribuovaní informačných materiálov, publikovaní úspešne vybavených podnetov v médiách, právnom poradenstve, prednáškach a besedách v školách, detských domovoch, domovoch sociálnych služieb, medzi občanmi po celom Slovensku, pri organizovaní tlačových konferencií, organizovaní a zameraní medzinárodných odborných konferencií.

V súvislosti s návrhmi k legislatíve možno povedať, že niektorými našimi pozmeňovacími návrhmi došlo k úpravám, ktoré prispeli k zabezpečeniu uplatňovania obsahu Dohovoru o právach dieťaťa. Stále aktuálnymi ostávajú návrhy venovať pozornosť

vyrovnanému pôsobeniu výchovy, prevencie a represie, ďalej dĺžke trvania väzby a rozšírenia okruhu osôb oprávnených podať dovolanie.

Stále sú aktuálne opatrenia vedúce k zvyšovaniu právneho vedomia a účinnosti právnej výchovy, najmä vo vzťahu k zákonnosti a dodržiavaniu práva v našej spoločnosti, ktoré by mali byť neustále predmetom pozornosti demokratického a právneho štátu. Je potrebné sústrediť pozornosť v rámci právnej výchovy a propagandy predovšetkým na ochranu základných práv a slobôd, ochranu základných pravidiel občianskeho spolužitia, stabilitu a úroveň vzťahov medzi ľuďmi a na pôsobenie na mladú generáciu.

5. Kancelária verejného ochrancu práv

5.1. Personálne obsadenie kancelárie

Činnosť Kancelárie verejného ochrancu práv v súčasnosti zabezpečuje 25 zamestnancov v štátnej službe a 12 zamestnancov vo výkone práce vo verejnom záujme. Prevažná väčšina štátnych zamestnancov už absolvovala kvalifikačné skúšky a tým splnila podmienky na vymenovanie do stálej štátnej služby. V Kancelárii verejného ochrancu práv sa najmä vo výkone práce vo verejnom záujme uplatňuje mimoriadna kumulácia funkcií. Kancelária nemá dostatok administratívnych pracovníkov. Napriek upozorňovaniu na uvedenú skutočnosť zvýšenie limitu zamestnancov vo výkone prác vo verejnom záujme nebolo povolené. Zaťaženosť právnikov v prospech „rýchlej služby občanovi“ by sa zvýšením pracovných miest administratívnych pracovníkov mohla v podstatnej miere znížiť a súčasne by došlo k odbremeneniu odborných pracovníkov od viacerých administratívnych činností. Za uplynulý rok na každého právnicka zaradeného v odbore prvotných právnych analýz a právnych analýz a expertíz pripadlo viac ako 130 vybavených podnetov a viac ako 280 poskytnutých písomných a osobných právnych rád a usmernení. Právna zložitnosť problémov, s ktorými sa občania na verejného ochrancu práv obracajú, viaceré právne problémy obsiahnuté v jednom podnete fyzickej či právnickej osoby, nutnosť osobného preskúmania na mieste samom a opakovane na viacerých orgánoch verejnej správy, dokazuje mimoriadnu zaťaženosť právnikov. Títo sa každodenne stretávajú s náročnými problémami vrátane osobných stretnutí s občanmi často sa nachádzajúcimi v krízových situáciách, osobnom nešťastí i v hneve.

Na základe dohody o spolupráci verejného ochrancu práv s Rektorem Univerzity Komenského v Bratislave a dekanom Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave sa Kancelária verejného ochrancu práv naďalej podieľa na praktickej odbornej príprave študentov fakulty v oblasti ochrany základných práv a slobôd. Študenti, napriek dobrovoľnosti, prejavujú intenzívny záujem o odbornú stáž v takom rozsahu, ktorý kancelária nie je schopná z dôvodu priestorového a materiálno-technického plne uspokojiť. Záujem prejavujú aj študenti iných vysokých škôl z celého Slovenska. Verejný ochranca práv a vybraní pracovníci Kancelárie verejného ochrancu práv sa podieľajú na zabezpečovaní výučby o základných právach a slobodách na Katedre politológie Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave.

5.2. Rozpočet a sídlo kancelárie

Navrhovanými opatreniami v minuloročnej správe o činnosti verejného ochrancu práv boli aj zabezpečenie nákladov na činnosť verejného ochrancu práv a jeho kancelárie zo samostatnej kapitoly štátneho rozpočtu a nevyhnutnosť čo najskôr nájsť pre Kanceláriu verejného ochrancu práv vlastné dôstojné sídlo s dobrým prístupom pre verejnosť.

Kancelária verejného ochrancu práv v rámci rokovaní o návrhoch novelizácie zákona o verejnom ochrancovi práv navrhla opätovné vrátenie samostatnej rozpočtovej kapitoly. V štátoch Európskej únie i u Európskeho ombudsmana je samostatná rozpočtová kapitola samozrejmosťou. Okrem iného sa po zaradení Kancelárie verejného ochrancu práv do kapitoly Všeobecná pokladničná správa prejavili určité nedostatky, ktoré sťažujú a spomaľujú činnosť Kancelárie verejného ochrancu práv. Kancelária verejného ochrancu práv si oproti stavu, keď bola rozpočtovaná prostredníctvom samostatnej rozpočtovej kapitoly, nemôže v priebehu roka samostatne upravovať svoj rozpočet, napriek tej skutočnosti, že nejde o záväzné ukazovatele štátneho rozpočtu. Každú takúto operáciu musí postupovať na schválenie ministerstvu financií, ktoré je správcom kapitoly Všeobecná pokladničná správa. Ak sa napr. verejný ochranca práv na základe pozvánky zahraničného partnera rozhodne, že vyšle pracovníkov na zahraničnú služobnú cestu, ktorá nebola vopred plánovaná a náklady na túto zahraničnú cestu Kancelária verejného ochrancu práv plánuje zabezpečiť úsporou výdavkov napríklad na všeobecný materiál (papier, hygienický, dezinfekčný a čistiaci materiál atď.), musí Kancelária verejného ochrancu práv najskôr požiadať o schválenie ministerstvo a počkať, či takúto operáciu, ktorá nezasahuje do štruktúry schváleného štátneho rozpočtu Národnou radou Slovenskej republiky pre Kanceláriu verejného ochrancu práv, ministerstvo schváli.

Návrh na vrátenie samostatnej rozpočtovej kapitoly nebol v Národnej rade Slovenskej republiky úspešný.

K výške rozpočtových prostriedkov pridelených Kancelárii verejného ochrancu práv na rok 2006 si dovoľujeme uviesť, že schválený rozpočet Kancelárie verejného ochrancu práv na rok 2006 v plnom rozsahu nezohľadňuje Uznesenie č. 309 z 3. mája 2005 Výboru Národnej rady Slovenskej republiky pre ľudské práva, národnosti a postavenie žien, ktorý súhlasil s návrhom systemizácie služobného úradu Kancelárie verejného ochrancu práv. Systemizácia je podľa § 12 ods. 5 zákona č. 312/2001 Z. z. o štátnej službe v znení neskorších predpisov schvaľovaná Národnou radou Slovenskej republiky ako súčasť zákona o štátnom rozpočte.

Po odpočítaní výdavkov na mzdy a ostatné osobné vyrovnania, poistného a príspevku do poisťovní, Kancelárii verejného ochrancu práv zostane podľa schváleného rozpočtu na kategóriu 630 - Tovary a služby o približne 700 tis. Sk menej ako bol pôvodne schválený rozpočet v roku 2005, a to napriek tej skutočnosti, že so záujmom fyzických osôb a právnických osôb o činnosť verejného ochrancu práv rastú aj náklady na úhradu za poštovné, telekomunikačné služby a kancelárske potreby.

Opakovane považujeme za potrebné upozorniť na tú skutočnosť, že rozbor výdavkov Kancelárie verejného ochrancu práv poukazuje na vysoké náklady za prenájom kancelárskych priestorov a služieb spojených s prenájomom (takmer 55% všetkých výdavkov na tovary a služby). Napriek veľkej snahe Kancelárie verejného ochrancu práv získať kancelárske priestory vo vlastníctve štátu a opakovaným žiadosťami verejného ochrancu práv nielen na Dislokačnú komisiu Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, sa náš zámer nepodarilo uskutočniť.

Dňa 10. augusta 2005 na základe informácie z tlače, že Úrad vlády Slovenskej republiky ponúkol zadarmo ktorejkoľvek rozpočtovej alebo príspevkovej organizácii, ktorá oň prejaví záujem, budovu Miestodržiteľského paláca na Hlavnom námestí, požiadala Kancelária verejného ochrancu práv vedúceho Úradu vlády Slovenskej republiky, aby touto organizáciou bola Kancelária verejného ochrancu práv. Osobnú návštevu v tejto veci v Kancelárii verejného ochrancu práv dňa 24. októbra 2005 vykonal vedúci Úradu vlády Slovenskej republiky, ktorý informoval o skutočnosti, že Kancelária verejného ochrancu práv zostala ako jediná z rozpočtových a príspevkových organizácii, ktorá stále prejavuje záujem o bezodplatný prevod budovy.

Až po opakovaných žiadostiach o stanovisko vo veci bolo Kancelárii verejného ochrancu práv dňa 13. januára 2006 doručené oznámenie o zmene charakteru majetku štátu od riaditeľa Správy zariadení Úradu vlády Slovenskej republiky, s tým že „Miestodržiteľský palác v Bratislave, o ktorého prevod správy ste mali záujem, stratil charakter prebytočného majetku a to z dôvodu nevyhnutnosti jeho využívania najmä v 3. štvrtroku r. 2005.“, teda v čase, keď bol ako prebytočný ponúknutý.

Na základe uvedeného celkový proces, najmä jeho ukončenie a správanie sa zúčastnených osôb nemožno považovať za najvhodnejší.

5.3 Návrhy opatrení

Stále zostávajú aktuálne návrhy, aby sa čo najskôr našlo pre Kanceláriu verejného ochrancu práv vlastné dôstojné umiestnenie s dobrým prístupom pre verejnosť a zabezpečeným bezbariérovým prístupom. Naďalej aktuálnym je aj nárok zabezpečenie nákladov na činnosť verejného ochrancu práv a jeho kancelárie zo samostatnej kapitoly štátneho rozpočtu.